

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Kupm mɛtn taar taadjeki ɔobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ok mɛtn Kitapm kɛn Raa dɔoko ute jeege do dɔkin se. Matiye taad jeege tu ɔ Isa se, naan bo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dɔoko ute jeege do dɔkina taadn se. Taa naan se bo maakɔ taarin kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tɔl taar Kitapm Raa dɔoko ute jeege do dɔkin se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɔ beege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu ɔ jee kɛn Yaudge ey se kic bo naade took okde ute naade. Ɏɛn Matiye ki num, Isa bo mel kɛn lee dooy jeege ute tɔɔɔina do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden ɔobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɔ ko taargen maakɔ Kitap kɛn Raa dɔoko ute jeege do dɔkin se. Isa se naan bo al-Masi kɛn Yaudge ing aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɔ Gaar Raa se, naan deekden ɔ: Raa se naan bo gaarge ɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɔ kitapin ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl ɔtɔ kaam mii aan gɔɔ kɛn naan dooy jeege

do kəs ki se (kon 5-7).

Mətjil Isa *al-Masi
(Lk 3.23-38)

¹ Kəse 6o mətjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud
əə goon *Abraam.

² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub əə Yakub ooj
Juda ute gənaangen gaabge*.

³ Juda 6o ooj PəɛɛZ ute Zera† əə gaangen se Tamar
6o konde.

PəɛɛZ ooj Esrom. Esrom ooj Aram.

⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason.
Naason ooj Salmon.

⁵ Salmon ooj Booz əə ko Booz se ron Raab.
Booz se 6o ooj Obed əə ko Obed se ron Rut.

⁶ Obed ooj Jεε. Jεε se 6o ooj Gaar *Daud.
Daud se 6o ooj Salomon do mɛnd Uri ki.

⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya
ooj Asa.

⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yəram. Yəram ooj
Ozias.

⁹ Ozias ooj Yətam. Yətam ooj Akaz. Akaz ooj
Ezekias.

¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon
ooj Jəsius.

¹¹ Jəsius ooj Yekonia ute gənaangen gaabge
əə kaad kən se 6o gaan *Israelge k'təs k'6aande bulu
taa naan Babilon ki‡.

¹² Kən naade 6aa aan Babilon ki se jaay 6o,
Yekonia ooj Salatiel əə Salatiel ooj Zorobabel.

---

* **1:2** Gənaangen gaabgen se 6o kən 6aado tɛd taa 6ee gaan
*Israelgen sik-kaar-dio. † **1:3** Naade se ronɔge. ‡ **1:11** Aak
2Gar 24.12-16.

13 Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.

14 Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.

15 Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

16 Yakub ooj Yusup. Yusup se 60 gaabm Mari ɔɔ Mari se 60 ooj Isan ken k'danjɪn al-Masi se.

17 Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-ɔɔɔ. Ken iin do Daud ki bini k'tɔs k'baanden ɔulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-ɔɔɔ. Ken naade ɔaan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic 60 aas metjili sik-kaar-ɔɔɔ.

Koojn Isa *al-Masi

(Lk 2.1-21)

18 Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan ɔaa te ron ki ey sum 60, Mari ted mendkaama ute ɔɔɔgn *Nirl Salal.

19 Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobina ɔɔ je an kɔɔɔɔn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se 60 naan je an rese taa nam 'booy taarde eyo.

20 Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kɔɔɔɔn Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin ɔɔ: «Yusup, naai se metjil *Daud, ɔnte ɔeere Mari se ɔkin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal.

21 Naan se utu 'koojn goon gaaba ɔɔ goon se naai an dan Isa§, taa naan 60 debm utu kɔɔɔɔn do jeenge maakn *kusin ki.»

---

§ 1:21 Ron Isa je deekn ɔɔ: Meljege aaj jeege.

²² Nakgen paacn tēf se, taa taar Mēljege Raa taado do dōkin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi se aanga doobiŋ ki kēn ɔɔ:

²³ *'Booyki! Goon mēnd kēn gaaba baa te roŋ ki eyo, utu 'tēdn mēndkaama ɔɔ koojn goono ɔɔ goon se jeege aŋ dan Emanuel.** Ro Emanuel se je deekŋ ɔɔ: *Raa ute naajege.

²⁴ Kēn Yusup jaay iin maakŋ biŋ ki se, naan took taar kōdn Mēljege Raa taadiŋo se. Gōtn se, Mari se naan ōkin tēdn mēndina.

²⁵ Num gan naan baate baa roŋ ki bini Mari oojn maak ki. Ɔɔ goon j'oojin se, Yusup ɔndin roŋ Isa.

2

Jee jeel k-dijge baado kaakŋ Isa

¹ Isa se j'oojin maakŋ gēgēr kēn Betleem kēn taa naan Jude ki, do Gaar *Eṛōd ki. Kēn Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iinō kaam kaada tookŋo ɔɔ baa aan maakŋ gēgēr kēn Jeruzalem ki.

² Kēn naade jaay aan se, naade tōnd mētn jeege ɔɔ: «Goon k'j'oojin jaay ute kōsn gaar Yaudge se tap ɓo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijin kaam kaada tookŋo ɔɔ naaje k'baado kergŋ naanin ki.»

³ Kēn Eṛōd jaay booy taar se, nirliŋ teece taa gaariŋa; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se beere ɔkde.

⁴ Gōtn se Gaar Eṛōd dan tus magal *jee tēdn serke Raage tu paac ɔɔ ute jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raa paac kēn maakŋ jeenge tu ɔɔ naan tōnd mētdē ɔɔ: «*Al-Masi do dōkin Raa taad taa koojin se tap ɓo, j'an koojn gayo?»

---

* **1:23** Aak Eza 7.14.

⁵ Gōtn se, naade tərliṅ ə: «Naan se j'an̄ koojn̄ maakṅ gēgēr kēn Betleem kēn taa naan̄ Jude ki, aan̄ gōə kēn do dōkiṅ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki raan̄j̄no ə:»

⁶ *Gēgēr kēn Betleem kēn taa naan̄ Jude ki se, naai kic l̄ maakṅ gēgērgē tun magal magal kēn taa naan̄ Jude ki.*

Taa maakṅ naan̄i ki se bo utu ade teecṅ magal kēn utu 'təəd̄n *Israel

jeemge aan̄ gōə debm gaama se*.»

⁷ Gōtn jaay Ərəd dan̄ jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic bo jeel eyo. Kēn naade aan̄ əṅj̄n se, naan̄ tōnd mətde ə: «Kēn tap ki se, k-dijn̄ se tap bo naase aakiṅki nun̄ ki?»

⁸ Ə naan̄ deekden ə: «'Baaki Betleem ki je əṅjumkiro gōtn goono se tak. Kēn jaay əṅj̄nkiroga num, 'tər̄l 'baakiro 'taad̄umki gōtiṅa taa maam kic bo m'baa kērḡn naaniṅ ki.»

⁹ Kēn naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gōtn se naade iin̄ baa, ə kēn naade baa baa se, k-dijn̄ kēn naade aakiṅo kaam gōtn kaada tookṅo se, tər teec naande ki daala. K-dijn̄ se tōədde bini baa daar do bee kēn goon maak ki se.

¹⁰ Kēn naade aak k-dijn̄ se maakde raap sakan̄.

¹¹ Kēn naade aan̄ se, end maakṅ bee ki ə əṅ goono ute kon̄ Mari. Naade erḡ naan̄ goon ki ə tōəmin̄ jaay bo naade tōəđ taa bōəndēge ə ed̄in̄ nakgen bēē bēē: daab, nakṅ ooto, ute uubm ootn k'dan̄j̄n̄ *mir* se†.

---

* **2:6** Aak Mis 5.1. † **2:11** Mir se kaagṅ k'ted̄n uubm ooto ə əṅj̄n̄ j'ot ro deb kēn ooyga kooyo taa ruum eyo.

¹² Ken naade iin ən Mari sum se, *Raa əjdə maakŋ nide ki ə j'əntən tərɪ kaal gətn Gaar Ərəd ki. Taa naan se ɓo naade uun doobm kuuy ə tərɪ ɓaa taa naandə ki.

Yusup ute mendiŋ Mari ə goonde aan ɓaa Masar ki

¹³ Ken jee jeel k-dijge jaay iin ɓaa sum se, kədn Məljege Raa kalaŋ ɓaado taad Yusup ki maakŋ nin ki ə: «liŋ ute mendi ə uun goono aan 'ɓaaki taa naan Masar ki. Inŋ gətn naane bini maam m'ai taad jaay ɓo səm naai ade tərɪ. Bɛɛ, Gaar *Ərəd se je je goono taa an təɓɓ.»

¹⁴ Maakŋ nəər ki se sum ɓo, Yusup iin ute mendina uun goono ə aan ɓaa taa naan Masar ki.

¹⁵ Naan tinŋ gətn naane bini Gaar Ərəd ooyo. Nakŋ se aan doobiŋ ki aan gə ə ken Məljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dəkŋ ə: *Maam m'dan m'ədo goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.*‡

*Ərəd təɓɓ gaan sɛɛmgen maakŋ naan ken Betleem ki

¹⁶ Kaad ken se Ərəd utu zɛɛɛ; ə naan ken se naan ɓaado jeel əkga mətina ken jee jeel k-dijge dərliŋ dərɪ se, gətn se naan maakiŋ taariŋ makəŋ. Naan und kulu ə num gaangen gaabgen əndo do ɓaar di ki jaay ɓəyɓ ɓəy paacŋ ken maakŋ gɛgɛr ken Betleem ki ute maakŋ naanŋen cɛɛ ki cɛɛ ki se, k'təɓɓde paac. Taa ɓaar di ese se tum te kaadŋ ken jee jeel k-dijge taad Ərəd ki gɛn k-dijŋ naade aakiŋo.

---

‡ 2:15 Aak Oz 11.1.

17 Bin 60, nakɲ se aanga doobin̄ ki aan gɔɔ kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki, ron̄ Jeremi, taaddeno do dɔkin̄ ɔɔ:

18 *K'booy nɔɔ eem maakɲ naan̄ Rama ki jeege tɔɔyɔ ɔɔ eem nɔɔ dɛna.*

Kɛse Rasɛl 60 eem taa gɛninge, naan̄ k'sɛlin̄ kic 60 daar eyo gɛn tɔɔyɔ, taa gɛninge utga. §

Yusup ute mɛndina ɔɔ goonde dɛɛt ɔn̄ taa naan̄ Masar

19 Kɛn Gaar *Ɛrɔd jaay ooy sum se, kɔdn̄ Mɛljege Raa taad Yusup ki maakɲ nin̄ ki kaad kɛn naan̄ utu taa naan̄ Masar ki.

20 Naan̄ taadin̄ ɔɔ: «Iin̄ ute mɛndi ɔɔ uun goono ɔk 'tɛrl '6aaki taa naan̄ *Israel ki taa jeege kɛn je tɔɔl goono se, naade ooyga.»

21 Ɔɔ Yusup iin̄ ute mɛndina, uun goono ɔɔ ɔk tɛrl taa naan̄ Israel ki.

22 Anum kɛn naan̄ booy ɔɔ Arkɛlɛɔs ɔsga gaar gɛn taa naan̄ Jude gɔɔ bubin̄ Ɛrɔd ki se, gɔtn̄ se Yusup ɔeere ɔkin̄ gɛn tɛrl 6aa taa naan̄ Jude ki. Ɔɔ Mɛljege Raa taadin̄ maakɲ nin̄ ki ɔɔ n̄'iin̄ 6aa taa naan̄ Galile ki.

23 Naan̄ iin̄ 6aa in̄g maakɲ gɛgɛr kɛn k'dan̄in̄ Nazaret. Nakgen se aan doobin̄ ki aan gɔɔ kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki taadɔ do dɔkin̄ ɔɔ: *Naan̄ se j'an̄ dan̄in̄ kɔd Nazaret.*

3

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)*

---

§ 2:18 Aak Jer 31.15.

¹ Ken kaadiñ jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ɔ baag taadñ taar *Raa do kɔd-baar ken taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu ɔɔ:

² «'Tɛrki maakse taa *maakñ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!»

³ Taa Jan se ɔo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado taariñ do dɔkiñ ken ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔñ do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Meljege ɔɔ 'tɛdɪnsiñki jiga 'toodñ tal.*

⁴ Jan uuso kal k'daapiñ ute beekñ giñji ɔɔ dɔɔk maakiñ te kɔl daara; nakñ kɔsiñ iimi ute teeje.

⁵ Gɔtn se jeegen iino maakñ geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac ɔɔ ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gɔtn Jan ki.

⁶ Naade tɔɔd mɛtn *kusiñdege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakñ ool magal ken k'danjiñ Jordan se.

⁷ Ken Jan aak *Parizige ute *Sadusege dena baado ɔñiñ taa naan aden batiz se, naan deekden ɔɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen ara! Naña jaay ɔo dejseno taa aki kaan kɔtn maak-taar Raa ken utu bɔɔy do jeege tu se?

⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga ken 'taadñ jeege tu ɔɔ naase se 'tɛrlikiga maakse,

⁹ ɔɔ ɔñte 'taadki ɔɔki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se ken Raa je kic ɔo an deliñ 'tɛdñ gaange Abraam ki.

---

* 3:3 Aak Eza 40.3.

¹⁰ Bεεε, alpasa se le k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgn tuun naatn ɔɔ j'aden tɔɔcn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane ɔɔ kεse je deekn ɔɔ naase t'εrlkiga kingse; num gan debm utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jεn ki kic ɔo m'aas gen kɔɔdin eyo. Debm ese se ɔo utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔɔ ute poodo.

¹² Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ɔɔ ken naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tɔsn kɔmb maakn giijin ki; num tesin se, naan utu an kɔmb maakn pood ken ooy eyo.»

*Isa *k'batizina*

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gɔtn se Isa iin taa naan Galile ki ɔɔ baado maakn ool magal gen Jordan ki, baado ɔn Jan taa an batizina.

¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ɔɔ: «Maam se, naai ɔo am batiz ey ɔo, tεr naai ɔo baado gɔtn maam ki la!»

¹⁵ Isa tεrlin ɔɔ: «Bɔrse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tεdn nakn ken Raa maakin jen ro ki ute doobina.» Gɔtn se Jan tooko.

¹⁶ Ken Isa k'batizin jaay ooko maakn maane ki sum se, naan ken se sum ɔo maakn raa ɔɔd wan ɔɔ naan aak *Nirl Raa ɔɔɔyo don ki tec aan gɔɔ dεεε.

¹⁷ ɔɔ gɔtn se k'booy mind deba taad maakn raa ki ɔɔ: «Naan se Goon maak-jema. Maam ɔo m'bεεr m'ɔɔdinɔ taa naan tɔolumi.»

4

Bubm sitange naam Isa(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)*

¹ Gətn se *Nirl Raa təəd baan ute Isa do kəf-baar ki, taa Bubm sitange aŋ baa naama.

² Maakŋ biige tun si-sə se, nəərə katara se Isa əs te dīm eyo ə kən bii si-sə jaay aas se, naaŋ 60 təliŋa.

³ Bubm sitange, naaŋ debm naam jeege se, baado əŋ Isa deekiŋ ə: «Kən naai 'Goon *Raa deer num, 'taaf koge tun se ai dəl nakŋ kəsə.»

⁴ Isa tərliŋ ə: «Taar se k'raaŋinga raan do dəkŋ kən ə: *Kən təd debkilimi iŋg se kəsə kalŋ ki sum eyo, num ute taargen paacŋ kən teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tər Bubm sitange baan ute Isa maakŋ gəgər kən *salal Jeruzalem ki, baa uun əliŋ do *Bee Raa ki raan ləŋ ləŋ,

⁶ ə deekiŋ ə: «Kən naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se, iŋ aal naan ki. Taa taara se k'raaŋinga raan do dəkŋ kən ə:

Raa 'kund 'kulu kədiŋge tu ə naade ai caapm kəkŋ jidege tu,

taa jəige se 'kəŋ rəkŋ ro ko kən gam eyo.†»

⁷ Isa tərliŋ ə: «Taar se kic k'raaŋinga raan do dəkŋ kən ə: *Berə, naai se 'kəŋ 'naam Məli Raa eyo.*»

⁸ Tər Bubm sitange təəd baansiŋ do ko kən jərle ə taadiŋ taa naan gaariŋen do naan ki paac ute nakŋ kaakŋ bəedege.

⁹ Gətn se naaŋ deekiŋ ə: «Kən naai jaay 'baado ergga naanum ki ə 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisiŋ kəfa.»

* **4:4** Aak Dt 8.3. † **4:6** Aak KKR 91.11-12.

10 Anum Isa tərliñ ə: «İk naatn cəm ki Bubm sitange! Taa taar se k'raanğa raan do dəkiñ kən ə: *Məli Raa kalan tak se 60 naai 'kergn naaniñ ki ə an 'tədn naabiña.‡*»

11 Gətn se Bubm sitange iin əniña ə *kədn Raage 6aado aakiñ don ki.

*Isa baag tədn naabin taa naan Galile ki
(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)*

12 Jan-Batist se k'j'əkiñga dangay ki ə kən Isa jaay booy ə Jan j'əkiñga dangay ki se, naan iin tərli 6aa taa naan Galile ki.

13 Kən naan aan sum se, ən gəgerin Nazaret ə 6aa tinğ maakn gəger kən Kaparnayum ki kən taa baar ki, taa naan Zabulon ki ute gen Neptali ki.

14 Taa naan se 60 nakn kən debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dəkiñ se, aanga doobiñ ki kən ə:

15 *Naase jee taa naan Zabulon ki ute jee taa naan
Neptali ki kən sak kaam aak baar,
naase 60 jee kən ingki jey ool Jordan kaam naane kən
taa naan Galile kən jeenge Yaudge ey se;*

16 *naase jeegen kən ingki maakn gət kən ədəd utu aki
kaakn gətə asen wəər kəleñ!
Naasen kən ingki taa naan kən ədəd aan gəə jee ooyga
kooy se,*

gətn wəər, bəre, aanga.§

17 Kaad kən se sum 60 Isa baag taadn taar Raa jeege tu ə: «'Tərliki maakse taa *maakn Gaar Raa se əppga gəərə!»

Jee səə deet deetn kən iin ək mətñ Isa

---

‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14. § 4:16 Aak Eza 8.23-9.1.

18 Isa jaay aan taa naan Galile ki se, naan baa lee taa baar ki oo gōtn se naan aak genaage dio: deb kalaŋ roŋ Simon ken k'daniŋ ute ro Pier kici oo genaana se roŋ Andre, tund tund gēndde maan. Naade se jee toocŋ kenjge.

19 Naan deekden oo: «'Baado daanumki! Borse maam m'asen tēdn naase jee baa 'je jikilimge ade baa doobm Raa ki.»

20 Naade naar on gēnddege oo daaniŋa.

21 Utu iik naan ki cōkō se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaana Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se inŋ kiŋg maakŋ markabde ki daap daap gēnddege oo gōtn se Isa danŋe.

22 Naade naar iin on bubde te markabde oo naade daan Isa.

Isa dooy jeege oo ed'lapia jee koonŋe tu

23 Ter Isa lee dood taa naan Galile se paac dooy jeege maakŋ *beedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakŋ Gaar Raa oo jeegen ok koonŋe paac ute jeegen ken koonŋe tujdenga tuju maakde ki se, naan edden lapia.

24 Gōtn se *nookiŋ eem dood taa naan Siri se paac. Oo jeege baano ute jee koonŋe paac ken dool koonŋege kaam kalaŋ eyo oo lee dabarde aan goo: jee ok koon sitange, jee ok koon puputu oo jee k'runŋuyge, paac se, naan edden lapia.

25 Jeege doolo dena ok metn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeegen iino taa naan ken k'daniŋ te ro Geergen Sik, kengen iino maakŋ geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki oo jeegen iino jeŋ ool Jordan ken kaam kaada tookŋo.

Isa dooy jeege do kəs ki

5

Jee maakde-raap naan Raa ki

(Lk 6.20-26)

¹ Kən Isa aak dɔɔl jeegeŋ den ese se jaay baado cɛɛŋ ki se, naaŋ ookŋ iŋg do kəs ki ɔɔ jeegeŋ mətɪŋ ki baado ɔŋiŋa.

² Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo deekden ɔɔ:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakŋ Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun iŋg eem keeme, taa Raa utu aden sɛɛ.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naaŋa se Raa utu adesiŋ kɛdn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun kən je nakŋ kən tɔɔl Raa ki ute maakde paac taa nakŋ naade je se, Raa utu adesiŋ kɛdn ute maraadiŋa.

⁷ Maak-raapo jeege tun kən ɛɛj do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden kɛɛjŋ dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakŋ Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano ɓaa ute tɔɔsɛ, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: gɛniŋge.

¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakŋ kən naade lee tɛd jaay tɔɔl Raa ki, taa maakŋ Gaar Raa se naade ki.

¹¹ Maak 'raapo naase kən jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ talsen taar jig eyo ute taargen mɛt ki eyo dose ki, taa naase 'tɛdkiga jee maamge.

12 Ɔnki maakse 'raapm dɛn aak eyo, taa maakɲ raa ki se, Raa utu asen kɔŋɲ bɛdse dɛn aak eyo. Bin ɓo jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ ɓaado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase ɓo kaata ɔ gɔtn wɔɔr gɛn do naanɶ

13 «Naase se ɓo aan gɔɔ kaatn gɛn do naanɶ. Num kɛn kaata jaay kingiɲ nijim se gɔtɔga num, j'an tɛdn j'ɔɔ dɪ jaay 'tɛdn nijim gɔtiɲ ki se? Kɛn nijimiɲ se jaay gɔtɔga num, naan se tɛdga nakɲ cɛɛ, j'an ɓaa si naata ɔ jeege lee dɔ ki.

14 «Naase se ɓo gɔtn wɔɔr gɛn *dunia. Gɛgɛr kɛn jaay j'ɔndiɲ do kɔs ki raan se, j'aakiɲ tal.

15 Kɛn j'ɔɔc lɔɔmpɔ se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an kuun kɔl ro kaag ki raan taa wɔɔr gɔtɔ jeege tun maakɲ ɓee ki se paac.

16 Bin num ɔnki gɔtn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naan se ɓo jeege kaakɲ naabsen jigan kɛn 'lee tɛdki se, naade *'nookɲ Bubsen maakɲ raa ki.»

Isa dooyjeege do *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ *Musa ki (Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)

17 «Maakɲ Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ ɔ dooyno jeege do dɔkiɲ se, ɔnten 'saapki ɔki maam m'ɓaado se taa Ko Taar se tɛdn gɔtɔ, naɓo maam m'ɓaado se taa m'an tɛdn 'kaasn doobiɲ ki.

18 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaadkɛn maakɲ raa ute do naanɶ utu deel te ey ɓɔrt se, taar k'raaniɲ do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki jaay naase ingki do ki se, maakɲ taar ki se dɪmiɲ cɔkɔ kic ɓo, 'kɔɲ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiɲ ki.

19 Taa naan se bo, maakŋ Ko Taarge tun ken Raa εdo Musa ki taad oo gen tεda jaay debm baate tεdn ken kalan coko aan goo di kic bo oo dooy jeege 'tεdn aan goo ken naan tεd se, debm bin se, 'koo pm debm baata *maakŋ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tεdn paac te doobina oo dooy jeege 'tεdn aan goo naan se, debm bin se utu 'tεdn magala maakŋ Gaar Raa ki.

20 'Booyki m'asen taada: ken nakŋ naase 'tεdki jaay too te Raa ki cir te gen jee jeel taadn tooŋ mεtn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki koŋ kend maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

21 «Naase 'booykiroga taar ken k'taadoo bubsege tu do doŋin ken oo: *Ɔnte too nam murs, oo debm jaay tooŋga nam murs se j'an koŋ koŋin goŋn koŋn boor ki.**

22 Num maam se, m'deeksen m'oo: debm ken jaay tεd taamooyo ro genaana ki se j'utu j'an koŋn booro don ki. Oo debm jaay naaj genaana oo: «Naai se 'dala» debm bin se, beeki num, j'an koŋ naan Yaudge tun *jee kaakŋ mεtn taarge se. Oo ter debm jaay naaj genaana oo: «Naai se debm derle» debm bin se, beeki num, j'an koŋ koŋ koŋ poodn, goŋn dubar ken gen daayum.

23 «Ken naai jaay 'baa baa kedn *serki goŋn ken k'l'iin gen lee tεdn serke Raa ki se oo goŋn ese se naai 'saap jaay ok taara ute genaai num,

24 on serki naai 'baan baa keda se ram oo ok terl baa ok taasa te genaai jaay bo 'baado kedn serki se Raa ki.

---

* 5:21 Aak Ekz 20.13.

25 «Ken naai jaay ok taar dim te debm taamooyi se, ken utu 'baaki baa doob ki sum bo, 'naar 'daapiŋki taarse se ute naapa; ey num, bεε, debm taamooyi se ai baa kəli gətn debm kəjŋ bəər ki əw debm kəjŋ bəər se lε ai kəkŋ kedi ji magal asgarge tu əw naaŋ ai kəli dangay ki.

26 'Booy bεε m'ai taada: nakŋ doi ki paac se, bini kəbər kic bo əg nanjŋ te ey se, naai 'kəŋ teecŋ maakŋ dangay ki eyo.»

Isa taad te jee ken lee εεs mɛnd jeege

27 «Naase 'booykiga ken *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taad əw: *Ŋnte 'kεεsn mɛnd nam, ŋte 'kεεsn gaaba nam.*†

28 Num gaŋ maam se m'deeksen m'əw: debm ken jaay aak mɛnd nam əw dəŋjŋ te maakŋ se, debm bin se aan gəw toodnsinga.

29 Num ken 'kaami do ji daama bo ai kəli maakŋ *kusŋ ki num, kaami se əw und naatn. Roi kaam kalaŋ se jaay gətə num, bεε cir ken roi paac bo 'baa maakŋ pood ken gen daayum.

30 Num ken naai aak ji daami jaay bo ai kəli maakŋ kusŋ ki num, naai 'gaan undŋ naatn. Ken roi kaam kalaŋ se jaay gətə num, bεε cir ken roi paac bo 'baa maakŋ pood ken gen daayum.»

Isa təkŋ mɛtn taar piir gen gaaba te mɛnda

31 «Ter *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taadsenga daala əw: *Debm ken jaay piir mɛndŋ se aŋ kedŋ maktubm gen piirŋ jaayo.*‡

† 5:27 Aak Ekz 20.14. ‡ 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'edŋ se je taadŋ əw j'undŋ kulu gen kəkŋ gaabm kuuy.

³² Num gan maam se m'deeksen m'oo: debm jaay an piir te mendin se, ken mendin ees kees gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mendin se, kese goo oddin kood doobm gen keesn gaabm nam. Oo debm ok mend nam k'piiringa piir se le, kese naan aan goo debm ees mend nam kici.»

Isa taad ute jeegen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bub-sege tu ken oo: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen teda se, onte kuum kaalin naan ki. Num gan do nakge tun paacn naai 'naamga naam taari naan Meli Raa ki se, naai an tedina.»

³⁴ Num gan maam se m'deeksen m'oo: onten 'naamki rose. Onten 'naamki rose ute maakn raa, taa maakn raa se bo gotn kaag do Raa ro ki;

³⁵ onten 'naamki rose ute do naanja, taa do naanja se gotn taaobm je Raa; onten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se geger gen Gaar MagalaS.

³⁶ Onten 'naam roi ute daan doi, taa beeki doi ki se kalan tap bo, naai an kon tedin raap eyo ey le ilim eyo.

³⁷ Ken taarse bo met ki le ooki: yee met ki; ken met ki ey le ooki: goto, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidin ziid do ki se iino gotn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee ken k'teddega *kusiñ num, je kogñ seede

³⁸ Isa taadden daala oo: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad oo: *debm ken taa kga kaam nam num*

---

§ 5:35 Gaar Magala gotn ara se je taadn ute Raa.

j'an̄ təək̄ŋ kaam naan̄ kici, əɔ debm kən jaay tɛrɛcga naan̄ nam lɛ, j'an̄ tɛrɛcŋ naan̄ naan̄ kici.*

³⁹ Num maam se m'deeksen m'əɔ: debm jaay tɛdsenga kusin̄ num ɔnten 'tɛrlin̄ki kusina. Taa naan̄ se ʒo kən nam jaay ɔndiga mɛtn bi kən do ji daama num, 'tɛrlin̄ kən do ji jeele ki se kici.

⁴⁰ Kən nam jaay ʒaansiga naan̄ debm kəŋŋ bəər ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔn̄insina.

⁴¹ Kən debm jaay əli taa təəgə əɔ 'lee kilɔmɛtir kalan̄ se†, naai 'leen̄ kilɔmɛtir dio sərək ute naana.

⁴² Debm kən jaay tənd mɛtn d̄im gəti ki num, ɛd̄in̄ əɔ debm jaay je dem̄ d̄imi num, ɔntɛ 'kəəŋina.»

Isa dooy jeege əɔ 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga kən *Ko Taar Raa taad əɔ: *Naai 'je naapi‡* əɔ naase əki: «Debm taamooyi se əɔd̄ undina.»

⁴⁴ Num gan̄ maam se, m'deeksen m'əɔ: 'jeki jee taamooysege əɔ eemki Raa taa jeegen kən dabarse se.

⁴⁵ Bin jaay ʒo aki tɛdn̄ gaan Bubsen maakŋ raa ki. Taa Raa se naan̄ ʒo debm lee ooko kaadin̄ do jee kusinge tu əɔ do jeege tun bɛɛ. Ɔə naan̄ ʒo lee eed̄ maane do jeege tun tɛdn̄ nakgen ute d̄oobiŋa əɔ do jeege tun kən tɛdn̄ nakgen ute d̄oobiŋ ey se kici.

⁴⁶ Ɔə kən naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, ute naan̄ se 'saapki əɔ aki kəŋ bɛdse naan̄ Raa ki

---

* **5:38** Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † **5:41** Do d̄okin̄ se asgar *Rəmege se naade ək d̄oobo gen̄ tənd mɛtn debm gay kic ʒo taa ad̄en kuun daamde əɔ an̄ ʒaa gen̄ kilɔmɛtir kalan̄. ‡ **5:43** Aak Lb 19.18.

ne? Kεn bin num *jee təkη miirge kic 6o əη tεd bin kici.

⁴⁷ Num kεn naase jaay 'lee 'tεdki tɔsε gεnaase tu sum num, dīm jaay naase 'tεdki jaay 'cir gεn jeege se tap 6o ne dī? Taa jeegen Yaudge ey kic lε lee tεd tɔsε ute naapa kici.

⁴⁸ Bin num aan gɔɔ Bubsen maakη raa ki debm mεc se, naase kic 'tεdki jeegen mεc.»

6

Isa dooy jeege gεn mεtn taar kεdn dīm jee daayge tu

(Lk 11.2-4)

¹ Tεr Isa dεek daala ɔɔ: «Kεn aki 'tεdn naabm *Raa num, ənten 'tεdnki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kəη bεdse gətn Bubse kεn maakη raa ki eyo.

² Kεn naai 'je kεdn dīm jee daayge tu num, ənten 'tεdn naan jeege tu taa naade ai kaaka aan gɔɔ gεn jeegen tεd rode jee bεε jaay lee tεd maakη *6ee kεn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ daan doobge tun gətn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdεga num aden tɔm se. 'Booyki bεε m'asen taada: naade se əηga bεdfe do naan ki ara sum.

³ Num gaη kεn naai se jaay 'je kεdn dīm jee daayge tu ute ji daama num, ənte kəη ji jeeli 'jeele*.

⁴ Bin num nakη naai εd nam ki jaay əyɪn kəy k'jeel gətn ey se, Raa Bubi se aak nakη naai tεdn se, naan 6o utu ai kεdn bεdī.»

Isa dooy jeege gεn tənd mεtn Raa

---

* **6:3** Do ji jeele se je dεekη ɔɔ: bεε naai tεd se, debm gɔɔr ute naai kic 6o ənte booyo.

⁵ «Κεν naase jaay aki tønd metn Raa num, ɔnten 'tɛdki aan gɔɔ gɛn jeegen tɛd rode aan gɔɔ naade ɓo jee bɛɛ se. Taa ken naade jaay ɓaaga maakɲ *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki, ey ɛ daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee bin se naade ɔŋga bɛdɛde ɓorse do naaɲ ki ara.

⁶ Num gan ken naai 'je keem Raa num, ɛnd maakɲ pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki ɔɔ gɔtn se 'tønd metn Bubi Raa ken inɲ cɛɛi ken naai ɔŋ aakin ey se ɔɔ Bubi Raa se, aak nakɲ ken naai 'tɛdin ɔyin kɔy jaay nam jeel gɔtin ey se, utu ai kɛdn bɛdi.

⁷ «Κεν naase aki tønd metn Raa num, ɔnten 'dɔɔlki taargen rɛɲ rɛɲ se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegen Yaudge ey lee tɛd se. Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔɔlden cɔk cɔk se sum ɓo Raa aden booyo.

⁸ Anum naase ɔnte 'tɛdki aan gɔɔ gɛn naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakɲ naase 'jeki ken naase utu 'tɔndki te metin ey kic num.

⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki:

Bubjen maakɲ raa ki,

ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

¹⁰ Ɔŋ naai ɓo kɔsn gaara do jeege tu paac.

Ɔŋ jeegen do naaɲ ki ara paac se,

ai tɛdn maak-jei aan gɔɔ gɛn jeegen maakɲ raa ki.

¹¹ ɛdjeno kɔsn ken ajen kaasn jaaki.

¹² 'Tɔɔljen *kusiɲjen naaje k'tujɲ naani ki,

aan gɔɔ naaje kic ɓo k'tɛdn kaldɛ jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ Ɔnte 'kɔɲje k'kɛnd maakɲ nakɲ naam ki,

num ɔɔɗjen doje maakɲ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgɔ ɔɔ *nooko se ɣen naai ɣen daayum daayum. *Amin.]†»

14 Kɛn Isa jaay dooyden ɣen keem Raa aas se, tɛr naan taadden ɔɔ: «Kɛn naase jaay 'tɛdki kaldɛ jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakɲ raa ki asen tɔɔl kusinɲ naase kici.

15 Num ɣan kɛn naase jaay 'baateki 'tɛdn kaldɛ jeege tu lɛ, Bubsen maakɲ raa ki se asen tɔɔl kusinɛ ey kici.»

Isa taad mɛtn taar kuun *siam

16 «Kɛn naase uunki kuun siam num, ɔntɛ dɔɔkki naanse aan ɣɔɔ jeege tɛd rode aan ɣɔɔ jee bɛɛ se. Kɛn naade jaay uunga siam num, tɛd daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekɲ ɔɔ: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki bɛɛ m'asen taada: naade se bɔrse ɔɲga bedde do naan ki ara.

17 Num naai, kɛn 'kuun siam num, 'tug daan-kaami ɔɔ 'tɛd uubu roi ki.

18 Bin ɓo jeege kaakɲ jeel eyo kɛn naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalinɲ kɛn inɲ cɛɛi kɛn naai ɔɲ aakinɲ ey se ɓo, 'jeel sum. Ɔɔ Bubi Raa kɛn aak nakɲ kɛn naai 'tɛdinɲ ɔyinɲ kɔy nam jeel ey se ɓo, utu ai kɛdn bɛdi.»

*Isa taad ɔɔ 'tuski maalse maakɲ raa ki
(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)*

19 «Ɔntɛn 'dabarki rose ɣen 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusinɲki do naan ki ara se, k-ɲɔɔge ute kuurge an kɔɲ tujɲ naatn ɔɔ jee ɓoogge kic lɛ 'kɛnd ɓeene ɔɔ an kɔɲ ɓoogo.

† 6:13 Taara ara se, maakɲ Kitapge tun do dakinɲ se, mɛtinge maakde ki se ɣɔɔ.

20 Bin num 'tuski maalse maakŋ raa ki, gətn ken k-nɔɔge ute kuurge aden kəŋ tuj eyo ɔ jee ɔoogge kic kəŋ 'kənd jaay an ɔoog eyo.

21 Taa gətn maali ro ki se, gətn ese ɔo maak-saapi inŋ ro ki kici.»

*Kaama se naan ɔo aan gɔɔ lɔmpɔn roa
(Lk 11.34-36, 12.22-31)*

22 «Kaama se naan ɔo lɔmpɔn gen roa. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac se, inŋ maakŋ gət ken wɔɔɔ.

23 Num ken kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɔo inŋ maakŋ gət ken ɔɔɔ. Ken nakŋ ken ai wɔɔr gətɔ se jaay tɔdga ɔɔɔ dɔrɔɔd num, gətɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey lɛ gurs

24 «Deb kalan se 'kəŋ tɔdn naaba gətn mɛlge tu di eyo. Ken naan ɔo tɔdn naaba gətɔ kaam di num, deb kalan naan an kɔɔdn kundu ɔo deb kalan naan an 'jea; ey lɛ deb kalan se, naan an kəkŋ ɔnɔɔ ɔo ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se ɔo naase aki 'kəŋ tɔdn naabm Raa ɔo ute gen gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔo ɔnten 'kuunki nirlse

25 «Taa naan se ɔo maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kɔɔɔ, aki kaaye ɔo taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. Taa kose se, naan cir nakŋ kɔɔɔ ɔo rose se lɛ, naan cir kala.

26 Aakki tu yeelge se, naade lɛ ɔɔc eyo ɔo ɔk teen gen kəŋ eyo ɔo giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔo ɔmb dim maak ki eyo. Ute naan se kic ɔo Bubsen maakŋ raa ki

ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdefeki?

²⁷ Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlin sum bo 'kəŋ ziidn bii kinŋin do naan ki ne?

²⁸ Num gen di jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pəəŋ nakgen taak bæε maakŋ kaag ki se; naade se əb kuub eyo ə ənd cək eyo.

²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dəkŋ se ute maalin den paac se kic bo, bii kalaŋ əŋ uus te kal aak bæε təc aan gəə gen naade se eyo.

³⁰ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ə metbeeki sum bo j'utu j'an təəc se kic Raa tamarin aak bæε bæε se bo, met kando asen kəŋ kədn kal tuusu naase ki ey ne? Bεε, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo!

³¹ Bin num ənte 'kuunki nirlse əki: naaje tap bo j'kəsn di, j'kaay di, ey lə j'tuusn di?

³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se bo daayum inŋ saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ ken naase 'jeki.

³³ Ken deet deet se, 'jeki bo Raa kəsn gaara dose ki ute nakŋ ken təəlin ə nakgen əp paac se, naan asesiŋ kədn do ki.

³⁴ Bin num ənten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tədn metbeeki: taa nakŋ 'tədn metbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se bo aasga gen bii se sum.»

7

*Ənte 'kəjki bəəə do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)*

¹ Tēr Isa deekden daala ə: «Ŋnten 'kəjki bəərə do jeege tu, bin se naase kic ʒo j'asen kəjŋ bəərə dose ki eyo.

² Taa *Raa se utu asen kəjŋ bəərə dose ki aan gəə kən naase 'lee əjki do jeege tu, ə bin ʒo nakŋ naase 'lee 'dəəjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin dəəjŋ bin kici.

³ Mu cəkən kən kaam gənai ki ʒo naai əŋ aakiŋa. Num gən di jaay naai əŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se?

⁴ Ute naan se ʒo naai 'kəŋ deekŋ gənai ki ə: Genaama, 'baado m'ai kəədn mu kaami ki. Ey num naai ək met-gudum kaaga kaami ki se kici!

⁵ Nakŋ naai 'teđin se, met ki eyo. Bəeki num, əəđ met-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakŋ jiga ə tēr kəədn mu cəkən kən kaam gənai ki kici!

⁶ «Ŋnten 'kedki nakŋ *salal gən Raa se besge* tu, bεre səm ʒaa naade asen tərɫ dose ki ə asen doŋ nεεpm cεrεk cεrεk. Ō meedgen te rode se ənte sidεki kiŋzirge tu, səm ʒaa naade lee do ki cεre.»

*'Təndki mεta, 'jeki, 'təndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)*

⁷ «'Lee 'təndki mεta ə j'asen kεda, 'lee 'jeki ə naase aki kəŋə, 'lee 'təndki kaam-taara ə j'asen kəədo.

⁸ Deere, debm tənd mεta se j'an kεde, debm je se 'kəŋə ə debm tənd kaam-taara se le, j'utu j'an kəədo.

---

* **7:6** Besge ute kiŋzirge se, Yaudgen kən inŋ do Ko Taar kən Raa εdo Musa ki se, yεmde yεmε taa daagen se salal eyo naan Raa ki ə jeegen baate tookŋ taar Raa se, naade se kic tec aan gəə besge ute kiŋzirge.

9¹ Saapki tu, kɛn gooni jaay tɔnd mɛtn mappɔ gɔti ki se, maakse ki se naŋa jaay aŋ kɛdn koa?

10 Lɔbu kɛn gooni jaay tɔnd mɛtn kɛnje num, maakse ki se naŋa jaay aŋ kɛdn wɔɔjɔ?

11 Naasen jeegen kɛn jig ey se kic bo 'jeelki kɛdn nakŋ bɛɛ gɛnsege tu. Num mɛt kando Bubsen maakŋ raa ki 'kɛdn nakgen jiga jeege tun tɔnd mɛtiŋ ey ne!

12 «Taa naan se bo, nakŋ paacŋ jaay naase 'jeki jeege asen tɛdn naase ki se, naase kic 'tɛdki jeege tu bin kici. Kɛse bo *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dɔkiŋa.»

Taa doobge kaam dio

13 Tɛr Isa aal naagŋ taara deek ɔɔ: «ɛndki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan bo kɛn ɔl jeege gɔtn kut ki ɔɔ jeege dɛna aal te doobm magal ese se.

14 Gaŋ taa doobm kɛn ɔl jeege gɔtn kaaj ki se, naan se baata ɔɔ doobiŋ kic baat nɛlɛl, bin num jeegen jaay ɛnd te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeeliŋ ute koojiŋa

15 «ɔndki kɔnd te jeegen jig eyo tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado ɔŋse ɔɔ tɛd rode dalul aan gɔɔ baatge, num gaŋ te maakde se naade jee *kusiŋ aan gɔɔ k-sogsogige.

16 Naase adɛki kaakŋ jeel ro naabde ki aan gɔɔ k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojiŋ se. 'Jeelki, koojiŋ mɔŋgɔ se j'aŋ tuugŋ do tɔndɔm ki eyo. ɔɔ koojiŋ goyab se j'aŋ tuugŋ do mɛrɛŋj ki eyo.

17 Kaagn jaay jiga se ooj koojin kic bo jiga, so kaagn jaay koon† se, ooj koojin kic bo jig eyo.

18 Kaagn jaay jiga se, k'kon koojn kaagn jig ey se do ki eyo. So kaagn jaay koon se le k'kon koojn kaagn jiga se do ki eyo.

19 Kaagn paacn ken ooj koojin jig ey se, j'an gaana so j'an toocn naata.

20 Bin num, jeegen jig ey jaay ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade ted se bo, naase adeki kaakn jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa ken mala mala

21 «Jeegen ken danum so: Meluma, Meluma se, naade se paac bo kon kend *maakn Gaar Raa ki eyo, num jeegen ken ted maak-je Bubum ken maakn raa ki se sum bo 'kendde.

22 Bii ken kaam moon se jeege dena am deekn so: «Meluma, Meluma, ute ro naai se bo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se bo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, so ute roi naai se bo, naaje k'tedo nakn-koonge dena!»

23 Bii ken se maam m'aden taadn m'oo: naase se, maam m'jeelseno te eyo. Iikki naatn cem ki dok, naasen paacn jee tedn kusinge se!»

Beege dio

24 Ter Isa aal naagn taara so: «Debm ken jaay booy taaruma so ing do ki se, naan se tec aan goo debm metekn ken iin been do ko ki.

25 Bee se, ken maane eede so oolge kic bo dooco so kuul ol makon baado deeb bee se bat nabo, on ruin te eyo, taa bee se k'j'iinin do ko ki.

† 7:17 Koon ara se taad ute dim endga ron ki.

²⁶ Num gan debm booy taaruma ð ñg do ki ey se, naan se tec aan gaa debm dɛrl kɛn iin been do kees ki.

²⁷ Bee se kɛn maane eede, oolge kic bo dooco ð kuul ðl makɔŋɔ baado deeb bee se bat, ð bee se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgiŋa

²⁸ Kɛn Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee dɛngen tus se jaay booy taar naan dooyden se, okden taad eyo.

²⁹ Taa dooy naan se ok tɔɔgɔ‡ ð tec aan gaa gen jeedegen jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ed lapi debm bikid ki

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Kɛn Isa booyo do kas ki se dool jeege dena ok metina.

² Gɔtn se gaaba kalan ok kɔɔŋ bikidi baado cɛɛ Isa ki, erg naanin ki tɔnd metin ð: «Mɛlje, kɛn naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ.»

³ Isa ðl jin utina ð deekin ð: «Yɛɛ, maam m'jea, an roi 'daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ!» Gɔtn se sum bo, debm kɔɔŋ bikidn se an lapia ð ron daap toodkɔlɔŋ kɔlɔŋ.

⁴ Tɛr Isa deekin ð: «Iin 'baao, nabo onte ba taadn nam ki; num 'baa 'taad roi *debm tɛdn serke Raa ki se ð 'baa ed *serke Raa ki aan gaa kɛn *Musa

---

‡ **7:29** Dooy naan ok tɔɔgɔ se je taadn ð naan tuun tɔl taar nam gam eyo.

taadiño maakñ Kitap ki. Bin 6o jeege paac 'jeele, naai se ɔŋga lapia.»

Isa ɛd lapi debm tɛdn naabm bubm asgarge tu kalan

(Lk 7.1-10)

⁵ Kɛn Isa jaay ɛnd kɛnd maakñ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki se ɔɔ gɔtn se bubm asgarge kalan ɓaado ɔŋina ɔɔ eemiñ nɔɔ ɔɔ:

⁶ «Mɛlje, maam se m'ɔk debm tɛdn naabum kalan se kɔɔŋɔ dɛna tood tood ɓeene. Kɔɔŋiñ se tɛɛciñ k'runɣuyu ɔɔ dabariñ dɛn aak eyo.»

⁷ Gɔtn se Isa tɛrliñ ɔɔ: «Maam m'ɓaa ɓei ki ɔɔ m'an ɓaa kɛdn lapia.»

⁸ Gɔtn se bubm asgar *Rɔmɛge se dɛekiñ ɔɔ: «Mɛlje, ɓɛɛ, maam se m'aas te debm naai 'ɓaa ɓeem ki eyo. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum ɓo, debm tɛdn naabum se 'kɔŋ lapia.

⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɓo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Ɔɔ kɛn maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'ɔɔ: <'Baa se> naan̄ iin̄ 'ɓaa. Ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: <'Baado se> naan̄ iin̄ ɓaado. Ɔɔ ɓulum ki se jaay, m'deekiñ m'ɔɔ: <'Tɛd nakñ ese se> naan̄ iin̄ tɛdiña.»

¹⁰ Kɛn Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ɔkiñ taad eyo. Naan̄ dɛek jeege tun daaniñ se ɔɔ: «Naase 'booyki ɓɛɛ m'asen taada: maakñ gaan *Israelge tun ute dɛnde se kic ɓo, maam m'ɔŋ te nam jaay aal maakiñ do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.

¹¹ Anum m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu ade kiin̄ ɓaa gɔtn kaam kaada tookño, ɔɔ kaam kaada toocñ ni, naade ade ɓaa utu tusn 'king kɔsn ɓii laa ki ute

maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka ðð *Yakub *maakŋ Gaar Raa ki telɛ.

¹² Num gaangen gen maakŋ Gaar Raa tap bo, naade se bo j'utu j'aden kɔɔdɔ ðð j'utu j'aden kɔmb naatn maakŋ gɔt ken ððd dɔrɔd. Gɔtn se bo naade baa keeme ðð taan naanɔge.»

¹³ Ter Isa deek hubm asgar *Rɔmɛge tu se ðð: «ɔk 'terl 'baa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakŋ naai 'tɔnd mɛta ro ki se 'kɔŋ tɛda.» Ɔð kaad ken se sum bo, debm tɛdn naabiŋ se ɔŋ lapia.

*Isa ɛd lapi jee kɔɔŋge tu dɛna
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

¹⁴ Ter Isa iin baa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, ɔŋ moom Pier mɛnda se kɔɔŋɔ tood tood danal ki ðð naan roŋ ɔŋ kedɛk.

¹⁵ Gɔtn se naan ɔl jin utina ðð roŋ ɔŋg kedɛk se tɛrɛc urlu ðð gɔtn se naan iin daara ðð baag tɛdn kɔsɔ Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tɛd ilim se, jeege baano ute jee kɔɔŋ sitange se dɛna gɔtn Isa ki. Ute taariŋ se sum bo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu ðð jee kɔɔŋge se paac naan ɛdden lapia kici.

¹⁷ Nakŋ Isa tɛd se aanga doobiŋ ki aan gɔɔ taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno do dɔkiŋ ken ðð:

*Kɔɔnjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don
ki.**

*Jeegen ken je daan Isa
(Lk 9.57-62)*

---

* **8:17** Aak Eza 53.4.

18 Kɛn Isa jaay aak jee dɛnge ɔl gurugin̄ se, gɔtn se naan̄ deek jeege tun mɛtin̄ ki ɔɔ k'gaan̄ k'baaki jɛn̄ baar kɛn kaam naane.

19 Gaŋ maakŋ jee jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn̄ Ko Taar Raage se, deb kalan̄ iiko cɛɛŋ ki deekin̄ ɔɔ: «Debm dooy jeege, gɔtn naai 'baa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.»

20 Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɓo ɔk ɓee tooddege, ɔɔ yeelge kic lɛ ɔk kujdege. Num gaŋ maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kɔl dom eyo.»

21 Maakŋ jeege tun mɛtin̄ ki se, deb kalan̄ kuuy se deekin̄ ɔɔ: «Mɛlje, ɔnum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.»

22 Gaŋ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Ɔŋ jeegeen aan gɔɔ ooyga kooy naan̄ Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

*Isa ɔk daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)*

23 Gɔtn se Isa ook maakŋ markab ki ɔɔ jee mɛtin̄ ki ɓaa ute naana.

24 Gɔtn se sum ɓo kuulu dɔɔbɔ ɔɔ ɔl makɔŋɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak ɔɔ iin̄ ɓaa ɓaa doocŋ markaba. Num naan̄ kɛn se, Isa tood tood bia.

25 Jee mɛtin̄ ki iiko cɛɛŋ ki tɔnd duriŋa ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Mɛlje, naakje! Ey num ɓɛɛɛ, naajege j'aki kutu.»

26 Isa deekden̄ ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay naase 'beerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gɔtn se naan̄ iin̄ daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naan̄ kɛn se, gɔtɔ ɓaa tood dil.

27 Kεn naade jaay aak nakη ese se, paac akden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kεse tap ɓo naŋa bini kεn taad kuulu ute maane ki kic ɓo tookiŋ taariŋ se?»

*Isa εd'lapia gaabge tu dio kεn ak kɔɔŋ sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)*

28 Kεn Isa jaay aan jεη baar kεn kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gɔtn se gaabge dio ak kɔɔŋ sitange teeco maakη iibge tun Yaudge tεdino gεn tɔl taal yodege se, ɓaado dɔɔdina. Gaabgen di se naade kusina ɔɔ gɔtn naade iŋg se nam ɔη aal te doobm se eyo.

29 Kεn naade jaay aakiŋ se, gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyɔ ɔɔ: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Kεn kaadn Raa ɔndiŋ se aas te ey ɓɔrt sum ɓo, naai 'ɓaado 'je ajen dabar la?»

30 Naande ki dɔk cɔkɔ se ak dɔɔl kiŋzirge dena k'gaamde gaama.

31 Sitange se eem nɔɔ mεtn Isa ki, deekiŋ ɔɔ: «Kεn ajen tuur num, ɔlje naaje k'ɓaa kεnd maakη dɔɔl kiŋzirge tu se.»

32 Isa deekden ɔɔ: «'Teec 'ɓaaki.» Gɔtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ɔɔ ɓaa εnd maakη kiŋzirge tu. Naan kεn se sum ɓo dɔɔl kiŋzirgen te dende se dɔɔb rus ɔɔ naar aano girdi girdi ɓɔɔy ɓaa si maakη baar ki ɔɔ naade ooy ut kap.

33 Kεn jee gaam kiŋzirge jaay aak nakη tεd se, naade dɔɔb aan ɓaa maakη gegεr ki ɔɔ ɓaa taad mεtn taar nakgen deel se paac jeege tu nakη aan do gaabge tun di kεn ak kɔɔŋ sitange se.

³⁴ Gətn se jee maakŋ gɛgɛr ki se paac teec baado ɔŋ Isa. Kɛn naade baado ɔŋiŋ sum se, naade seliŋ mɛtiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Naai se iinŋ 'teec ɔŋjen naanje!»

9

*Isa ɛd'lapɪ debm k'runɣuy ki
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)*

¹ Tɛr Isa ook maakŋ markab ki, gaan baar ɓaa maakŋ gɛgɛriŋ* ki.

² Gətn se jeege uuno debm k'runɣuyu do nakŋ toodiŋ ki, ɔɔ ɓaano gətn Isa ki. Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde doŋ ki se, deek debm k'runɣuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋga naatn.»

³ Gaŋ jee jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum se baag taadŋ ute maakde ɔɔ: «Gaabm ese se naaŋ naaj naaj *Raa.»

⁴ Kɛn Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakŋ jig eyo ute maakse bin se?»

⁵ Gɛn naase ki num kɛn gay ɓo ɔɔŋ ciri kɛn m'deekŋ m'ɔɔ: «Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋga naatn» lɔɓu kɛn m'deekŋ m'ɔɔ: «Iiŋi ɔɔ 'lea» se ɓo ɔɔŋ cir lɛ?»

⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naaŋ ki ara se, m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiŋ jeege.» Gətn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «Iiŋi, uun nakŋ toodi se ɔɔ 'ɓaa ɓei ki!»

⁷ Gətn se gaaba se iinŋi ɔɔ ɓaa ɓeeŋ ki.

---

* **9:1** Gɛgɛriŋ ara se, taad ute Kaparnayum.

⁸ Kɛn dɔɔl jee dɛnge jaay aak nakɲ ese se, ɓeere ɓaa ɔkɛ ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa kɛn ɛd tɔɔɲ bin se jikilinge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Kɛn Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danɲ Matiye *debm tɔkɲ miiri ɲɲ king gɔtn tɛɗn naabiɲ ki. Naan deekiɲ ɔɔ: «ɲɲi 'daanuma!» Gɔtn se sum ɓo Matiye iini ɔɔ daaniɲa.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee mɛtiɲ ki ɲɲ ɔs kɔs ɓee Matiye ki se, *jee tɔkɲ miirge† dɛna te jee kusiɲge se ɓaado ɲɲ ɔs te naade kici.

¹¹ Kɛn *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek jeege tun mɛtn Isa ki ɔɔ: «Gɛn di jaay Debm dooyse se ɲɲ ɔs te jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee tɛɗn kusiɲge se?»

¹² Kɛn Isa jaay booy taarde se, deekɗen ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn je daptor se, jee kɔɔnge.

¹³ Bin num 'ɓaa 'saapki do taar kɛn Raa taadno se kɛn ɔɔ: *Maam m'je amki tɔɲɲ *sɛrke sum eyo, num nakɲ maam m'je se, 'tɛɗki bɛɛ ɓo jeege tu.‡* Maam m'ɓaado se gɛn dan jee kɛn saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɓaado se gɛn jee jeel rode ki, naade jee kusiɲge se.»

Isa taad taar kuun *siam

¹⁴ Gɔtn se jee mɛtn Jan-Batist ki ɓaado tɔnd mɛtn Isa deekiɲ ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gɛn di jaay jee mɛtn naai ki uun siam ey se?»

† 9:10 Jee tɔkɲ miirge se Yaudge aakɗen aan gɔɔ jee kusiɲge.

‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

¹⁵ Isa tərldən ə: «Jeegen bəadō kəkŋ mēnda jaay gaabm mēnda utu se, naade 'kəŋ kiŋg maak-tuj ki la? Mət ki eyo. Naade se kəŋ kuun siam eyo kən məl mēnda jaay utu te naade se. Num gaŋ bii kalaŋ kaadŋ utu 'kaana gaabm mēnda j'aŋ kəədn naatn se jaay bō mēdiŋge se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kəŋ kaal kal kiji ro kal kən koon eyo. Ey num kal kiji se an nəεpm ute kal koono. Ə gətn nəεpiŋ se 'tədn magal cir kən do dəkiŋa.

¹⁷ Ə tətn koojŋ biŋ utu iŋ kiŋ se j'aŋ kəŋ maakŋ k-ləεtərgə tun koon eyo. Ey num tətn koojŋ biŋ utu iŋ kiŋ se an dəəbm ute k-ləεtərgə. Ə tətə se lə kəəy naaŋ ki cərə, ə k-ləεtərgə se lə tujŋ kici. Bin num, tətn koojŋ biŋ utu iŋ kiŋ se j'aŋ kəmbiŋ maakŋ k-ləεtərgə tun kiji; taa bin se, tətn maak ki se lə tuj eyo ə k-ləεtərgə se lə kəŋ 'dəəb eyo.»

Isa əf lapi mēnd ki ə dur goon mēnda daan yoge tu

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad kən Isa utu taadfen taad bərt sum bō, maakŋ magal Yaudge tu se deb kalaŋ bəadō əŋiŋa, erg naaniŋ ki deekiŋ ə: «Goonum mēnda se te ooy kooy bərsə sum, 'bəadō kənd ji doŋ ki taa naaŋ duru.»

¹⁹ Gətn se Isa ute jee mətŋ ki iŋ ək mətŋa.

²⁰⁻²¹ Kən naade utu baa baa doob ki se, gətn se, mēnda kalaŋ bin se gətn moosiŋ aan sum se əŋ daar eyo bini təd baar sik-kaar-dio, naaŋ əko mətŋ Isa ə taad te maakiŋ ə: «Kən maam m'baa jaay m'utga taa kaliŋ sum bō, m'utu m'kəŋ lapi.» Gətn se naaŋ bəadō naaŋ Isa ki ut taa kaliŋa ə naar əŋ lapi.

22 Isa ək tərլ aakiṇa ɔɔ deekiṇ ɔɔ: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Ɔɔ kaad kən se sum ɓo, mɛnda se ɔŋ lapi.

23 Kən Isa jaay aan ɓee gaab kən magal Yaudge se, naaŋ ɔŋ jee tuuy kaage ɔɔ jee dɛnge se lɛ daar tɔɔy tɔɔy makɔŋɔ.

24 Naaŋ deekden ɔɔ: «'Teecki naatn! Bɛɛɛ, goon mɛnda se lɛ ooy te eyo, naaŋ toof toof bi sum.» Gaŋ gɔtn se naade ooyiṇ koogo mɛtiṇ ki.

25 Kən jee dɛn jaay j'ɔɔɔdeno naatn se, Isa ɛnd maakŋ ɓee ki ɔɔ ək ji goon mɛnda ɔɔ gɔtn se goon mɛnda se iini.

26 Gɔtn se labariṇ se wɔɔk dɔɔɔ taa naaŋ gɔtn ese paac.

Isa ɔɔɔ kaam jee kaam-tɔɔkge dio

27 Kən Isa iin gɔtn se jaay ɓaa ɓaa se, gɔtn se jee kaam-tɔɔkge dio ək mɛtiṇa ɔɔ tɔɔɔ tɔɔy ɔɔ: «Eɛjjen doje ki, naai *Goon Daud!»

28 Kən Isa jaay aan ɓeen se, jee kaam-tɔɔkge se ɓaado ɔŋiṇa ɔɔ naaŋ deekden ɔɔ: «Naase 'took aalki maakse dom ki la kən maam m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɛɔn nakŋ ese se?» Naade tərliṇ ɔɔ: «Yɛɛ Mɛlje, naaje k'tooko.»

29 Gɔtn se Isa uun jin tɔɔnden kaamɔge tu ɔɔ deekden ɔɔ: «Aan gɔɔ naase aalkiga maakse dom ki se, nakŋ naase 'jeki se 'kaaŋ kaama.»

30 Naaŋ kən se sum ɓo, kaamɔge naar tɔɔɔ taaka. Num gɔtn ese se Isa aacden kaama ɔɔ deekden ɔɔ: «Ɔndki kɔɔndɔ: taar se, ɔŋte 'ɓaa taadiṇki nam ki.»

31 Num gan̄ ken̄ naade jaay iin̄ ɓaa ɓaa sum se, nak̄n̄ Isa tɛddɛn se, naade ɓaa wɔɔkin̄ taa naan̄ ken̄ ese paac.

Isa ɛɗ lapi debm ken̄ ɔŋ taad taar eyo

32 Gan̄ ken̄ jee kaam-tɔɔkgen di se jaay teec ɓaa ɓaa sum se, naan̄ ken̄ se, naade ɓaano gɔtn̄ Isa ki ute gaaba kalan̄ bin se, ɔk kɔɔŋ sitan ken̄ ɔlin̄ ɔŋ taad taar eyo.

33 Gɔtn̄ se Isa tuur te sitan ro gaab ken̄ ese se, ɔ gaabm̄ ɔŋ taad taar ey se, baag taadn̄ taara cɛy. Ɔ ken̄ jee dɛnge aak se nak̄n̄ se deel dode ɔ ɔkden taad eyo ɔ deek ɔ: «Maak̄n̄ *Israel ki paac se, nak̄n̄ bin se ɓii kalan̄ k'j'aak te eyo!»

34 Gan̄ *Parizige se deek ɔ: «Ute *Bubm̄ sitange se ɓo naan̄ tuur sitange ro jeege tu.»

*Isa ɛɛj do jee dɛnge tu
(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)*

35 Isa lee ɓaa maak̄n̄ gɛgɛrge tu ɔ maak̄n̄ naange tu paac, lee dooy jeege maak̄n̄ *ɓeege tun Yaudge lee tusn̄ maak̄ ki. Naan̄ lee taadɛn Labar Jiga gɛn̄ *maak̄n̄ Gaar Raa ɔ lee ɛɗ lapi jee kɔɔŋge tu paac ɔ jeegen paacn̄ kɔɔŋɔ tujdenga tuju.

36 Ken̄ naan̄ aak jee dɛnge se, naan̄ ɛɛjden dode ki taa naade se ɔrga ɔ maak̄de tujga aan̄ gɔɔ baatgen ɔk debm̄ gaam eyo.

37 Gɔtn̄ se Isa deek jeege tun mɛtin̄ ki ɔ: «Maak̄n̄-gɔtn̄ tɛdga gɛn̄ kɔjɔ se dɛna, naɓo jee tɛɗn̄ naabge se, baata§.

---

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeegen inḡ aak kaak kaama j'aden taadn̄ labarin̄ ken̄ jiga se naɓo jeegen ɓaa taad se, naade baata.

38 Bin num, 'təndki mətn Məl maakŋ-ɡətə taa ade kəl jee tɛfn naabge do ki ɡɛn kəjŋ maakŋ ɡətɪna.»

10

**Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Tər Isa danjo jee mətɪŋ kɛn sik-kaar-dio. Naan ɛddɛn təɔɡɔ ɡɛn tuur sitange ro jeege tu ɔɔ ɡɛn kɛdn lapi jee kəɔŋge tu paac ɔɔ jeegen paacŋ kɛn kəɔŋɔ tujɛnga tujɔ.

² Kɛn ara ʒo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: kɛn deet se, Simon k'danɪŋ Pɪɛr se ute ɡɛnaan Andre; Jak ute ɡɛnaan Jan, naaden di se gaan Zebedege;

³ Pilip ɔɔ Bartelemi; Təma ɔɔ Matiye kɛn naabɪŋ təkŋ miiri se; Jak goon Alpe ɔɔ Tade;

⁴ Simon debm je kujŋ naanɪna* ɔɔ Judas Iskariət, naan ʒo debm utu kutn Isa se.

*Isa əl *jee kaan naabɪŋen sik-kaar-di se naaba (Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)*

⁵ Naade se ʒo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di kɛn naan əlden naaba. Kɛn əldɛ kəl se, naan dejdɛ ɔɔ taadden ɔɔ: «ɔŋte 'ʒaaki maakŋ naanɡe tun mɛlɪŋge Yaudge eyo ɔɔ maakŋ ɡɛɡɛr *Samarige tu se kalan kic ʒo ɔŋte 'kɛndki maak ki.

⁶ Num 'ʒaaki ɡətn gaan *Israelge tu, naaden tec aan ɡɔɔ baatgen iigga kiig se.

⁷ Kɛn 'ʒaaki ʒaa doob ki se 'taadɛdeki taar *Raa ɔɔki: <Bɛrɛ, *maakŋ Gaar Raa se ɔɔpɡa ɡəɔrɔ!>

---

* **10:4** Debm je naanɪŋ ara se je deekŋ ɔɔ: debm je kuun naanɪŋ kaam ji jee wəɔydege tu. Jee wəɔydegen ara se je taadn ute *Rəmege, taa kaad kɛn ese se taa naan *Israel se kaam ji Rəmege.

8 Ɛdki lapi jee kɔɔŋge tu, 'durki jeeɣen ooyga kooyo, Ɛdki lapi jee bikidɣe tu taa rode 'daapm tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase lɛ ɔŋki cɛɛɛ dey se, naase kic ɓo ɛdɪŋki jeege tu cɛɛɛ.

9 «Ƙɛn naase 'ɓaaki ɓaa se, ɔŋte 'kuunki daab, pudda ey lɛ gurs maakŋ pɔs ki.

10 Ɔɔ kɛn 'ɓaaki ɓaa doob ki se ɔŋte 'kuunki ɓɔɔŋɔ, ɔŋten 'tɔski kalge di dio, saage ɔɔ ɔŋten 'kuunki sirdi. Taa debm tɛdn naaba se, bɛɛki num, j'aŋ kɛdn kɔsiŋa.

11 «Ƙɛn naase jaay aki kend maakŋ gɛgɛɛr ki ey lɛ maakŋ naaŋ ki se, 'jeki debm bɛɛ kɛn asen dɔɔdn kɔkŋ jiga. Naase iŋki gɔtn deb kɛn ese sum bini anki kiin ɓaa maak ki.

12 Maakŋ ɓee kɛn jaay naase endkiga maak ki se, 'tɛdfeki tɔɔɛ.

13 Ƙɛn jee maakŋ ɓee ki se jaay dɔɔd ɔksenga lɛ, ɔŋ tɔɔɛ se kiŋg te naade. Num kɛn naade jaay dɔɔd ɔksen te ey lɛ, ɔŋ tɔɔɛ se asen tɛrl kɔŋ gɔtiŋ ki.

14 Ƙɛn maakŋ gɛgɛɛr ki ey lɛ maakŋ ɓee kɛn naase aki kend maak ki jaay, naade baate dɔɔdn kɔkse se, ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔndenki ɓeede ey lɛ maakŋ gɛgɛɛrde ɔɔ kɛn teec 'ɓaaki ɓaa se, kudŋ jesege tu se kic ɓo 'tupdeki naatn.

15 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɓii kɛn Raa 'kɔjŋ ɓɔɔɔ do jeege tu se, jee maakŋ gɛgɛɛr kɛn ese se ɓɔɔr kooɔŋ do naade ki se aden tɛdn ɔŋŋ cir gɛn jee taa naaŋ Ɔɔdɔm ute gɛn Gɔmɔr†!»

*Dubar utu kaan do jeege tun mɛtn Isa ki
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)*

† 10:15 Aak Jɛn koŋ 13, 18 ɔɔ 19.

16 «'Booyki! Maam m'alse aan gəə baatge maakŋ k-sogsogige tu; nabo naase se iŋgi do mətəkse ki aan gəə wəəjge ə ə 'tedki rose miskinge aan gəə dεεrge.

17 Ɔndki kəndə, taa jeege utu asen təkŋ ɓaa gətn kəjŋ ɓəərge tu, naade asen tənd ute mεεjε maakŋ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki.

18 Taa maam se naade asen təkŋ ɓaa naan magalge tu ə naan gaariŋge tu, taa bin se naase aki tɛdn saadumge naan naade ki ə naan jeege tun Yaudge ey se kici.

19 Ken jaay j'ok k'ɓaansinga naan təəgge tu num, gətn naane se ənte 'ɓeerki do taar ken naase aki ɓaa taada ə ute raay naase aki kəŋ jaay anki taadŋ taar se. Taa kaad ken se, Raa ɓo asen kɛdn taar ken naase adeki taada.

20 Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa ɓo asen kəl naase aki taada.

21 Naan ken se, genaa utu kəl genaən j'an ɓaa təələ ə bubu kici utu kəl gooniŋa j'an ɓaa təələ. Gaange utu tɛrl naaga bubdege tu ə je yode.

22 Taa maam se jeege paac utu asen kəədn kundu; nabo debm jaay aayga kaamiŋ bini aanga do taar təəliŋ ki num, naan se utu 'kəŋ kaaja.»

23 Ken jaay k'dabarse maakŋ gεger ken kaam kalaŋ num, aən 'ɓaaki maakŋ gεger ken kuuyu. 'Booyki bεε m'asen taada: gεgergen maakŋ naan *Israel ki se, naase adeki lee dəəf ey sum ɓo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

24 «Debm lee mɛtn deb ken dooyiŋ se, 'kəŋ cir debm dooyiŋ eyo; ə debm tɛdn naaba gətn deb ki se, naan se 'kəŋ cir mɛliŋ eyo.

25 Anum debm lee mεtn deb kεn lee dooyiñ se ñ'ted aan gɔɔ debm dooyiñ se. Ɔɔ debm 'ted naaba gɔtn deb ki se kic lε, ñ'ted aan gɔɔ meliñ se. Taa debm kεn mεl ɓee se kic naade naajina ɔɔ naañ ɓo Belzebul‡, bin num mεt kando k'naajñ jeegen maakñ ɓeen ki se cir gεn naañ se daala!»

Ɔñte 'ɓeerki jeege tu

26 «Taa naañ se ɓo jeege se, ɔñten 'ɓeerɗeki! Taa kaadiñ jaay utu 'kaan se, nakñ paacñ j'oyinga kɔy se, utu 'toodñ tal. Ɔɔ nakñ ɓorse k'jeelki mεtiñ ey se, j'utu j'añki jeele.

27 Nakñ paacñ maam m'taadsesiñ maakñ nɔɔr ki se, 'ɓaa 'taadiñki jeege tu ute kaam kaada. Nakñ kεn naase 'booyiñki k'taadsen naañ ki mεtn bisege tu se 'wɔɔkiñki do ɓeege tu kici.

28 Ɔñte 'ɓeerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, ey num kɔñ tɔɔl kɔ ey se; num 'ɓeerki ɓo Raa ki, naañ ɓo debm kεn ɔk tɔɔgɔ kεn tɔɔl daa rose ɔɔ tɔɔl kose maakñ pood kεn gεn daayum se.

29 Yeelge sεεm sεεm di se k'dugin ute kɔɓɔɔ kalañ sum ey la? Ute naañ se kic ɓo kεn maakɗe ki se jaay kalañ 'koocñ naañ ki se kεn Bubsen Raa tookga jaayo.

30 Num gan naase se bεekñ dosege kic ɓo Raa jeeliñ kalañ kalañ.

31 Bin se, ɔñte 'ɓeerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dɔkɔ.

32 Debm jaay taad naan jeege tu ɔɔ naañ debm maam se, maam kic m'taadñ naan Bubum kεn

---

‡ 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakñ Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dεna.

maakṅ raa ki m'deekṅ m'ṳṳ: naaṅ se debm maama.

³³ Num debm kɛn baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'aṅ baatiṅ naan Bubum kɛn maakṅ raa ki kici.»

Isa se baano ute tṳṳε bo do naaṅ ki eyo num bṳṳṳ
(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taad ṳṳ: «Ḑṅten 'saapki ṳṳki maam se m'baano ute lapiā bo do naaṅ ki. Maam se m'baano bo ute lapi eyo, num m'baano ute bṳṳṳ.

³⁵ Deere, maam se m'baado gɛn:

*gaan goon gaaba ute bubina,
goon mɛnda ute koṅa,
moom mɛnda ute mɛnd gooniṅa.*

³⁶ *Jeegen maakṅ bei ki se bo utu 'tɛdn jee wṳṳyige.* §

³⁷ «Debm jaay je bubinṅ ute koṅ cirum maam se, naaṅ se aas te gɛn tɛdn debm maam eyo. Ḑṳ debm jaay je gooniṅ gaaba ute gooniṅ mɛnda cirum maam se, naaṅ se aas te gɛn tɛdn debm maam eyo.

³⁸ Ḑṳ debm jaay baate kuun kaagṅ j'ansiṅ tupm ro ki ṳṳ ṳṳ mɛtum ey se, naaṅ se aas te gɛn tɛdn debm maam eyo.

³⁹ Debm jaay je kaajṅ koṅ se, naaṅ utu aṅ kutu, ṳṳ debm jaay ut koṅa taa maam se, naaṅ utu aṅ kaaja.»

Debm ṳksen naase se aan gṳṳ ṳkum maama

⁴⁰ «Debm jaay dṳṳṳ ṳksen naase se, aan gṳṳ naaṅ dṳṳṳ ṳkum maama ṳṳ debm dṳṳṳ ṳkum maam se lɛ, aan gṳṳ naaṅ dṳṳṳ ṳk debm kɛn ṳlumo.

⁴¹ Debm kɛn jaay dṳṳṳ ṳk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naaṅ jeeliṅ naaṅ se debm taad taar

teeco taar Raa ki se, naan 'kəŋ beđina aan gəə gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dəəf ək debm kən təd naka ute doobiŋa, taa naan jeeliŋ naan debm daan ki se, naan se 'kəŋ beđina aan gəə gen debm daan ki se kici.

⁴² 'Booyki bεε m'asen taada: maakŋ gaange tun sεem sεem se, debm jaay εdga maan kurlu cəkə deb kalan ki, taa naan jeeliŋ naan debm maam se, debm bin se, bεε naan təd se 'kutn cεr eyo, num naan utu 'kəŋ beđina.»

11

Isa ute Jan-Batist (Lk 7.18-35)

¹ Kən Isa jaay dooy jee mətini kən sik-kaar-di aas sum se, naan iin əŋ gətn ese əə baa lee taad taar *Raa jeege tun maakŋ gεgεrge tun gen taa naan gətn ese əə dooyde.

² Kaad kən Jan-Batist utu maakŋ dangay ki se, naan booyga nakŋ paacŋ kən *al-Masi təd se. Əə naan danə maakŋ jeege tun mətini ki se jeege kandum əə əlde gətn Isa ki.

³ Naade baa tənd mətini əə: «Naai 60 debm kən jeege inŋ aak kaama j'əə utu ade baa se ləbu, k'booy nam kuuy ne?»

⁴ Isa tərlden əə: «'Baa taadki Jan ki nakŋ naase mala aakiŋki ute kaamse se əə booyiŋki ute bise se:

⁵ jee kaam-təəkge ε, kaamdege təəf taakga, jee cεkεdge ε, leega talam talam, jee bikidge ε, əŋga lapia əə rodege toodga kələn kələn, jee duguyge ε, bərse booy booyo, jee ooyga kooy kic ε, duroga

daan yoge tu ɔ Labar Jiga se ɛ, k'taadinga jee daayge tu.

⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin ɔnte doobm gen kaal maakin do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk ɛrl ɔaa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ɔ: «Do kɔd-ɔaar ki se, naase tap ɔo ingkiro kaakn nanja? Lɔbu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen ɔaansin kaam ara kaam ara se la?

⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? Lɔbu ingkiro kaakn gaabm ken tus kal aak bɛɛ se ne? Gɔɔ. Jee lee tus kalgen aak bɛɛ gen koono se ting maakn ɔee gaaringe tu.

⁹ Lɔbu naase tap ɔo ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki naɔo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala.

¹⁰ Naan se ɔo debm ken k'raanjo metn taarin do dɔkin j'ɔ:

'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki, taa ai daapm doobi.*

¹¹ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, gɔɔ. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ dɔ kic ɔo, naan se ɔo magal† cir Jan.

¹² Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan ɔorse se, maakn Gaar Raa se jeege je kend

---

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Ken ɔaano ute maakn Gaar Raa se, Isa. Taa naan se ɔo Matiye taad ɔo jee ken maakn Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken ɔaado naan Isa ki gen daapm doobiɔa.

ute taa tɔɔgɔ. Ɔɔ jeegeŋ tɛd naka ute taa tɔɔgɔ se, je aŋ kuun maakŋ Gaar Raa se kaam jide.

¹³ Taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki do dakiŋ se, paac, bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa kɛn utu ade baa se.

¹⁴ Kɛn naase jaay 'je aki booy kəkŋ num, *Eli kɛn naase ɔki utu ade baa se, Jan se ɔo naana.

¹⁵ Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!

¹⁶ Jeegeŋ ɔorse tap ɔo m'aden kɔmb bɛyɛ ute nange? Naade tec aan gɔɔ gaangen inŋ ɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

¹⁷ Naaje k'tuuysen kaa

naɔo naase 'baate daamki.

Naaje k'j'aarsen kaa yoa

naɔo naase 'baate keemki.

¹⁸ «Ey num kɛn Jan baado se, naan je kɔs den eyo ɔɔ aay tɔtn‡ koojn biŋ eyo ɔɔ jeege deek ɔɔ: naan se debm sitan!

¹⁹ Kɛn *Goon Deba jaay baado se ɔɔɔ ɔɔ aaye, naɔo jeege deek ɔɔ: naan se debm kaam-kɔɔɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛdɛ ute *jee təkŋ miirge ɔɔ ute jee *kusiŋge! Num jeel-taar geŋ Raa se j'aak k'jeeliŋ naan met ki se ute nakgen jikilimge tɛda, taa naade se took aalga maakde do Raa kiŋ.»

*Jee maakŋ gɛgerge tun kɛn baate tookŋ kaal
maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)*

---

‡ **11:18** Maakŋ taa naan *Israɛlge tu se jeege tɛd tɔtɔ ute teen eyo num ute koojn biŋ sum. § **11:19** Jeel-taar geŋ Raa se: naan ɔlo Gooniŋ do duni ki.

²⁰ Gətn se Isa mooy jeegeen maakŋ gɛgɛrge tun ese dɛna taa naade baate 'tɛrl kingdɛ, ey num gətn ese se ʒo, gətn naaŋ tɛdno nakŋ-kəɔbɪnge dɛna.

²¹ Naaŋ deekden ɔɔ: «Utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr kɛn Kərəzin ki! Utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr kɛn Betsaida ki! Taa nakŋ-kəɔbɪngen tɛd gətse ki se jaay 'tɛdoga tɛd maakŋ gɛgɛrge tun Tir ki ute kɛn Sidəŋ ki num, kaadŋ do dəkɪŋ naade tɛrloga maakdɛ do Raa ki, naade tuusn kal kəl doa ɔɔ bəoy burku dodege tu ɔɔ kəŋ kusɪndɛge.

²² 'Booyki, m'asen taada: ʒii kɛn Raa utu 'kəjŋ bəorɔ do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kəɔŋ cir kɛn aano do jeege tun Tir ki ute kɛn Sidəŋ ki se daala.

²³ Ɔɔ naase, jee maakŋ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki, gɛn naase ki num, ɔɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gətɔ! Naase se utu aki kooy 'ɓaa gətn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakŋ-kəɔbɪngen tɛdɔ gəti ki se jaay ʒo tɛdoga tɛd Səɔdɔm ki num, kaadŋ naane gɛgɛr Səɔdɔm se ʒorse kic tɛdŋ utu*.

²⁴ Taa naaŋ se ʒo, 'booyki m'asen taada: ʒii kəjŋ bəor ki se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakŋ kɛn utu kaan do jeege tun taa naaŋ Səɔdɔm ki se.»

Isa təəm Raa

(Lk 10.21-22; 1Kər 1.26-29)

²⁵ Kaad kɛn se Isa deek ɔɔ: «Bua, naai ʒo Mel maakŋ raa ute gɛn do naaŋa, maam m'təəmɪ taa nakgen se naai ɔyɪŋga kəyɔ jee jeel-targe tu ute jee mɛtɛkge tu, ɔɔ ʒorse naai 'taadga mɛtɪŋa gaan sɛɛmge tu.

---

* **11:23** Aak Jɛn 13.

²⁶ Deere, Bua, kese 6o nakɲ jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

²⁷ «Nakge paac se Bubum εdumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap 6o jeeliɲ eyo; ken jeeliɲ se Raa Bubu kaliɲ ki sum. Ɔo Raa Bubu se kic ey num, nam tap 6o jeeliɲ eyo num ken jeeliɲ se, Gooniɲ kaliɲ ki sum Ɔo Gooniɲ se 6o baado taad Raa Bubu se jeege tu taa aɲ jeele.

²⁸ «'Baakiro gɔtum ki, naasen paacɲ ken ɔarkiga kɔɔɔ Ɔo daamse deerse se Ɔo maam m'asen keɔn gɔtn tɔɔl maaka.

²⁹ Uunki daamum se dose ki Ɔo 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ɔɔp rom baata Ɔo m'dalul. Ute maam se, naase aki kɔɲ gɔtn tɔɔl maakse.

³⁰ Deere, taarum m'ɔɔ aki kuun se le, naaɲ Ɔoɲ eyo, Ɔo daamum m'ɔɔ aki kuun se kic le, naaɲ ceεpe.»

12

*Isa se naaɲ 6o Mɛl *bii sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

¹ Kaad ken se Isa deel maakɲ gɔtn gɛm ki bii sebit* ki ute jee mɛtiɲ ki. Ken naade deel deel se, jee mɛtiɲ ki jaay, 6o tɔɔlde se baag tɛɛcɲ do gɛmge Ɔo Ɔoɔ.

² Ken *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek Isa ki Ɔo: «Aaka, jee mɛti ki se tɛɔ nakɲ ken j'und te kulu gɛn tɛɔ eyo bii sebit ki!»

³ Isa tɛrlɔen Ɔo: «Naase 'dooyiɲki te ey la, nakɲ ken *Daud tɛɔ ute jeenɲge kaad ken naade 6o tɔɔlde se?

---

* **12:1** Bii sebit se bii ken Yaudge lee jamakɲ ro ki.

4 Gətn se Daud endo maakŋ *kərər magal gen *Raa ki əɔ təs mappan j'edɪŋga kəd *serkε Raa ki, əsə əɔ ed jeenŋe tun metiŋ ki kici. Ey num mappan se naade kəŋ kəs eyo; kən 'kəs se, *jee tɛdn serkε Raage tu kalde ki sum.

5 Ləbu naase 'dooyiŋki te ey la, maakŋ *Ko Taar kən Raa edo Musa ki se, bii sebit ki se jee tɛd serkε Raage tu kən tɛd naaba maakŋ kərər magal gen Raa ki kic ɔo uum aal te bii sebit se naan ki eyo.

6 'Booyki m'asen taada: nam utu gətn ara se, magal cir *Bee Raa se daala.

7 Taar kən taad əɔ: *Maam se m'je amki təjŋ serkε eyo, num m'je se naase aki 'kεejŋ ɔo do naapge tu*† əɔ kən taar se jaay 'booy əkkiga metiŋ num, jee se, naase adeki təkŋ mindde eyo, taa naade se tuj te dɪm eyo.

8 Taa *Goon Deba se le, naan ɔo Mɛl gen bii sebit.»

Isa ed lapi gaab kən jin ooyga kooyo

9 Isa iin əŋ gətn se əɔ ɔaa end maakŋ *ɔee kən Yaudge lee tusn maak ki.

10 Gətn ese, naan əŋ gaaba kalan jin ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kəkŋ mind Isa se, tənd metiŋ əɔ: «Doobm naajege tu se, *bii sebit ki nam ək doobo kən kɛdn lapia debm kəəŋ ki la?»

11 Isa tərlden əɔ: «Maakse ki se nam ək baata kalan sum, əɔ baatiŋ se jaay ooc maakŋ gəɔ ki bii sebit ki num, an ɔaa kəədiŋ ey ne?»

12 'Booyki, debkilimi se naan əəŋ cir baata! Bin num bii sebit ki se, jeege ək doobo gen tɛdn bεε jeege tu.»

---

† 12:7 Aak Oz 6.6.

13 Gətn se Isa deek gaab kən se ɔ: «'Sɛɛj jii!» Gətn se naan sɛɛj jina ɔ gətn ese sum ɓo jin se ɔŋ lapi aan gɔɔ naapiŋ se.

14 Gətn se Parizige teeco naatn maakŋ ɓee kən Yaudge lee tusn maak ki se, ɓaa tus dɔɔk taarde gən je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan ɓo debm tɛdn naabm kən Raa bɛɛr ɔɔdɪŋo

15 Kən Isa jaay booy ɔ naade dɔɔkga taarde gən tɔɔlin se, naan iin ɔŋ gətn ese se ɔ jeege dena ɔk metina ɔ naan ɛd lapi jee kɔɔŋge tu paac.

16 Num naan aacden kaama ɔ j'ɔŋte taadn jeege tu an jeele.

17 Bin ɓo taar kən debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno do dɔkin se aanga doobiŋ ki, kən ɔ:

18 «Kən ara ɓo debm tɛdn naabum kən maam Raa m'bɛɛr m'ɔɔdɪŋo.

Naan ɓo debm maak-jema ɔ tɔɔlum jaay maam m'bɛɛr m'ɔɔdɪŋo.

Maam m'an ɓɔɔy Nirlum se doŋ ki ɔ doobm maam daan ki se,

naan an taadɪŋ jikilimge tu paac.

19 Naan se lɛ mooy te nam eyo ɔ taad te makɔŋ eyo.

Taar naan se j'an booyin doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

20 Mu taa baar kən dug dug se kic ɓo, naan an tɛɛc eyo.

Ɔɔ ɓɔmpɔn poodɪŋ ɓaa ɓaa kooyo se kic lɛ, naan an tɔɔl eyo.

Naan tɛd nakge ute doobiŋ se bini 'cir nakgen bɛɛ ey se paac.

21 Ɔɔ jee do naan̄ ki se paac kənd dode do naan̄ ki.‡»

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan̄ la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

22 Gətn se jeege ək baano gətn Isa ki ute gaaba kalan̄ ək kəɔn̄ sitan ɔɔ kəɔn̄ sitan se tɛd̄n̄ gaabm se tɛd̄ kaam-təəkə ɔɔ ɔŋ taad̄ taar eyo. Gaabm se Isa ɛd̄n̄ lapia, kaamin̄ ɔɔd̄ aaka ɔɔ naan̄ baag taad̄n̄ taara c̄ey.

23 Ɔɔ gətn se jee denge paac aak nak̄ se, deel dode ɔɔ əkden taad̄ eyo, deek ɔɔ: «Gaabm ese se, teeco mɛtjil Gaar *Daud ki ey la?»

24 Num gan̄ kɛn̄ *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔŋ Belzebul̄, naan̄ kɛn̄ Bubm sitange se.»

25 Gan̄ Isa jeel maak-saapde dey se deekden ɔɔ: «Maak̄n̄ taa naan̄ gaar kɛn̄ jeenge taarde ək mɛtn̄ naap eyo ɔɔ baagga tɛd̄n̄ bəɔrɔ ute naapa se, naan̄ se utu tɛrɛcɛ. Maak̄n̄ gɛgɛr, ey lɛ maak̄n̄ b̄ee kɛn̄ malinge tɛd̄ taara ute naapa se kic ɓo, malinge 'kəŋ king eyo.

26 Kɛn̄ Bubm sitange jaay tuur naapin̄ Bubm sitange se, kɛse aan̄ gəɔ naan̄ tɛd̄ bəɔrɔ ute ro naan̄ maliŋa ɔɔ bin se naan̄ tɔp̄ga roŋa. Kɛn̄ bin num, gaarin̄ se naan̄ an̄ kək̄ ɔɔ d̄io?

27 Naase ɔɔki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul̄ se; num jee mɛtse ki se, kɛn̄ ɛdden tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, nan̄a? Bin num naade mala se ɓo asen kəŋn̄ bəɔrɔ dose ki.

28 Kɛn̄ deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maak̄n̄ Gaar Raa se aanga gətse ki.

‡ 12:21 Aak Eza 11.12. § 12:24 Aak Mt 10.25.

²⁹ Kɛn nam jaay je kɛnd kɔsn ɓee debm tɔɔg se, debm se naan ɔk dɔɔkinga jaay ɓo, kɔsn ɓeenɔ.

³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gɛn tusn jeege ey se, debm bin se wɔɔkɗen wɔɔko.

³¹ «Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: *kusiɗ paacɗ kɛn jikilimge tɛɗa ute naajɗ kɛn naade lee naaj Raa se kic ɓo, Raa adesiɗ kɔɗ tɔɔlo. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiɗ naan se Raa ansiɗ tɔɔl eyo.

³² Anum debm jaay taad taar iɗg kus ro maam *Goon Deb ki kic ɓo, Raa an tɔɔl kusiɗiɗa. Num gan debm jaay taad taar iɗg kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an tɔɔl kusiɗiɗ do naan ki ara ki eyo ɔɔ ɓii kɛn kaam mɔɔtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojiɗa

³³ Isa deekɗen ɔɔ: «'Booyki. Kaagɗ jiga se ooj koojiɗ kic ɓo jiga, num kaagɗ kɛn kɔɔɗɔ se, ooj koojiɗ kic ɓo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeeliɗ ute koojiɗa.

³⁴ Aakumki tu wɔɔjgen ara! Naase ɛ jee bɛɛki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadɗ nakɗ bɛɛ se? Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iɗno maakɗe ki.

³⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛɗ se iɗno maakiɗ ki ɔɔ taar kɛn teec taariɗ ki kic ɓo bɛɛ, ɔɔ debm *kusiɗ se, kusiɗiɗ se kic ɓo iɗno maakiɗ ki ɔɔ taar kɛn teec taariɗ ki kic ɓo iɗg kusu.

³⁶ 'Booyki m'asen taada: ɓiin Raa kɔjɗ bɔɔr do jeege tu se, taargen jeege taadiɗ rɛɗ rɛɗ paac se, Raa utu ɓaa tɔnd metɗe.

³⁷ Taa ute taar kɛn 'teec taari ki se jaay ɓo ai ɗaapa ey ɛ ai kutu.»

Jeege je kaakɲ nakɲ-kɔɔbo
(Lk 11.24-32)

³⁸ Gaɲ gɔtn se jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakɲ naai ajen tɛdɲ nakɲ-kɔɔbm kɛn j'an kaakɲ jeel ro ki naai se iino gɔtn Raa ki.»

³⁹ Naan deekden ɔɔ: «Jee ɓorse jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmdɛ naan Raa ki se je kaakɲ nakɲ-kɔɔbo, naɓo nakɲ-kɔɔbm naade an kaakɲ jeel ro ki se, tecɲ aan gɔɔ kɛn gɛn debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'danɲɲ Yunus* se sum.

⁴⁰ Aan gɔɔ Yunus tɛdo bii mɔto maakɲ kɛɲj kɛn magal se, *Goon Deba se kic ɓo 'tɛdɲ bii mɔto maakɲ naan ki.

⁴¹ Bii kɛn jaay Raa an kɔɲɲ bɔɔro do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kɔkɲ mind jeegen duni kɛn ɓorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala.

⁴² Bii kɛn Raa an kɔɲɲ bɔɔro do jeege tu se, nɛɛlgen iino kaam kaam bɔɔyɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkɲ mind jeegen duni kɛn ɓorse se. Taa naan iino gɔtn dɔkɔ gɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ɔk tɛrlo gɔtiɲ ki

⁴³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔɲga nam se, naan ɓaa leedo do kɔd-ɓaarge tu je gɔtn kingi, naɓo naan ɔɲo te eyo.

---

* **12:39** Aak Yunus 3.3-5. † **12:42** Aak 1Gar 10.1-13.

44 Ken naan jaay ɔŋ te ey num, baag taadn ute maakin ɔɔ: maam se m'kɔkŋ m'terl gɔtn ken m'iinno ro ki. Ken naan jaay ɔk terl aan se, ɔŋ ɓee se k'daapinga aak bεε aac walak ɔɔ nam maak ki se gɔɔ.

45 Gɔtn se naan ɔk terle ɔɔ ɓaa ɔŋo sitangen kuuy cili ken kusin cirin naan se daala. Naade ɓaado tele end inj maakŋ gaab ken se ɔɔ king gaabm se terl ɓaa ted kusin cir ken deet se daala. Deere, naan se ɓo nakŋ ken utu kaan do jeegen do duni ken ɓɔrse jig ey se.»

Gɛnaa Isage ute konde
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Kaad ken Isa utu taad taad jee denge tu ɓɔrt sum ɓo, gɔtn se gɛnaange ute konde daar naatn je taadn te naana.

47 [Deb kalaŋ ɓaado taadin ɔɔ: «'Booyo! Koi ute gɛnaaige se utu naatn ɔɔ naade se je ai kaaka.»]‡

48 Gaŋ Isa terl deb ken j'ɓliŋo se ɔɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se tap ɓo nanje?»

49 Ter gɔtn se, naan uun jin tɔj ro jeenge tun metin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Aakki jee se ɓo koyumge ute gɛnaamge.

50 Taa debm jaay ted nakŋ Bubum maakŋ raa ki maakin jen ro ki se, naan se ɓo gɛnaam gaaba, ken menda ɔɔ koyuma.»

13

---

‡ 12:47 Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se, gɔɔ.

Kaal naagŋ taar gɛn debm kənd buru*

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

¹ Bii kɛn se sum 60, Isa teec ɔŋ bea ɔɔ ɔɔa inŋ taa baar kɛn Galile ki.

² Ɔɔ gɔtn se dɔɔl jeege dɛna tus cɛɛŋ ki ɔlin naan iin ook inŋ maakŋ markab ki ɔɔ jee ute dɛndɛ se dɛar do jɛŋ baar ki.

³ Gɔtn se naan taaddenga taarge dɛna ute dɔobm kaal naagŋ taara deekden ɔɔ: «'Booyki, deb kalan tɔs kupina ɔɔ teec ɔɔa kənd buru.

⁴ Kɛn naan jaay ɔnd kənd burin se, kupm metin si jɛŋ dɔob ki ɔɔ yeelge bɔɔy ɔaado tuun ɔsin naatn paac.

⁵ Kupm metin si do naan kɛn gɔtin ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naanin cɛɛpɛ.

⁶ Num gan kɛn kaada jaay baag tɔngɔ se, naan lawaka ɔɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔŋ end ɔɔa te dɔk eyo.

⁷ Kupm metin se si maakŋ ji kaag kɛn ɔk kərɔndɔ. Ji kaagŋ ute kərɔndɔ se teepe ɔɔ aayin taara.

⁸ Kupm metin si do naan kɛn jiga. Kupm se am tɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Kɛngen metinge se ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen kuuy ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.»

⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gɛn di Isa taadden ute kaal naagŋ taara

¹⁰ Jee metn Isa ki ɔaado ɔŋina ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Gɛn di jaay naai 'taad jeege tu ute dɔobm kaal naagŋ taara se?»

---

* **13:** Taa naan Yaudge tu se gɛmɛ se naade ɔcɛŋ se naade sin aan gɔɔ kənd buru.

11 Naan̄ terlden̄ ɔɔ: «Nak̄ j'ɔyingā kɔȳ maak̄n̄ *Gaar̄ Raā ki se, naase se *Raā taadsengā naase 'jeelinkiga. Gān̄ jeē kuuy se, nak̄n̄ se Raā ɔn̄ taadden̄ te metin̄ eyo.

12 Taā naan̄ se debm̄ ken̄ ɔk se j'an̄ kɔmb̄ do ki 'tɛdn̄ dɛna, num̄ debm̄ ken̄ ɔk ey se lɛ, ken̄ cɔkɔn̄ naan̄ ɔk se kic̄ ɓo j'an̄ tɔsn̄ naatn̄.

13 Taā naan̄ se ɓo, maam̄ m'taadden̄ ute kaal̄ naaḡn̄ taara se:

taā naadē aakā ɔɔ ɔn̄ aak̄ ɔk eyo,

naadē booyō ɔɔ ɔn̄ booȳ ɔk taar se eyo.

14 Bin̄ ɓo taar̄ ken̄ debm̄ taad̄ taar̄ teecō taar̄ Raā ki ron̄ Ezayī taadden̄ do dɔkin̄ se aangā doobin̄ ki ken̄ ɔɔ:

Taar se naasē utū akī booȳ ute bise, naɓō akī booȳ kɔk̄ eyo

ɔɔ naasē utū akī kaak̄n̄ ute kaamse, naɓō akī kaak̄n̄ kɔk̄ eyo.

15 *Deere, jee se maakdē mɔngɔ,*

naadē tɔlgā kambā bidegē tu ɔɔ turumgā kaamdege, ey num̄ naadē 'kɔn̄ kaaka, 'kɔn̄ booyo,

ɔɔ ute maakdē kic̄ naadē 'kɔn̄ booȳ kuun̄ jaaȳ adē tɛrl̄ ro maam̄ ki,

ɔɔ kaad̄n̄ naane se, maam̄ Raā m'aden̄ kaaja.†»

16 Isā taad̄ ɔɔ: «Gān̄ naasē maaksē raapō taā kaamsegē lɛ aak̄ kaakā ɔɔ bisegē lɛ booȳ booyo!

17 'Booykī bɛɛ̄ m'asen̄ taadā: jeē taad̄ taar̄ teecō taar̄ Raā ki dɛnā ute jeegen̄ tɛd̄ nak̄n̄ ute doobin̄ se, je ɔɔ adē kaak̄n̄ nak̄n̄ ɓɔrsē naasē aakki se, naɓō ɔn̄ aakin̄ te eyo, ɔɔ je ɔɔ adē booȳ nak̄n̄ ɓɔrsē naasē 'booyki se, naɓō ɔn̄ booyin̄ te eyo.»

† 13:15 Aak̄ Ezā 6.9-10.

Isa taadf tɔɔk mɛtn kaal naagɲ taar gɛn debm kɔnd buru

¹⁸ «Naase 'booyki mɛtn taar gɛn kaal naan taar gɛn debm kɔnd buru se.

¹⁹ Jeegen booy mɛtn taar Gaar Raa jaay ɔɲ booy ɔkiɲ ey se, tec aan gɔɔ kupm kɛn si jɛɲ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado ɔɔɔdesiɲ naatn maakde ki.

²⁰ Num jee mɛtinge se tec aan gɔɔ kupm si do naan kɛn maakiɲ ɔk ko se; naade se kɛn booyga taar Raa se, naar ɔkiɲ maakde ki ute maak-raapo.

²¹ Naɔo naade se ɔɲ ɔɲ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔɲ ɔɲ te maakde kaam kalan eyo. Kɛn dubar ɔɲɔdenga ey lɛ k'baagdenga dabar gɛn taar Raa sum ɔo, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn.

²² Kupm si maakiɲ ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa, naɔo uun nirlde do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ɔo, baado maakiɲ saapde ki ɔɔ gaasiɲ taar Raa se ɔɲ tɛɔ naaba maakde ki eyo.

²³ Kupm si do naan kɛn jiga se tec jeegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tɛɔn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtinge se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen mɛtinge tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛn cir se.»

Isa aal naagɲ taara ro dɛrɛɲgɛl‡ ki

²⁴ Tɛr Isa taadden ute kaal naagɲ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakiɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ baɔ kɔɔɔɲ maakiɲ-gɔtiɲ ki se.

‡ **13:23** Dɛrɛɲgɛlɛ se jee mɛtinge danɲ biziri.

25 Num kaad ken jeege tood tood bi naor se, debm waaɣiɲ baado ɔɔc dɛɛŋɣɛɛ maakɲ teenɲ ken naanɲ ɔɔciɲ se ɔɔ naanɲ teec ɓaa.

26 Ken teene jaay ɓaa teepe ɔɔ tɔk do se, ɓɔtn se dɛɛŋɣɛɛ kic ɓaa tɔk kici.

27 ɓɔtn se jee tɛɖn naabge se ɓaado ɔɲ mɛɓde ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Mɛɓje, naai ɔɔco kupm jiga ɓo maakɲ-ɓɔti ki ey la? Num dɛɛŋɣɛɛɓ maak ki se tap ɓo iino gay?»

28 Naanɲ tɛɓɓɓɓ ɔɔ: «Kese debm waaɣɔ ɓo tɛɖiɲ naanɲ se.» Jee tɛɖn naabge se tɔnd mɛɓn mɛɓde ɔɔ: «'Je dɛɛŋɣɛɛɓ se j'aden ɓaa tɔɔɖn si naatn la?»

29 Mɛɓde deekɓɓ ɔɔ: «Dɛɛŋɣɛɛɓ se ɔɲte 'tɔɔɖdeki, ey num sɔm aki tɔɔɖn teengɛn maak ki se, cɛɛɛ.

30 ɓɔndeki naade teepm kalanɲ bini kaan kaadn kɔj ki, ɔɔ ken kaadn kɔjɔ aanga jaay ɓo maam m'taadn jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛɛŋɣɛɛɓ se 'dɔɔk 'tusɖeki kaam kalanɲ taa adeki tɔɔcɲ poodo. ɓɔ teene se ɓe ɔj 'tusɖeki kaam kalanɲ 'ɓaado 'tɔnd ɔmbiɲki maakɲ giijum ki.»

Isa aal naagɲ taar ute kaam nakɲ k'danɲɲ mutard

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

31 Tɛɓ Isa taadden ute kaal naagɲ taara kuuy daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan ɓɔɔ kaam nakɲ k'danɲɲ *mutard*, ken gaaba kalanɲ uun ɔɔciɲ maakɲ-ɓɔtiɲ ki.

32 Kaam nakɲ k'danɲɲ *mutard* se, naanɲ baat cir kaam nakgen do naanɲ ki se paac. Num ken j'ɔɔciɲga teecga se, naanɲ teepe tɛɖ magal cir nakgen teec maakɲ ɓar ki se paac bini yeelgen kic ɓo ɓaado uj kujdege tɛɓtɛɲge tu.»

Isa aal naagñ taara ute ɔ̀rɔmɔ

³³ Ter Isa taadden ute kaal naagñ taar kuuy daala ɔ̀ɔ: «*Maakñ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔ̀rɔm ken mɛnda jaay tɔsga rujñ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔ̀ ken naan jaay deepingga ɔ̀ ɔ̀mbingga maak ki num, iinñ paac se.»

Taa di jaay Isa taadden ute kaal naagñ taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee dɛnge ute kaal naagñ taara. Ɔ̀ɔ dim jaay naan dooyden ute kaal naagñ taar ey se, gɔtɔ.

³⁵ Bin ɔ̀ɔ taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkin se aanga doobin ki, ken ɔ̀ɔ:

*Maam m'utu m'aden taadn ute kaal naagñ taara,
do nakge tun ko k'kɔyina do dɔkin kaad ken Raa utu
aalo kaal do naan se. §*

Isa taad tɔɔk mɛtn taar kaal naagñ taar ro dɛɛngɛl ki

³⁶ Gan gɔtn se Isa iin ɔ̀n jee dɛnge ɔ̀ɔ ɔ̀k terl ɔ̀baa ɔ̀eene. Jee mɛtin ki ɔ̀baado ɔ̀nina tɔnd mɛtin ɔ̀ɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn taar kaal naagñ taar ro dɛɛngɛl ken maakñ-gɔt ki se?»

³⁷ Isa deekden ɔ̀ɔ: «Debm ɔ̀ɔc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba.

³⁸ Maakñ-gɔtɔ se lɛ do naan ɔ̀ɔ kupm jiga se lɛ, kɛse jeegen gen *maakñ Gaar Raa, dɛɛngɛle se lɛ taadn ute jee *Bubm sitange.

³⁹ Debm wɔɔy ɔ̀ɔco dɛɛngɛle se, kɛse Bubm sitange*, kɔjɔ se lɛ taad te ɔ̀iin dunia an nan, ɔ̀ɔ jee kɔjge se lɛ *kɔdn Raage.

---

§ 13:35 Aak KKR 78.2. * 13:39 Ara se ɔ̀ɔ Bubm sitange ron Iblis kici.

40 Aan gəə dəreŋgələ se k'tusiŋ jaay k'təəciŋ poodŋ se, biin dunia naŋ se kic ʋo utu tɛdŋ bin kici.

41 Bin ʋo maam Goon Deba m'ade m'kəl kəɔdumge əə jeegen jaay əl jeege əŋ ɔoobm Raa, əə əlde tɛd *kusiŋa se, kəɔdŋ Raage aden tuur naatŋ maakŋ gaariŋ ki.

42 Kəɔdŋ Raage aden təsn kəmb maakŋ baal pood ki, əə gətn se ʋo gətn naade təəyə əə taanŋ naanɔege.

43 Anum jeegen jaay tɛd naka ute ɔoobiŋ naan Raa ki se, naade se wəər aan gəə kaada maakŋ gaar Bubde ki. Debm ək bi booyo num booy ək taar se jiga!»

Isa aal naagŋ taara ro kərbət ki ute meede

44 «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gəə kərbətn k'l'əyiŋ maakŋ-gətn ki əə deba ɔaado rek əŋiŋa əə naanŋ əyiŋ gətiŋ ki əə iinŋ ɔaa. Ute maak-raapm naanŋ ək se, naanŋ ɔaa dugŋ ute nakŋ naanŋ ək se paac, əə ək tɛrl ɔaado dug maakŋ-gətn ese se.

45 «Tɛr maakŋ Gaar Raa se tec aan gəə debm tɛdŋ suukŋ kɛn je meedgen zode əəŋə.

46 Kɛn naanŋ je əŋ meedŋ zəŋ əəŋ se, naanŋ ək tɛrl ɔaa dugno ute nakŋ naanŋ ək se paac, əə ɔaado dug meedŋ ese se.»

Isa aal naagŋ taara ute gendɛ

47 «Tɛr *maakŋ Gaar Raa se tec aan gəə gend j'undiŋ maakŋ baar ki əə təso napar kɛŋjge dɛna.

48 Kɛn gendɛ jaay təso kɛŋjge ɔooc se, naade iik teeciŋ taar ki, iŋg naanŋ ki, bɛɛr kɛngen jiga jiga əmb maakŋ ɛɛs ki əə kɛngen naapak ey se naade sin naatŋ.

49 Bin ʋo biin dunia an naŋ se tecŋ bini. *Kəɔdŋ Raage utu ɔaa nigŋ jeege kaam dio: jee *kusiŋge

gen dode ð jee tɛfnakŋ ute doobiŋ se tɛfn gen dode kici.

⁵⁰ Jee kusiŋge se kɔdn Raage aden si maakŋ baal pood ki ð gɔtn se bo, gɔtn naade tɔɔyɔ ð taan naandege.»

⁵¹ Isa tɔnd mɛtn jee mɛtiŋ ki ð: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrliŋ ð: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.»

⁵² Isa deekden ð: «Debm jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa jaay k'dooyiŋga ute nakgen gen maakŋ Gaar Raa se, naan se tec aan gɔɔ mɛl bee ken ðð taa kɔrbɔtiŋ num ɔŋ nakgen kiji maak ki ð kengen do dakiŋ se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookŋ kaal maakde do Isa ki (Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Ken Isa jaay dooy jee mɛtiŋ ki ute kaal naagn taarge aas se, naan iin ɔŋ gɔtn se.

⁵⁴ Gɔtn se naan iin baal maakŋ naanin ki† ð ken naan aan se, baag dooy jeege maakŋ bee ken Yaudge lee tus maak ki. Ɔ ken jee se jaay booy taar ken naan dooyde se, tap bo ɔkden taad eyo deek ð: «Jeel-taara ute nakŋ-kɔɔbgen naan tɛd se tap bo, ɔŋiŋo gayo?»

⁵⁵ Naan bo goon debm tirdn lee cɔɔc daap nakge se ey la? Kon ron Mari ey la? Genaanŋe bo Jak, Yusup, Simon ð Jud se ey la?

⁵⁶ Genaanŋen mendge bo utu tiŋŋ ute naajege ara ki ey la? Anum tap bo tɔɔgŋ se paac naan ɔŋiŋo gayo?»

⁵⁷ Kese bo nakŋ ken tɛdden naade ɔŋ aal maakde don ki ey se. Gɔtn se Isa deekden ð: «Debm taad

---

† **13:54** Maakŋ naanin ki se ron Nazaret, gɔtn ken naan teepmno maak ki.

taar teeco taar Raa ki se jeege paac aaliñ maak ki; anum jee maakñ naanñ ki ute jee maakñ beenñ ki se 60 aaliñ maak ki eyo.»

⁵⁸ Taa naan se 60, gōtn se, Isa ɔñ tēf te nakñ-kōɔbge dēn eyo taa naade baate tookñ kaal maakde donñ ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad kēn se, Gaar *Eṛod Antipas naan 60 magal taa naan Galile se, booy jeege ɔɔs kɔɔs maan Isa.

² Naan deek jee tēdn naabinge tu ɔɔ: «Kese Jan-Batist 60 duroga daan yoge tu! Taa naan se 60 *Raa eḍiŋga tɔɔgɔ gēn tēdn nakñ-kōɔbge se.»

³ 'Jeelki do dōkin se, Eṛod ɔl k'j'ok k'dɔɔko Jan ute ziŋziri ɔɔ ɔl k'6aa k'j'oliñ maakñ dangay ki, taa Eṛodiad mēnd gēnaan Pilip kēn naan ɔkin mēnda se.

⁴ Taa Jan taadŋga taad ɔɔ gēnaai utu te kaamiñ se, naai ɔk doobm jaay an kōkñ mēdiñ eyo.

⁵ Eṛod se je tɔɔl Jan, na6o beer jee dēnge tu taa jee dēnge se, Jan se naade aakiñ aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki.

⁶ Bii kalan gaar Eṛod tēf tēf maak-raapm gēn bii koojiñ se, goon Eṛodiad mēnda se daam naan jeege tun k'dandeno 6aado gōtn tēdn maak-raap ki se ɔɔ daamiñ se tɔɔl Gaar Eṛod ki.

⁷ Gōtn se Gaar Eṛod naam taariñ naan jeege tu ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Nakñ paacñ naai tōndga meta ro ki 60, maam m'ai kēfa.»

⁸ Kon ɔliñ metiñ ɔɔ 6aa deekiñ ɔɔ: «'Gaan eḍumo maakñ supura ki ara, do Jan-Batist.»

⁹ Do taar ken se gaarge maakin̄ tuju, nabo naan̄ le naamga naam taarin̄ naan̄ jeege tu se, naan̄ took̄ ol k'gaan̄o do Jan j'ed̄ goon mend̄ ki se.

¹⁰ Gōtn se naan̄ ol deba baa maak̄n dangay ki baa gaan̄o do Jan.

¹¹ Do Jan se k'gaan̄ k'j'aalino maak̄n supura ki, j'ed̄in̄ goon mend̄ ki se, ə goon mend̄ se uun baa ed̄in̄ koŋ ki.

¹² Jee metn̄ Jan ki baado uun baa duubiŋa, jaay bo baa taad̄ metn̄ taar nak̄n̄ deel se Isa ki.

Isa ed̄ kəsə gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Ken̄ Isa jaay booy naan̄ se, naan̄ iin̄ ook maak̄n markab ki ə gaan̄ baa do kōd-baar ki kalin̄ ki. Ken̄ jee denge jaay booy labar se, naade teeco maak̄n gegerge tun cees ki cees ki ə uun jēŋa aal te taa baar.

¹⁴ Ken̄ Isa aan jaay booyo maak̄n markab ki se, naan̄ aak jee denge se, naan̄ ejjden̄ dode ki ə jee kōŋdege se naan̄ edden̄ lapiā.

¹⁵ Aan teger se jee metn̄ Isa ki baado əŋina ə deekin̄ ə: «Bere, kaada se baaga, gōtə se kic le daanin̄ kōd-baara dək ute bea. Jee denge se ənde wōk̄n̄ baa maak̄n naan̄ge tun cees ki cees ki baa duḡn nak̄n̄ kəsə.»

¹⁶ Gan̄ Isa terlden̄ ə: «Jee se baa eyo, naase mala bo ed̄deki kəsə.»

¹⁷ Gōtn se naade terlin̄ ə: «Naaje se j'ok̄ bo mappa mii ə ken̄jge di sum.»

¹⁸ Isa deekden̄ ə: «'Baandekiro naanum ki ara ki.»

¹⁹ Ter̄ Isa deek jee denge tu se ə j'inḡ naan̄ ki do mu ki ə gōtn se, naan̄ tōs mappan̄ mii ute ken̄jgen di se jin̄ ki, uun kaamin̄ raan, tōm Raa,

dup mappá ð ðfín jeege tun mætín ki ð jee mætín ki nigin jee denge tu.

²⁰ Naade paac as dæɛɛɛ te maraadde ð toɣɛ ðop se k'tuunin se dooc gornɔ sik-kaar-dio.

²¹ Jeegen as paac se gaabge kalde ki sum bo baa baa nakɛ dupu-mii. Mendge ute gaange se maak ki eyo.

*Isa lee do maane ki
(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)*

²² Naan ken se, Isa naar deek jeege tun mætín ki ð k'j'look maakɛ markab ki, k'gaan k'deel k'baa naan ki jɛɛ baar ken kaam naane kor naan utu wɔk wɔk jeege bɔrt se.

²³ Ken naan jaay wɔk jee denge aas sum se, naan iin baa ook do kas ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa ðop kalin ki sum.

²⁴ Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dokɔ ð ken kuulu jaay ol deeb dode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das.

²⁵ Ken gɔtɔ ðpgɔ baata aki kiip se, Isa baa kɛɛ jeenge se, leedo do maane ki.

²⁶ Ken jee mætín ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ð: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere akden sum se, gɔtn se naade baag toɔdn toɔyo.

²⁷ Gan Isa naar taadden ð: «Okki maakse toɔgo. Jnte 'beerki, kese maama!»

²⁸ Gɔtn se Pier terlin ð: «Meluma, ken deer naai num, onum m'lee do maane ki m'ai baa kɛɛ.»

²⁹ Isa deekin ð: «'Baado.» Pier iin boɔyo maakɛ markab ki ð lee do maane ki sak Isa.

³⁰ Gaŋ ken naan jaay aak kuulu ol dena əw ken beere ɓaa əkiŋ sum se, naan baag ɓəy maan. Gətn se naan əw əy əw: «Məluma 'naakuma!»

³¹ Gaŋ Isa naar ol jiŋ əkiŋa deekiŋ əw: «Gən dī maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.»

³² Gətn se naade di paac ook maakŋ markab ki əw kuulu daara.

³³ Jeegen paacŋ maakŋ markab ki se erg naaniŋ ki əw deekiŋ əw: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ɛd lapi jee kəŋge tun taa naan Genezarət ki

³⁴ Ken Isa ute jee mətŋ ki gaan baar jaay aan taa naan Genezarət ki se, naade ɓaa daar jəŋ ki.

³⁵ Jee gətn se ɓaa aak jeel Isa, əw taa naan ken se paac, naade taad labariŋ jeege tu əw jeege ɓaano ute jee kəŋge paac gətn Isa ki.

³⁶ Gətn se naade eem nəw mətŋ Isa ki əw ŋ'ənde naade kutn taa kaliŋ sum. Əw jeegen paacŋ ut taa kaliŋ se əŋ lapi.

15

Isa taad te nakŋ bubgen do dəkŋa

(Mk 7.1-23)

¹ *Parizige mətŋge ute jee jeel taad təkŋ mətŋ Ko Taar Raagen mətŋge iŋo Jeruzalem ki ɓaado əŋ Isa əw deekiŋ əw:

² «Gən dī jaay jee mətŋ ki baate tookŋ gən tɛdŋ nakŋ bubjegen do dəkŋ se? Taa naade tug te jidege aan gəw gən bubgen do dəkŋ ey sum ɓo əw.»

³ Isa tɛrdən əw: «Nakŋ ken *Raa taad əw gən tɛda tap ɓo, naase əŋŋki əw 'tɛdki nakŋ bubsege ɓo cir se, gən dī?»

4 Ey num Raa se taadga taada ɔɔ: *'Sook koi ki te bubin̄ ki** ɔɔ *Debm jaay naam kon̄ te bubi se j'an̄ tɔɔlɔ.†*

5 Num gan̄ naase se, 'taadki ɔɔki: *«Debm jaay deek kon̄ ki ey ɛ bubin̄ ki ɔɔ: nak̄ maam m'ai kɛd̄ jaay ai noog se, maam m'ɛdinga *serkɛ Raa ki.»*

6 Naase ɔɔki debm bin se kɔŋ sook̄ kon̄ ki te bubin̄ ki eyo. Bin ɔɔ naase 'rɛs̄ŋki ute doobm taar Raa ɔɔ 'tɛdki nak̄ bubsege ɔɔ ciri.

7 Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

8 *Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

9 *«Ken naade baadoga kerḡŋ naanum ki gen̄ keemum kic ɔɔ, cɛr sum, taa nak̄ ken naade lee dooy jeege se ɛ, dooyde ute nak̄ ken jikilimge lee tɛd se sum.‡»*

10 Gɔtn se Isa dan̄o jee denge ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booyki bɛɛ!

11 Ken̄ tuj debkilimi naan Raa ki se, nak̄ ken̄ naan̄ ɔs jaay booy maakin̄ ki se eyo, num gan̄ nak̄ ken̄ naan̄ saapiŋa ɔɔ teec jiḡ eyo taarin̄ ki se ɔɔ, tujina.»

12 Gan̄ gɔtn se jee mɛtn̄ Isa ki baado ɔŋina ɔɔ tɔnd̄ mɛtin̄ ɔɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?»

13 Isa tɛrlden̄ ɔɔ: «Kaaggen paac̄ŋ Bubum maak̄ŋ raa ki ɔɔ duubden ey se, j'utu j'aden̄ tɔɔdn̄ naatn̄§.

---

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ɔɔ Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara 6o Isa taad taa Parizige.

14 Ɔndeki naade se jee kaam-taakge ɔɔ tɔɔd jee kaam-taakge. Ken debm kaam-taako jaay tɔɔd naapin se, naaden di paac se 'si maakɛn gɔɔ ki!»

15 Gɔtn se Pier tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «'Taad taakjen tu mɛtn kaal naagɛn taar se.»

16 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtin ey ne?»

17 Naase 'jeelki ey la nakɛn ken debkilimi ɔs paac jaay booy ɓaa maakin ki se, tɛdga num, naan ɓaa naamin ci naagɛn boog ki naatn.

18 Num gan nakɛn iino saapin ki jaay teecga taarin ki se ɓo, ken tuj debkilimi naan Raa ki.

19 Saapgen jig ey paac se iino maak ki. Kɛse ɓo ken ɔl jeege tɔal jeege, lee ɛɛs naapa rɛn rɛn, lee ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, ɓoogo, taad taargen mɛt ki eyo ro jeege tu ɔɔ naaj jeege.

20 Kɛse ɓo nakɛn ken tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num ken ɓaa ɓaa kɔsɔ jaay tug te ji ey kic num, an kɔn tujɛn naan Raa ki eyo.»

*Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakin do Isa ki
(Mk 7.24-30)*

21 Isa iin ɔn gɔtn se, ɔɔ ɓaa taa naan ken Tir ute gen Sidɔn ki.

22 Gɔtn se mɛnda kalan mɛnd *Kanan ing taa naan ken se ɓaado ɔn Isa ɔɔ baag tɔɔy mɛtin ki ɔɔ: «Eejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum mɛnda se ɔk kɔɔn sitan ɔɔ sitan se dabarin dena.»

23 Gan Isa tɛrlin taar eyo. Jee mɛtin ki iiko cɛɛn ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛnd se 'tuurin naatn, taa naan lɛ tɔɔy ɔn eyo ɔɔ ɔk mɛtjege tak kaam mɔɔtn.»

24 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam se, Raa ɔlumo taa gaan *Israelge iigga kiig aan gɔɔ gaan baatge se.»

25 Gaŋ menda se baado erg naaniŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, 'naakuma!»

26 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Mɛt ki eyo kɛn gaange ɔs dɛrɛŋ te ey sum ɓo k'tɔsn kɛdŋ kɔsn se gaan bɛsge tu.»

27 Mɛnda tɛrliŋ ɔɔ: «Mɛluma, taari mɛt ki, naɓo gaan bɛsge kic ɓo ɔs kɔsgen si mɛtn tabil mɛldɛge tu.»

28 Gaŋ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Mɛnda, naai se aalga maaki paac dom ki! Ɔŋ Raa ai kɛdŋ nakŋ maaki jɛa.» Ɔɔ kaad kɛn se sum ɓo gooniŋ se ɔŋ lapia.

*Isa ɛd lapi jee kɔŋge tu dɛna
(Mk 7.31-37)*

29 Isa iin gɔtn se ɔɔ ɓaa taa baar kɛn k'danŋ Galile. Ɔɔ gɔtn se naanŋ ook ɓaa ing do kɔs ki.

30 Dɔɔl jeege dɛna baado ɔŋiŋa. Naade baado ute jee cɛkɛdɛge, jee kaam-tɔɔkge, jee dɔkurge, jee ɔŋ taad taar eyo ute jee kɔŋdɛgen kuuy kic dɛna. Naade baandeno naan Isa ki ɔɔ naanŋ ɛddɛn lapi.

31 Gɔtn se dɔɔl jeege se jaay aak nakŋ se, paac ɓo ɔkden taad eyo, kɛn naade jaay aak jee ɔŋ taad taar eyo baag taada, ɔɔ jee dɔkurge ɔŋ lapi, jee cɛkɛdɛge baaga lee talam talam ɔɔ jee kaam-tɔɔkge baaga kaaka. Gɔtn se naade *nook Raa gɛn *Israel.

*Isa ɛd kɔɔ gaabge tun dupu-sɔɔ
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)*

32 Isa danŋ jee mɛtiŋ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Jee se maam m'aakde ɔɔ m'ɛɛjdɛnga dode ki, taa naade tɛdga ɓii mɔtɔ ute maama ɔɔ dim kɔsde gɔtɔga. Maam m'ade kɔŋ naade ɓaa te bode se eyo, ey num naade ɓaa baatn dɔob ki.»

³³ Jee mētiñ ki deekiñ ə: «Do kədf-ɓaar kən ara j'akiro kəŋ mappā gay jaay j'aki kədn jeege tun dən se kəsn dərəŋ se?»

³⁴ Isa tənd mətde ə: «Naase əkki mappā kando?» Naade tərliñ ə: «J'ək cili ute kəŋjge sɛɛm sɛɛm kandum.»

³⁵ Gətn se Isa deek jee denge tu ə j'iŋg naaŋ ki.

³⁶ Naaŋ təs mappan cili se ute kəŋjge se jin ki, təəm Raa, dup ɛdn jeege tun mētiñ ki ə jee mētiñ ki niŋiñ jee denge tu.

³⁷ Ɔ gətn se jeege paac se əs dərəŋ ute maraadde. Ɔ jee mētiñ ki se təs toŋə əp se, dooc gərnə cili.

³⁸ Jeegen əs paac se gaabge kaliñ ki dupu-sə ə mɛndge ute gaange maak ki eyo.

³⁹ Kən Isa jaay əl jee denge ɓaa sum se, naaŋ ook maakŋ markab ki ə əmb gaan ɓaar ɓaa taa naaŋ Magadan* ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tənd mētn nakŋ-kəɓm adɛ kiñ maakŋ Raa ki

(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege ɓaado əŋ Isa. Naade je an goom kək se tənd mētiñ ə: «Naaje k'je ajen tɛdn nakŋ-kəɓm kən j'an kaakŋ jeel ro ki, kən iino maakŋ *Raa ki.»

² Naaŋ tərlden ə: «Kən aanga tɛgɛr kaada aki kooc jaay, naase aakki maakŋ raa aac aan gəə poodo se, naase 'taadki əki gətə 'tɛdn jiga.

---

* **15:39** Taa naaŋ Magadan se ɓorse jeege jeel gətiñ eyo lɛ daam, 'tɛdn Magdala.

m'taad te mappa eyo. Anum gen di jaay naase 'booy akumki ey se?»

¹² Gatn se jee metn Isa ki se baa booy akga taar Isan taadden se taa j'an kənd bo ute ərəm k'ted mappa se eyo, num j'an kənd bo ute dooy gen Parizige ute gen Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ɔ Isa se naan bo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Ken Isa jaay aan taa naan Sezare ken gen Pilip ki se, naan tond metn jee metin ki ɔ: «Gen jeege tu num, *Goon Deba se tap bo nanja?»

¹⁴ Naade terlin ɔ: «Jee metinge ɔ naai Jan-Batist, jee metinge ɔ naai *Eli, kengen metinge ɔ naai Jeremi ey le debm taad taar teeco taar Raa ken gam.»

¹⁵ Isa tond metde ɔ: «Gen naase ki num, ɔki maam tap bo m'nanja?»

¹⁶ Simon Pier terlin ɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa ZεεΓε.»

¹⁷ Gan Isa deekin ɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi bo taadio metin eyo, num Bubum maakn raa ki bo taadio taar se.

¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekn ɔ *dεlbε* ɔ do dεleb ken ese bo, maam m'kiin *eglizuma ɔ yoa ute tɔgin se kic bo an kəj tedn dim eyo.

¹⁹ Maam m'ai kedn lekerlegen gen *maakn Gaar Raa. Nakn paacn jaay naai 'dɔkinga do naan ki se, maakn raa kic bo Raa dɔkinga. ɔ nakn paacn jaay naai 'tuutinga do naan ki ara ki se, maakn raa ki kic bo Raa an tuutu.»

20 Gətn se jee mətin ki naan aacden kaama əə taar kən naan 60 al-Masi se əə j'əntə taadn nam ki.

Isa taad əə naan utu 'kooyo əə duru

21 Naan kən se, Isa baag taadn jeege tun mətin ki tal əə: «Maam se, bəeki num m'baa Jeruzalem ki, əə magal taa 6ee Yaudge, magal jee tēdn *serke Raage tu, ute jee jeel taadn təkə mətn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dēna, am təəə əə bii k-mətəge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.»

22 Pier dan 6aansin cēs ki əə baagin mooyo əə: «Mələma, Raa ai bəəbə! Ən nakn se 'kaan doi ki eyo! Ən Raa ai bəəbə!»

23 Num gan Isa tərI aak Pier əə deekin əə: «*Bubm sitange iik naatn cēm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm kən Raa je əə m'an tēd se əə saapm naai se gen Raa eyo, kəse saapm jikilinge.»

Isa se j'an daan j'əə dī

24 Tər Isa deek jeege tun mətin ki daala əə: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagn yonə† jaay 60 am daana.

25 Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki əə debm ut konə taa maam se, utu an kaaja.

26 Kən debm jaay *duni ute magalin 60 kaam jin kic num, kən naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kəj dī ro ki? Lə debkilimi se konə se, naan an dugin ute dīo?

27 Taa naan se 60, *Goon Deba utu ade 6aa maakn gaar Bubin ki ute kədfinge əə nanə nanə kic 60 naan an kēdn bēdfina ro naabin kən naan tēda.

† 16:24 Kəse je deekn əə ən roi dabara bini kooy taa Isa.

28 Deere, 'booyki bæε m'asen taada: maakŋ jeege tun b̄orse utu ara se, m̄etinge se kooy ey sum ɓo utu kaakŋ Goon Deba ade ɓaa maakŋ gaariŋ ki.»

17

**Raa ooj ro Isa*

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

1 Ken ɓii m̄εε jaay deel se, Isa danj Pier, Jak ute genaŋ Jan. Naade ɓaa do ko ki jerle kalde ki.

2 Ken naade aan se, ḡotn se Raa ooj terliŋ roŋa naande ki. Daan kaamiŋ se ɓaa t̄ed raap aan ḡo kaada ɔ kalinge kic ɓaa t̄ed raap lak lak aan ḡo ḡotn w̄oɔɔ.

3 Ḡotn se jee m̄etiŋ ken m̄oɔ se naar aak *Musa ɔ *Eli, teec naande ki. Ɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa.

4 Ganj Pier deek Isa ki ɔ: «Meluma, bæeki num, j'aki kiŋg ḡotn ara. Maam m'taal daabge m̄oɔ: kalan naai ki, kalan Musa ki ɔ ken kalan Eli ki.»

5 Kaad ken naaŋ utu taad taad ɓort sum ɓo, gapar w̄oɔr ḡo se ɓaado naar deebde bat. Ɔ maakŋ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔ: «Naaŋ se Goonuma, Goon maak-jema ɔ naaŋ t̄oolum jaay maam m'b̄εεr m'ɔɔdiŋo, 'booy uunki taariŋa!»

6 Ken jee m̄etiŋ ki jaay booy taar se, nird̄e teece, ɓeere ɔkde se ɔ naade taal tooco ɔ t̄ond naandege naaŋ ki.

7 Isa ɓaado iiko c̄εεde ki ɔl jiŋ tuutde ɔ deekden ɔ: «liŋ 'daarki! Naase ɔŋte 'ɓeerki!»

8 Ken jee m̄etiŋ ki jaay uun kaamde aak se, ɔɔp Isa kaliŋ ki sum, nam kuuy ḡoɔ.

⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde oo: «Bere, nakn naase aakkiro se, onte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee metn Isa ki tond metin taa *Eli

¹⁰ Gan jee metn Isa ki tond metin oo: «Gen di jaay jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage taad oo Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?»

¹¹ Naan terlden oo: «Deere, Eli utu ade baaoo oo naan oo utu tond daapm nakge paac ute doobina.

¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, naoo jeege jeelin te eyo, tedinga nakn maakde je don ki. Oo bin oo *Goon Deba kic naade utu an dabar bini.»

¹³ Do taar ken se jaay jee metin ki se baa booy okga taar Isa taadden se, naan taad ute Jan-Batist.

*Isa ed lapi goon ken ok koon puputu
(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan ceε jee denge tu se, gaaba kalan baado erg naan Isa ki,

¹⁵ oo deekin oo: «Meluma, goonum se εεjin don ki. Naan se ok koon puputu oo lee dabarin dena, daayum olin naan tooc maakn pood ki ey le maakn maane ki.

¹⁶ Maam m'baansino gotn jeege tun meti ki, naoo naade on edino te lapi eyo.»

¹⁷ Isa εep taarina oo deek oo: «Jee do naan ken borse se, jee naaj taarge oo jee beeki eyo. Maam tap oo m'king ute naase bini nun ki? Maam tap oo m'asen serkn bini nun ki? Goono se ok 'baamsinkiro tu ara!»

18 Isa aac kaama sitan ken tef goono puputu se oo n'teec naatn ro goon ki se. Oo kaad ken se sum bo goono se on lapia.

19 Ter jee metn Isa ki dan baansin ces ki oo tond metin oo: «Gen di jaay bo sitan se naaje k'lon k'tuurin te ey se?»

20 Isa terlden oo: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bee m'asen taada: ken naase jaay okki kaal maakn do Raa ki magal aan goo kaam koobi se num, naase aki deekn ko ken ese se oo iin deete oo ko se kiin deete. Nakn jaay asen cir se goto.»

21 [Ter Isa deekden oo: «Napar sitan bin se ken naase jaay on uunki te *siam gen tond metn Raa ey num, naan se 'kon teec eyo.»]*

Isa taad daala oo naan utu kooyo oo duru

22 Bii kalan jee metn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki oo gotn se, Isa deekden oo: «*Goon Deba se j'utu j'an kon kol ji jeege tu.

23 Naade utu an tolo oo bii k-motoge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee metin ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

Isa ute Pier og miir gen *Bee Raa

24 Ken Isa ute jee metin ki jaay aan maakn geger ken Kaparnayum ki se, jeegen lee tok gursn miir gen Bee Raa se baado on Pier oo tond metin oo: «Melse tap bo, lee og miir taa gen Bee Raa lobo goto?»

25 Pier terlin oo: «Yee naan og.» Ken jaay Pier baa been se, Isa bo uun taara deete oo deekin oo: «Gen naai ki num saap oo di, Simon Pier: gaaringen do

---

* **17:21** Taargen ara se maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se, goto.

naan̄ ki se, k̄en lee ɔgden miiri tap ɓo nan̄ge? Jee maak̄n̄ naan̄dege tu lɔbu m̄ertge?»

²⁶ P̄ier t̄erlin̄ ɔɔ: «M̄ertge.» Isa kic t̄erlin̄ ɔɔ: «K̄en d̄eer num, gaan naan̄ge se lee ɔg miiri eyo!

²⁷ Naɓo, naaje se k'je jee se maak̄de tuj eyo, taa naan̄ se ɓo P̄ier, 'ɓaa taa baar ki und kuuyi maan, ɔ k̄enj̄ k̄en naai an̄ k̄ɔk̄n̄ deet deet se, ε̄ep̄in̄ taariṅa ɔ k̄ɔn̄ tamma kalan̄ aas k̄ɔgn̄ miir jeege dio. Uuniṅa ɔ 'ɓaa ε̄dden taa t̄ɔl b̄ed̄ ḡen miir maama ɔ ḡen naai.»

18

*Maak̄n̄ *Gaar Raa ki se nan̄a ɓo t̄ɛdn̄ magala
(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

¹ Kaad k̄en se jee m̄etn̄ Isa ki ɓaado ɔn̄ṅa ɔ t̄ɔnd̄ m̄etiṅ ɔɔ: «Nan̄a ɓo 't̄ɛdn̄ magal cir jeege paac *maak̄n̄ Gaar Raa ki?»

² Isa dan̄o goon c̄ɔk̄ɔ ɓaado d̄aar daande ki,

³ ɔɔ d̄eekden ɔɔ: «'Booyki b̄εε m'asen taada: k̄en naase 't̄erlki te maak̄se te eyo ɔɔ 't̄ɛdk̄i te rose aan ḡɔɔ ḡen gaangen s̄εem ey se, naase aki k̄ɔn̄ k̄end maak̄n̄ Gaar Raa ki eyo.

⁴ Taa naan̄ se ɓo debm̄ jaay ɔɔp̄ ron̄ baat aan ḡɔɔ goon c̄ɔk̄ɔn̄ ese se, naan̄ ɓo debm̄ 't̄ɛdn̄ magal cir jeege paac maak̄n̄ Gaar Raa ki.

⁵ Taa maam̄ jaay, debm̄ ɔkga goon c̄ɔk̄ɔ jiga aan ḡɔɔ goon ese se, k̄ese aan ḡɔɔ naan̄ ɔkum maam̄ mala.»

Ɔn̄te k̄ɔl ḡenaai maak̄n̄ *kusiṅ ki

⁶ «Gan̄ maak̄n̄ gaange tun s̄εem k̄en aalga kaal maak̄de dom ki se jaay, nam̄ ɔlga deb kalan̄ maak̄n̄ kusiṅ ki se, debm̄ k̄en ɔlin̄ se ɔn̄ b̄εeki num, j'uuno

ko tootn magala ɔɔ k'dɔɔkiŋ mindiŋ ki ɔɔ j'uun j'undiŋ maakŋ baar ken jɛrlɛ.

⁷ Jeegen do duni ki se utu aden tɛdn ɔɔŋ aak eyo taa nakgen ken utu kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se utu 'tɛdn dɛn aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naɔo ɔɔŋɔ deb ken 'kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se.

⁸ Ken jii ey lɛ jei jaay ɔo ai kɔl maakŋ kusiŋ ki num, gaŋ siden dɔkɔ. Ken ɔopi jii kalan ey lɛ jei kalan jaay kɔŋ kaaja se, bɛɛ cir ken 'king te jige dio ey lɛ jeige dio ɔɔ ɔaa maakŋ pood ken gen daayum.

⁹ Ken kaami jaay ɔo ai kɔli maakŋ kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ken ɔopi kaami kalan jaay kɔŋ *kaajŋ gen daayum se, bɛɛ cir ken 'king te kaamige dio ɔɔ ɔaa maakŋ pood ken gen daayum.»

Mɛtn taar baatn iig jaay j'ɔŋiŋa

¹⁰ «ɔndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalan kic ɔo ɔnte aakiŋki aan gɔɔ nakŋ cɛrɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen iŋg cɛɛ Bubum ki maakŋ raa ki se, daayum utu aakden dode ki.

¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'ɔaado se taa kaajŋ jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɔo 'saapiŋki ɔɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔɔ maakde ki se ken kalan iigga num, baatgen sik-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ kuuy se naaŋ ade kɔŋ maakŋ ko ki taa 'ɔaa je ken kalan iig kiig se ey la?

¹³ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naaŋ jaay je ɔŋiŋga se, naaŋ maakiŋ raapm dɛna do baat ken se cir do kɛnge tun si-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ ken iig te ey se.

---

* **18:11** Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, metinge maakde ki se, gɔtɔ.

14 Taa naan̄ se 6o Bubsen maak̄n raa ki kic num, je ɔɔ maak̄n gaange tun seem se, nam kalan̄ tap 6o kut eyo.»

'Tɛdki kaldɛ naapge tu

15 «Ken gɛnaai jaay tɛdiga *kusiŋa num, '6aa ɔŋiŋ kali ki ɔɔ 'mooyiŋa. Ken naan̄ jaay booy uunga taari num, kɛse naai 'daapiŋa.

16 Ken naan̄ jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'tɛrl '6aa ɔŋo deb kalan̄ ey lɛ jeege dio taa naan̄ jeege tun dio ey lɛ mɔtɔ se 6o, ai tɛdn̄ saadige ɔɔ ute naadɛ se 6o, naase aki nan̄ taarse†.

17 Ken jee se jaay naan̄ baate booydɛ taardɛ kic num, '6aa 'taadn̄ mɛtn̄ taar se *egliz ki. Ɔɔ ken jee egliz ki 6aa ɔŋiŋ jaay naan̄ baate booy kuun taardɛ daal num, naai aakiŋ aan̄ gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey lɛ aan̄ gɔɔ *debm tɔk̄n miiri.

18 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nak̄n paac̄n jaay naase 'dɔɔkiŋkiga do naan̄ ki se, maak̄n raa kic 6o Raa an̄ dɔɔkɔ. Ɔɔ nak̄n paac̄n jaay naase 'tuutiŋa do naan̄ ki ara ki se, maak̄n raa ki kic 6o Raa an̄ tuutu.

19 «'Booyki m'asen taadn̄ daala: do naan̄ ki ara jaay jeege dio maakse ki taardɛ kalan̄ ɔɔ tɔnd mɛtn̄ d̄im se, nak̄n naadɛ je se, Bubum ken maak̄n raa ki adesiŋ kɛda.

20 Deere, taa gɔtn̄ jaay jeege dio ey lɛ mɔtɔ jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daandɛ ki.»

21 Gan̄ Pier 6aado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Meluma, ken gɛnaam jaay tɛdumga kusiŋa num, m'an̄ tɛdn̄ kaldɛ mɛt kando? Bin num m'an̄ tɛdn̄ dɔɔl cili ne?»

---

† 18:16 Aak Dt 19.15.

22 Isa terlin ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Metn taar debm sɛɛ baate tɛdn kaldɛ gɛnaaŋ ki

23 «Taa naaŋ se ɓo 'booyki m'ɔɔ: *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar kɛn tus jee tɛdn naabiŋge taa kaakŋ sɛɛŋ do jeege tu.

24 Kɛn naaŋ utu baag baag kaakŋ gursiŋ sum ɓo, j'ɔk k'ɓaano ute gaaba kalaŋ kɛn aŋ kɔŋŋ gurs dupu-kaar kando kando‡.

25 Aan gɔɔ gaabm se ɔk dɪm naaŋ an kɔŋŋ sɛɛŋ gɔɔɔ dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugiŋki naaŋa, mɛndiŋa, gɛniŋge ɔɔ nakŋ naaŋ ɔk paac se, k'dugiŋa ɔɔ gursiŋ se k'ɓaado k'j'ɔgum sɛɛma.»

26 Gɔtn se gaabm ese se ɓaado ooc metn jɛŋ ki ɔɔ ɛrg naan meliŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Aay kaami, uɗum bia, sɛɛi se paac m'utu m'aisiŋ kɔŋɔ!»

27 Gɔtn se meliŋ ɛɛjiŋ doŋ ki, ɔɔ tɔɔl te sɛɛŋ se naata ɔɔ ɔŋiŋ iin ɓaa.

28 Kɛn gaabm ese jaay teec ɓaa ɓaa se, ɓaa dɔɔɔf ute mɛdiŋ kalaŋ kɛn naade tɛd naaba kalaŋ. Debm se ɔkoga kɔkŋ sɛɛŋ tamma kaaru§. Gɔtn se naaŋ ɔkiŋ bɔrliŋ ki ai karat ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «ɔgumo sɛɛma!»

29 Gɔtn se mɛdiŋ se ooc metn jɛŋ ki ɔɔ eemiŋ nɔɔ metiŋ ki ɔɔ: «Aay kaami, uɗum bia, sɛɛi se maam m'utu m'aisiŋ kɔŋɔ!»

30 Gaabm se baate, ɔk mɛdiŋ se ɓaa ɔliŋ dangay ki kɔr naaŋ aŋ kɔŋŋ naŋ sɛɛŋ se.

---

‡ 18:24 Gurs naaŋ aŋ kɔŋ se aas gɛn kɔŋŋ debm tɛd naaba gɛn ɓaara sik-kaar-mii. § 18:28 Gurs naaŋ aŋ kɔŋ se aas gɛn kɔŋŋ debm tɛd naaba gɛn ɓii kaaru.

³¹ Mēdfdegen k'tēf naaba kalan jaay aak nakŋ ken gaabm ese tēf se, naade paac maakde tuju ɔɔ ɓaa taaf taar se mēlde ki.

³² Gōtn se mēlde se ɔl k'danjo gaabm ese se ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum ɓo sēeige se, maam m'tɔɔlinsino naatn.

³³ Aan gɔɔ maam m'εεji doi ki se, naai kic εεj do mēdi ki ey la!»

³⁴ Ken mēlin jaay maakin tuj se, gaabm se naan ɔk ɔlin danjay ki taa j'an ɓaa dabara bini kɔŋ nan sēen se maak ki.»

³⁵ Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Ken naase jaay debm ɔŋ tēf te kaldε gēnaan ki te maakin paac ey se, Bubum maakŋ raa ki kic an tēdn kaldε ey bin kici.»

19

Isa taaf mētn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

¹ Ken Isa taaf nan taarin se, naan iin ɔŋ Galile ɔɔ ɓaa taa naan Jude ki, kaam aak jēŋ ool k'danin Jordan ken kaam naane.

² Dɔɔl jeege dēna ɔk mētin ɔɔ gōtn se naan εdden lapia.

³ *Parizige mētinge se ɓaado ɔŋ Isa je doobm an goom kɔk se, naade tond mētin ɔɔ: «Deba se, do taar dīm ken gay kic ɓo, naan ɔk doobo ken 'piir mēdin la?»

⁴ Isa tēlden ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la, taar k'raanino maakŋ Kitap ki se? Do kupm mēt ki se, *Raa Mēl Kaala aalo gaaba ute mēnda,

⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naan se ɓo gaaba teecn̄ kən̄ kon̄ te bubina, ɓaa tum te mendiɓa, ɔɔ naaden di se tum teɗga daa ro kalaɗ.**

⁶ Bin se naade se teɗga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalaɗ sum. Nakɗ jaay Raa dɔɔkinga dɔɔk se, debkilimi ɔntɗ tuutiɓa!»

⁷ Parizige tɔnd metiɗ ɔɔ: «Gen di jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raan̄ maktubm gen piiri, keɗn̄ mendiɗ ki jaay an̄ piir se?»

⁸ Isa terlden ɔɔ: «Kese taa do-mɔɗgse ɓo, Musa ɔɔɗsen doobm piir mendiɗ. Ey num do kupm met ki se bin eyo.

⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mendiɗ se, ken mendiɗ ɛs kees gaabge jaayo, ɔɔ ken naan̄ jaay ɔkga mend̄ kuuy se, naan̄ se aan gɔɔ debm ɛs mend̄ nam.»

¹⁰ Jee metn̄ Isa ki deekiɗ ɔɔ: «Ken daan gaaba ute menda jaay kingde bin num, naan̄ se ken debm ɔk te menda ey kic num bee kaca!»

¹¹ Isa terlden ɔɔ: «Jeege paac se kɔɗ booy kɔkɗ taar se eyo. Jeegen an̄ booy kɔk se, jeegen ken Raa eddenga jeele gen booy kɔkɗ metn̄ taar se jaayo.

¹² Deere, doobm jaay gaasn̄ gaabge gen tɔkɗ mendiɗ se dena: jee metiɗge se j'oojɗe ɓo rode gɔɔ, jee metiɗge se le jikilinge ɓo teɗde rode teɗ gɔɔ, ɔɔ kengen metiɗge se taa taar Raa ɓo naade baate tɔkɗ mendiɗge. Debm kɔɗ booy kɔkɗ taar se num, ɔɗiɗ an̄ booy kɔkɔ!»

*Isa ɔɔɗ ɓooro gaange tu
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)*

---

* 19:5 Aak Jen 2.24.

13 Gɔtn se jeege baano ute gaangen sεεmε gɔtn Isa ki taa naan aden tɔnd jin dode ki ɔɔ tɔnd mεtn Raa taa naade, nabo jee mεtin ki uunde kaamde naatn.

14 Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Ɔndeki gaangen sεεm se ade baɔ gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki, taa *maakŋ Gaar Raa se gen jeegen tec aan gɔɔ gaangen sεεm se.»

15 Ken naan jaay tɔnd jin dodege tu aas se, naan iin ɔŋ gɔtn se, ɔɔ baɔ.

Isa ute debm mala

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)

16 Gaŋ gaaba kalan baado ɔŋ Isa ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, bεε maam m'ted jaay am kedn *kaajn gen daayum se, ken gay?»

17 Isa terlin ɔɔ: «Gen di 'tɔnd metum ro nak ken bεε se? Ken bεε se, Raa kalin ki sum. Ken naai jaay 'je 'kɔŋ kaajn gen daayum num, 'tedn nakŋ ken Raa taad ɔɔ gen tɔda se.»

18 Gaaba se deekin ɔɔ: «Ken gayo?» Isa terlin ɔɔ: «Ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'kεesn mεnd nam, ɔnte 'kεesn gaabm nam, ɔnte 'boogo, ɔnte 'tɔkŋ taar-kɔɔbɔ do nam ki,

19 'sook koi ki te bubi ki†ɔɔ 'je naapi aan gɔɔ ro naai mala.‡»

20 Gaaba se terlin ɔɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tedino ted paac tap, anum ɔɔpum ken gay daala?»

21 Isa deekin ɔɔ: «Ken naai jaay je tedn debm bεε mala mala naan Raa ki num, maali naai ɔk paac se, 'baɔ 'dugin naatn ɔɔ gursin se 'nigin jee daayge tu. Ken tedinga bin se, ai toodn kɔrbɔtɔ maakŋ raa ki. Ɔɔ naai lε, 'baado 'daanuma.»

† 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ɔɔ Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak Lb 19.18.

22 Kεn goon kαdα se jaay booy taar kεn Isa taadn̄ se, αk tεrl̄ βaa βaa se maakn̄ tuj kasak kasak, taa naan̄ debm nak dεna.

23 Isa dεek jeege tun mεtin̄ ki αα: «'Booyki bεε m'asen taada: debm nak dεna se kendin̄ kααn̄ *maakn̄ Gaar Raa ki.

24 M'dεek m'dαalsen daala: kεn gin̄ji jaay deel ute bεe luppaa se ααn̄; naβo debm nak dεna jaay 'kεnd maakn̄ Gaar Raa ki se, ααn̄ cir naan̄ se daala!»

25 Kεn jee mεtin̄ ki jaay booy taar se, αkden taad eyo dεek αα: «Kεn bin num naηa jaay 'kαη kaaja?»

26 Isa uun kaamin̄ aakde αα dεekden αα: «Γεn jikilimge tu sum num nakn̄ se ααn̄, num Raa ki se, ne dīm ααn̄n̄ gαtα.»

27 Γαtn̄ se Pier dεek Isa ki αα: «'Booyo, naaje se k'l'αn̄oga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap βo j'kαη di?»

28 Isa tεrlden̄ αα: «'Booyki bεε m'asen taada: kaad kεn Raa utu tεdn̄ nakge paac 'tεdn̄ kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'kinḡ do kaag do kεn iin̄o gαtn̄ Raa ki αα naasen sik-kaar-di kεn lee daanumkiro se, utu aki kinḡ do kaag do kεn sik-kaar-dio γεn kαjn̄ bααrα do taa bεe gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.

29 Δα debm jaay αn̄o bεeηge, γεnaangen gaabge ute kengen mεndge, bubina, kona, γεninge ey λε maakn̄-gαtinge taa maam se, nakgen se paac se naan̄ utu aden̄ kαη den̄ cir kεn naan̄ αn̄o, αα 'kαη kaajn̄ γεn daayum.

30 Num maakn̄ jeege tun βarse naan̄ ki se, denin̄ utu kααpm mααtn̄. Δα maakn̄ jeege tun βarse mααtn̄ se, denin̄ utu tεdn̄ jee naan̄ ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mɛl jinɛnɛ ɔ jee tɛdn naabingɛ

¹ Tɛr Isa deek daala ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ mɛl beɛ kɛn iin tanɔɔrin nɔɔrin je jeege taa adɛn kɔl ɓaa tɛdn naaba maakŋ jinɛniŋ ki.

² Mɛl jinɛnɛ se taad dɔɔk taariŋ ute jee tɛdn naabge se kɛn naade tɛd naaba lɛkga se, deba kic ɓo naan an kɛdn tamma* kalaŋ kalaŋ. Bin jaay ɓo naan ɔlden maakŋ jinɛniŋ ki.

³ Kɛn aan kaadn mɛs ki se, naan teeco ɓeen ki ɔŋ jeege inŋ king cɛrɛ.

⁴ Gɔtn se naan deekden ɔ: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakŋ jinɛnum ki ɔ maam m'asen kɔŋŋ te doobiŋa.»

⁵ Gɔtn se jee tɛdn naabge se iin ɓaa maakŋ jinɛnɛ ki. Kɛn aan katar ki tir se, tɛr naan teeco ɔ katar do tɛgɛr ki kic naan teeco. Ɔ kɛn naan teeco jaay ɔŋ jeegen kuuy inŋ king cɛrɛ daal se, naan ɔlden ɔ k'ɓaa tɛdn naaba maakŋ jinɛniŋ ki kici.

⁶ Kɛn aan tɛgɛr se, naan teeco daala ɔ ɔŋ jeegen inŋ king cɛr se, naan deekden ɔ: «Gɛn dɪ jaay naase inŋ 'lɛkki cɛr se?»

⁷ Naade tɛrliŋ ɔ: «Nam ajɛn kuun gɛn naaba ɓo gɔɔ.» Naan deekden ɔ: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakŋ jinɛnum ki.»

⁸ Kɛn aan tɛgɛr kaada ɓaa ɓaa kooco se, mɛl jinɛnɛ se deek debm tɛdn naabiŋ ki ɔ: «'Baa 'danɔ jee tɛdn naabge se paac ɔ naŋa naŋa kic ɓo ɔgiŋ nakiŋ

---

* **20:2** Tamma kalaŋ se aas kɔŋŋ debm tɛd naaba gɛn ɓii kalaŋ.

nakiṇa. 'Baag do jeege tun kaam mōōtn bini 'kaan do jeege tun ken baado deete.»

⁹ Gōtn se jeege jaay baag tēdn naaba kaam mōōtn deṣ se, baado ṣ naṇa kic ḅo j'ediṇ tamma kalan kalan.

¹⁰ Ken gen kōḡḡ jeege baag naaba deet se, naade saap ṣ kaadn naane, naade 'kōḡ cir naapdege. Naḅo deba kic ḅo ṣḡ tamma kalan kalan sum.

¹¹ Ken naade jaay aak beḅden j'edden se, maake taarde mooy naan ki dir dir do mel ḅee ki se.

¹² Ḷo deekiṇ ṣ: «Jee se baado kaam mōōtn ṣ naaba kic ḅo naade tēd ler kalan sum, ṣ naai ṣḡden aas kaas ute naajen ken k'dabar k'lek tēc maakḡ kaad ki.»

¹³ Gaḡ mel jinēnē se deek deb kalan ki ṣ: «Meduma, maam m'tuji te dim eyo ṣ taarje se ē k'taad k'tōlinōga tōḅ m'ṣ ken jaay naai 'tēdn naaba lekga num, m'ai kōḡḡ tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la?»

¹⁴ Bōrse, ṣk beḅi ṣ 'ḅaa ḅei ki. Ḷo debm tēdn naabm baag kaam mōōtn se, ken maam m'je se maam m'an kēdn beḅiṇ aan ḡṣ gen naai se sum kici.

¹⁵ Ute gursum se, nakḡ maam m'je ḅo m'an tēdn ro ki ey la? Lōḅu do ḅēē ken maam m'tēd se, naai 'maaki ilim ro ki la?»

¹⁶ Taa naan se ḅo Isa deek ṣ: «Jeege kaam mōōtn se, utu tēdn jeege naan ki. Ḷo jeege naan ki se le, utu kōōpm kaam mōōtn.»

Isa taad gen k-mōōge tu ṣ naan utu kooyo ṣ ade dur daan yoge tu

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 Isa ook ɓaa Jeruzalem ki ɔ ken naade ɓaa ɓaa ɗoob ki se, naanɗ dan jee metiɗ sik-kaar-di kalde ki ɔ deekden ɔ:

18 «'Booyki, ɓorse naaje k'j'look k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kəkɗ kəl ji *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn təkɗ metn Ko Taar Raa. Naade utu an kəjɗ ɓɔɔɔ don ki ɔ an kəl j'an ɓaa tɔɔɔ.

19 Naade an kəkɗ kəl ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metiɗ ki, an tond te mɛɛje jaay an tupm tɔɔ ro kaag ki. Ɔɔ bii k-mətɔge tu se, naanɗ ade dur daan yoge tu.»

*Jak te gɛnaan Jan konde tondde meta gɔtn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)*

20 Gɔtn se gaan Zebedege ɓaado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tond metiɗa.

21 Ken Isa aakiɗ se deekiɗ ɔ: «Naai tap ɓo 'je di?» Menda se terliɗ ɔ: «Ɔn gɛnumgen di naani ki se maakɗ gaari ki se, ɔn deb kalan 'king do ji daami ki ɔ ken kalan do ji jeeli ki.»

22 Isa terlden ɔ: «Nakɗ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metiɗ eyo. *Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kəɗ kaasn gɛn kaayiɗ la?» Naade terliɗ ɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kəɗ kaasa.»

23 Isa deekden ɔ: «Deere, kɔɔpm dubarum se naase anki kaayiɗa, naɓo gɛn gɔtn king jaay do ji daamum ki ey ɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Bubum ɗaapiɗa ɗaap malinge tu.»

24 Ken jee metn Isa ken sik jaay ɓaa booy taar ese se, naade maakde tuj do gɛnaa naapge tun di se.

25 Gan̄ gətn̄ se Isa dan̄deno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegeen k'tɔlde gaarge se ing do jeege tu ɔɔ magalgen k'tɔndde se tɛd̄ jeege te taa tɔɔgɔ.

26 Num naase se ɔnt̄e 'tɛdki bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛdn̄ magalse se, ɔn̄ roŋ tɛdn̄ debm kaan̄ naabse.

27 Kɛn maakse ki se jaay nam je tɛdn̄ naanse se ɔn̄ roŋ asen tɛdn̄ bulse.

28 Taa *Goon Deba baado se, taa jeege bo an̄ tɛdn̄ naab eyo, num naan̄ baado se taa naan̄ bo tɛdn̄ naaba jeege tu ɔɔ kɛdn̄ koŋ gen̄ dugŋ do jee dɛna.»

*Isa ɛd̄ lapi jee kaam-tɔɔkge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

29 Kɛn Isa ute jee mɛtiŋ ki jaay teec teec maakŋ gɛgɛr kɛn Jeriko ki se, jeege dɛna ɔk mɛtiŋa.

30 Gətn̄ se naade ɔŋ jee kaam-tɔɔkge di ing king jɛŋ doob ki. Kɛn jee kaam-tɔɔkge se booy jaay ɔɔ Isa bo deel deel se, naade baag tɔɔdn̄ tɔɔyɔ ɔɔ: «Mɛlje, *Goon Daud ɛjjen doje ki!»

31 Gətn̄ se jee denge uunde kaamde ɔɔ deekden ɔɔ: «'Doki!» Gan̄ jee kaam-tɔɔkgen se tɛr tɔɔd tɔɔy makɔŋ daala ɔɔ: «Mɛlje, Goon Daud ɛjjen doje ki!»

32 Gətn̄ se Isa ɔk daara, dan̄deno ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn̄ dī?»

33 Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Mɛlje, ɔn̄ kaamjege 'tɔɔdn̄ taaka!»

34 Gətn̄ se Isa ɛjden dode ki, uun jin̄ tɔndden kaamdege tu ɔɔ kaamdege naar tɔɔd taaka ɔɔ naade ɔk mɛtiŋa.

21

Isa end Jeruzalem ki aan gəə gaarge

(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

¹ Ken Isa ute jee mətɪn ki jaay aan gəər ute Jeruzalem, cɛɛ naan ken k'danɪn Βετπαιε do *kəsn əlib ki se, gətn se, maakɪ jeege tun mətɪn ki se, Isa əl jeege di naaba.

² Naan deekden ə: «'Baaki maakɪ naan ken naanse ki se, ə naase aki ɓaa naar kəɪ ko buuru k'dəəkɪŋa dəəkə ute goonɪn cɛɛn ki. Kon se 'tuutɪnkɪro ə naade di paac 'ɓaamdekiro.

³ Ken nam jaay deeksenga taar dɪm num, 'tɛrlɪnki əki: Kɛse Mɛlje ɓo jede. Ə naan əsesɪn naar kəɪ naase andekiro 'ɓaa.»

⁴ Nakɪ se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanɪno do dəkɪn se kaan doobɪn ki, ken ə:

⁵ *'Deekki jeege tun maakɪ gɛgɛr ken Sion* ki əki:*

Aakki, gaarse te ɓaaseno kəɪə,

naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

ə do goonɪn ki ken kon k'lee k'juun daama se.†

⁶ Gətn se jee mətɪn Isa ki iɪn ɓaa ə ɓaa tɛdɪn aan gəə ken Isa taadɛno ro ki.

⁷ Naade tuut ko buuru ute goonɪna ə ɓaandeno. Gətn se naade təəd taal kal magaldege do buurge tu‡ se jaay Isa ɪŋg do ki.

⁸ Jeege dɛna təəd taal kal magaldege doob ki ə jee mətɪnge gaanjo doomo ɓaado tɔmbɪn doob ki.

---

* **21:5** Sion se ro Jeruzalem kici. † **21:5** Aak Zak 9.9. ‡ **21:7** Deere maakɪ Matiye ki se taad ə Isa ook do buur ki ute do goonɪn ki num maakɪ Kitapm Mark ki se, 11.2 taad ə Isa se ooko do goon buur ki sum.

⁹ Jee te dende paacn daanin se, jee naan ki, jee mootn doob ooy oo:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tedn been do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeruzalem ki se, jee maakn geger ki se paac taad gajalan oo taad ute naapa oo: «Naan se tap bo nana?»

¹¹ Jee denggen oko metin se terlin oo: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iino Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tedn zogen daan boor *Bee Raa ki

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan boor Bee Raa ki oo gotn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tot tol tuun te tabil jee pelekkn gursge naatn oo tot tol te nakgen jee tedn zo deerge lee ting do ki se kici.

¹³ Oo deekden oo: «Taar se k'raanjinga raan maakn Kitap ki j'oo: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme,* § num gan naase 'tedinki tedga gotn jee boogge!»

¹⁴ Gotn se jee kaam-tookge ute jee cekedge baado on Isa daan boor Bee Raa ki oo naan edden lapia.

¹⁵ Ken *magal jee tedn serke Raage tu, ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage jaay aak nakn-kooβgen Isa tedo se, oo booy gaangen jaay tood tooy daan boor Bee Raa ki oo: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gotn se naade maakde tuj aak eyo.

---

§ 21:13 Aak Eza 56.7. * 21:13 Aak Jer 7.11.

16 Ɔo naade taaf Isa ki ɔɔ: «Taar gaangen taaf se, naai utu 'booy dey?» Isa terlden ɔɔ: «Yee, m'utu m'booyo. Num naase tap bo 'dooyinki te ey la, taar ken Kitap ɔɔ:

Ute taar gaangen seeme ɔɔ kengen k'taacege se bo, naai 'nook roi aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki?†»

17 Gɔtn se Isa iin ɔnde ɔɔ baa tood naan ken Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

18 Metbeenki tanɔrin ken Isa iin Betani ki jaay ɔk terlo baado baa Jeruzalem ki se, naan naam bo tɔlina.

19 Naan aak ko ba se daar daar ceɛ doob ki. Naan baado metn ko ba ki se, naɔo ɔn kamba sum. Gɔtn se naan taaf ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooj ey sum!» Ɔo gɔtn se sum bo ko ba se naar tuutu.

20 Ken jee metin ki jaay aak nakn Isa ted se, ɔkden taaf eyo, deek ɔɔ: «Ted ɔɔ di jaay ko ba se naar tuut yɔkɔɔ bin se?»

21 Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bee m'asen taada: ken naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔn tedn nakn maam m'ted do ko ba ki se sum eyo, num aki deekn kɔs ki ɔɔki: «Iin ooc maakn baar ki» ɔɔ naan 'kiiin kooco.

22 Ken nakn paacn naase 'tɔndki meta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kɔnɔ.»

Magal Yaudge dem tɔɔgn Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

---

† 21:16 Aak KKR 8.3.

23 Isa baado end daan boor *Bee Raa ki oo baag dooy jeege. Gan *magal jee tedn serke Raage tu oo magal taa bee Yaudge baado onjina oo tond metin oo: «Naai tap bo tooqi se onjino gay jaay oli 'ted nakgen bin se? Ken undi kulu ted nakgen se tap bo nanja?»

24 Isa terlden oo: «Maam kic m'ok taara kalan m'je tond metse. Ken naase jaay on 'terlunkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se.

25 'Taadamki tu: ken olo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa labu jikilimge le?» Naade baag taad ute naapa oo: «Ken k'taadkiga j'ooki: Raa bo olinoo le, naan ajeki deekn oo: Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?

26 Ken k'deekkiga j'ooki: «Jikilimge bo olinoo le, jee denge ajeki kon eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

27 Gatn se naade terl Isa ki oo: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa kic deekden oo: «Maam kic num, m'asen kon taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se eyo.»

Isa aal naagη taara ro gaange tu dio

28 Ter Isa deekden daala oo: «Saapm naase ki num ooki di: gaaba kalan ok gaangen gaabge dio. Naan baa on goonin deet se oo deekin oo: «Goonuma, jaaki se 'baa tedo naaba maakη jinene ki.»

29 Goonin terlin oo: «Maam m'baa eyo.» Naan ing coko se taar naan taad se saapin jig eyo, oo naan iin baa maakη jinene ki.

30 Ter bubde baado on goonin kuuy se taadin aan goo ken naan taado goonin ken deet se kici. Goonin

se ɬerliŋ ɔɔ: ⟨Yɛɛ, maam m'baao⟩ naɓo gaŋ baate ɓaa.

³¹ Maakŋ gaange tun di se kɛn gay ɓo took uunga taar bubina?» Naade ɬerliŋ ɔɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: *jee ɬokŋ miirge ute mɛnd kɛɛsn gaabge se, kɛnd *maakŋ Gaar Raa ki dose ki.

³² Deere, Jan-Batist se ɓaado taadsenga doobm gen ɬɛdn nakgen ute doobina, naɓo naase 'tookkiro te taariŋ eyo. Ey num *jee ɬokŋ miirge, ute mɛnd kɛɛsn gaabge se kic ɓo, tookga taarina. Gaŋ naase se, kɛn aakdeki naade took taariŋ se kic ɓo, naase 'baate 'ɬerlki maakse ɔɔ ɔŋ 'tookki te taariŋ eyo.»

*Isa aal naagŋ taara ute jee ɬɛdn naabgen jig eyo
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)*

³³ Ƨɛr Isa taadden ɔɔ: «'Booyki kaal naagŋ taar kuuy daala! Gaaba kalan ɬɛd jinen bin, iin gurugin te durdur, naan uɔ gɔɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔɔ iin gɔɔ jɛrlɛ gen king ɓɔɓm jinɛnina. Gɔtn se maakŋ jinɛniŋ se, naan ɔniŋ kaam ji jee ɬɛdn naabge tu ɔɔ naan iin ɓaa mɛrtɛ.

³⁴ Kɛn kaadn kugŋ koojn bin jaay aan se, naan ɔl jee ɬɛdn naabiŋge se gɔtn jeege tun naan ɔnde jinɛniŋ kaam jide se, taa aŋo kɔkŋ beɔina.

³⁵ Num gaŋ jee kɛn naan ɔnde jinɛniŋ kaam jin se ɬokjee kɛn naan ɔldeno se. Deb kalan naade tɔnd dɛrɛniŋa ɔɔ deb kalan kuuy se naade tɔolina ɔɔ kɛn kuuy kalan se, kic naade tund tɔlin te koa.

³⁶ Ƨɛr naan ɔl jee ɬɛdn naabgen kuuy dɛn cir jeegen deet se daala, naɓo naade se kic ɓo, naade ɬɛɔɔden bini.

37 Bin num kaam mɔɔtn se naan ɔldeno gooniṇa, taa naan saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookṇ kuun taariṇa.»

38 Gaṇ ken naade jaay aak gooniṇ se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Naaṇ se ɓo ken bubin ooyga num utu 'teɗn mel jinene se! Bin num 'baakiro k'tɔɔlinṇi ɔɔ jinene se ɛ, ajenki kɔɔpm naajege tu!»

39 Gɔtn se naade ɔk ɔɔɔo goono se maakṇ jinen ki se naata ɔɔ ɓaa tɔɔliṇa.»

40 Gɔtn se Isa tɔnd metde ɔɔ: «'Booyki metn taar se: ken mel jinene se jaay ɓaadoga num, jee teɗn naabgen maakṇ jinen ken ese se naan aden teɗn ɔɔ ɗi?»

41 Naade terlin ɔɔ: «Jee teɗ beɛ ey bin se, naan aden keɛjṇ doɗe ki eyo ɔɔ aden tɔɔl naatn ɔɔ jinene se ɛ, naan aṇ keɗn ji jeege tun kuuy taa aṇsiṇ kaaka. Ɔɔ ken aanga kaadn koojṇ bin ki se, jee se aṇo kɔkṇ beɗiṇa.»

42 Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyinṇi te ey la taar ken Raa taad maakṇ Kitap ki se ɔɔ:

Ko ken jee kiin ɓeege baatiṇ se, naan se ɓo teɗga ko ken 'gakṇ ɓea;

keɛse ɓo naabm Meljege Raa ɔɔ naajege tu se j'aakiṇki se ɔkjeni taad eyo.‡

43 «Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: *maakṇ Gaar Raa se j'utu j'asesin kɔɔɗ naatn jise ki ɔɔ Raa utu aṇ keɗin jeege tun aṇga teɗn naabiṇa.

44 Nam jaay oocga do ko ken jee kiin ɓeege baatiṇ se ɛ, 'terɛɛ ɔɔ debm ken ko se oocga donṇ ki ɛ, aṇ daala.»

45 Num *magal jee teɗn serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagṇ taar ese se, naade

‡ 21:42 Aak KKR 118.22-23.

ḡaa jeel ɔkga roḡe ki kaal naagŋ taar se taad ute naade se.

⁴⁶ Gɔtn se naade je doobm an̄ kəkə, naḡo naade ḡeer jee denge tu, taa jee denge se jeel Isa se, naan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagŋ taara ute jee k'danḡe gɔtn kəs ki bii kəkŋ mɛnd ki

(Lk 14.16-24)

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagŋ taara daala ɔ:

² «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tɛd kəsɔ dena bii kəkŋ mɛnd goonin̄ ki.

³ Naan̄ ɔl jee tɛdn naabinge taa ade ḡaa dan̄ jeegen k'danḡeno gɔtn kəkŋ mɛnd ki se, naḡo jee se baate ḡaadɔ.

⁴ Ter naan̄ ɔl jee tɛdn naabgen kuuy ḡaa deek jeege tun k'danḡeno se ɔ: «Borse kəsɔ se beega, kəs taarumge ute maalumgen teer se m'tɔoldenga. Ɔḡ ḡere, kəsɔ se ooyga, 'ḡaakiro aki kəsɔ!»

⁵ Naḡo jee se taar se naade an̄ ḡim eyo ɔ wɔɔk ḡaa naabdege tu. Deb kalan̄ ḡaa maakŋ-gɔtin̄ ki ɔ ken kalan̄ ḡaa gɔtn tɛdn zo nakiŋge tu.

⁶ Jeegen kuuy se kic iin̄ tək jee tɛdn naabge se dabarde ɔ tɔalde naatn.

⁷ Gɔtn se gaarge maakin̄ taariŋa, ɔl asgariŋge gen ḡaa tɔl jeegen tɔlo jee tɛdn naabinge se ɔ tɔɔŋ gɛgɛrde se naatn.

⁸ Gɔtn se naan̄ deek jee tɛdn naabinge tu ɔ: «Kəsɔ se ooyga, naḡo jeegen k'danḡeno se ɔŋ aasin̄ te gen kəsŋ kəsŋ ese se eyo.

⁹ 'Baaki gōtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegeen paacn̄ naase ɔ̄ndekiga bo 'danɔ̄dekiro ade ɔ̄baa gōtn kōkn̄ m̄end ki se.»

¹⁰ Jee t̄ɛdn̄ naabge se ɔ̄baa daan doobge tu ɔ̄ dan tuso jeegeen naade ɔ̄ndeno paac se kaam kalan̄, k̄en jee b̄ɛɛ, k̄en jee b̄ɛɛ eyo; ɔ̄ ɔ̄baandeno maakn̄ ɔ̄bee k̄en jeege utu an k̄osn̄ maak ki se ɔ̄ maakn̄ ɔ̄bee se jee k̄en k'danɔ̄deno se ɔ̄baado doocin̄ tal.

¹¹ Gōtn se gaarge ɛnd maakn̄ ɔ̄bee ki gen̄ kaakn̄ jeegeen maak ki se, gan̄ aak deb kalan̄ se uuso kal tec gen̄ jeegeen ɔ̄baado gōtn kōkn̄ m̄end ki se eyo.

¹² Gōtn se gaarge deekin̄ ɔ̄: «M̄ɛduma, t̄ɛd ɔ̄ d̄i jaay naai endo gōtn ara? Naai l̄ɛ ɔ̄k kal tec aan ḡɔɔ jeegeen ɔ̄baado gōtn kōkn̄ m̄end ki ey se.» Num gaabm se ɔ̄k taar k̄en an̄ t̄ɛrl̄ eyo.

¹³ Gōtn se gaarge deek jee t̄ɛdn̄ naabinge tu ɔ̄: «Gaabm se, 'd̄ɔ̄k̄ink̄i j̄inge ute j̄enge ɔ̄ uun und̄ink̄i naatn̄ maakn̄ ḡɔt k̄en ɔ̄ɔɔ, ɔ̄ gōtn se ɔ̄ gōtn naan̄ an̄ t̄ɔ̄ɔɔ ɔ̄ an̄ taan̄ naan̄ina.»»

¹⁴ T̄ɛr Isa deek ɔ̄: «Deere, *Raa se dan̄ga jeege d̄ɛna, naɔ̄o jeegeen naan̄ b̄ɛɛr t̄ɔ̄ɔ̄d̄ɛnga t̄ɔ̄ɔ̄d̄ se baata.»

*M̄ɛtn̄ taar k̄ɔ̄gn̄ miiri
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)*

¹⁵ Gōtn se *Parizige ɔ̄baa tus d̄ɔ̄k̄ taarde gen̄ goom kōkn̄ Isa do taarin̄ ki.

¹⁶ Naade ɔ̄l maakn̄ jeege tun m̄ɛtn̄ Parizige tu ute jee *ɛr̄ɔ̄dge kandum se gōtn Isa ki ɔ̄ naade ɔ̄baa deekin̄ ɔ̄: «Debm̄ dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad̄ taar m̄ɛt ki. ɔ̄ɔ̄ doobm̄ Raa se naai 'dooy jeege ute k̄en m̄ɛt ki ɔ̄ naai l̄ɛ taar jeegeen kuuy se naai 't̄ɛdn̄ naaba ro ki eyo.

17 Maak-saapm naai ki num, taadjen tu Sezar se j'ok doobm j'an̄ kəŋ miiri ləbu gətə?»

18 Num gaŋ Isa se jeel saapden jig ey se deekden ə: «Naase se jeegen 'tɛdki rose aan gə jee taad taar mət ki se. Gen di naase oomumki bin se?»

19 'Taadumki tu tamman gen kəŋ miiri se, m'an̄ kaaka.» Gətn se naade uun taadin̄ tamma kalaŋ.

20 Naan̄ tənd mətde ə: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raan̄ ro ki se tap ɓo gen naŋa?»

21 Naade terlin̄ ə: «Gen Sezar.» Gətn se Isa deekden ə: «Ken bin num, nakŋ gen Gaar Sezar se ɛfin̄ki nakiŋa ə gen Raa lɛ ɛfin̄ki nakiŋ kici.»

22 Ken naade jaay booy taar Isa taad se, taar se əkden taad eyo. Gətn se Isa se naade əŋiŋa ə iin̄ ɓaa.

*Jee naaj mɛtn taar jeegen ade duru daan yoge tu
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)*

23 Bii ken se sum ɓo, jeegen k'dandɛ *Sadusege ken taad ə jeege ooyga num dur ey sum se ɓaado əŋ Isa ə tənd mətin̄ ə:

24 «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakŋ Kitap ki ə: ken deba jaay ək mɛnda ə ooy əŋ te goon ey se, əŋ genaən̄ kəkŋ mɛndiŋa ə kooŋ mətjili genaən̄ ken ooy se.

25 Gaŋ maakjege tu se genaage cili konde kalaŋ. Debm deet deet se ək mɛnda naɓo ooy ooj te goon eyo, ə mɛnda se əp genaən̄ gəəsɪŋ ki.

26 Gəəsɪŋ kic ɓaado ək mɛnd se ə naan̄ kic ooy ooj te goon eyo. Ter debm gen k-mətəge tu se kic ɓo ɓaado ək mɛnd se ə naan̄ ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb ken gen k-cilige tu.

27 Kɛn naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mɔɔtn se mɛnda se kic ɓaado ooyo.

28 Bin num ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy aɗe dur daan yoge tu se, maakɲ ɣenaage tun cili se, mɛnd se tap ɓo 'tɛɗn mɛnd naɲa? Taa naade paac ɛ tɔk naaminga naam mɛnd se.»

29 Isa tɛrldɛn ɔɔ: «Naase se, ɓɛɣɛ, iigkiga, taa taar Raa se ɛ 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔɲɲ Raa kic ɛ naase ɔndki te mɛtiɲ eyo.

30 Taa ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy aɗe dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se 'tɔkɲ naap ey sum. Num naade se tecɲ aan ɣɔɔ *kɔɗn Raagen maakɲ raa ki.

31 ɢɛn jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakɲ Kitapiɲ ki se, naase 'dooyinki te ey la kɛn ɔɔ:

32 *Maam se m'Raa ɣɛn *Abraam m'ɣɛn Isaka ɔɔ m'ɣɛn *Yakub.** Raa se, naaɲ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naaɲ se, Raa jee zɛɣɣɛ.»

33 Kɛn jee dɛnge jaay booy taar kɛn Isa dooyɗe se, taar se tap ɓo ɔkden taad eyo.

Kɛse taar magal cir paac maakɲ *Ko Taar Raa ki (Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

34 Kɛn *Parizige jaay booy ɔɔ *Sadusege ɔɲ aasiɲ te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa.

35 Maakɗe ki se, deb kalaɲ se debm jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa, je doobm an goom kɔkɲ Isa se, ɓaado tɔnd mɛtiɲ ɔɔ:

36 «Debm dooy jeege, maakɲ Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se taar ɣɛn tɛɗa kɛn cirɗe paac se, kɛn gay?»

---

* 22:32 Aak Ekz 3.6.

37 Isa terlin̄ ɔɔ: «*Mɛli Raa se, 'jen̄ ute maaki paac ute roi paac ɔɔ ute saapi paac.*†

38 Kɛse ɓo taar deet deetn̄ gɛn̄ tɛdā kɛn̄ cirde paac paac.

39 Tɛr kɛn̄ mɛtin̄ ki tecin̄ tec se kɛn̄ ɔɔ: *'Je naapi aan̄ gɔɔ ro naai mala.*‡

40 Maakn̄ Ko Taar Raa ki ute taargen̄ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki taadō paac se, don̄ ɓo ɔɔs do taarge tun di ese sum.»

**Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

41 Aan̄ gɔɔ *Parizige lɛ tusgā dey se, Isa tond̄ mɛtde ɔɔ:

42 «Gɛn̄ naase ki num, al-Masi se tap ɓo nan̄a? Naan̄ tap ɓo goon nan̄a?» Naadē terlin̄ ɔɔ: «Naan̄ se mɛtjil Daud.»

43 Isa deekden̄ ɔɔ: «Num tɛd̄ ɔɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud dan̄in̄ ɔɔ: Meluma? Ɔɔ naan̄ mala taadga taad̄ maakn̄ Kitap ki ɔɔ:

44 *Mɛljege Raa taadō Mɛlum ki ɔɔ:*

'Baadō inj̄ do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden̄ tɛdn̄ naai utu 'kinḡ dode ki.§

45 Kɛn̄ Daud jaay dan̄ al-Masi ɔɔ Meluma, anum tɛd̄ ɔɔ di jaay Mɛlin̄ 'tɛdn̄ goon Daud se?»

46 Maakdē ki se, nam̄ jaay an̄ terl̄ taara kalan̄ Isa ki kic ɓo gɔɔ ɔɔ naan̄ kɛn̄ se mɔɔtn̄ nam̄ tond̄ te mɛtin̄ do taar dim̄ kɛn̄ kuuy ey sum.

---

† 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1.

23

Isa deek əj'ənd kənd ute jee jeel taadn təkŋ mətn taar Raage te *Parizige

(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

¹ Isa deek jee denge tu ute jeege tun mətn ki ə:

² «Parizige ute jee jeel taadn təkŋ mətn Ko Taar Raage se, naade se ʋo kən lee dooy jeege ute *Ko Taar kən Raa ədo Musa ki.

³ Kən bin num 'tookdeki taarde ə 'tedki nakgen paacŋ naade lee taadsen se. Naʋo ənten 'tedki aan gəə naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade əŋ tedŋ eyo.

⁴ Naade dək daam deere ə tənd do jeege tu ə naade malinge tap ʋo baate kutŋ te goon jide.

⁵ Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. Ə taar Raagen mətingen k'raan jaay naade əsŋ aan gəə laaye ə lee dək do naandege tu ey ɛ keydege tu se, naade tedŋ magal magal cir gen jeege. Ə taa kaldege se, naade təs ziidŋ taar ki tedn jərɫ cir gen jeege*.

⁶ Kən k'dandenga gətn kəs ki se, naade je gətn king naan ki. Ə kən ʋaaga maakŋ ʋeege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gətn king naan ki kici.

⁷ Kən aanga ʋəər ki kic ɛ, naade je j'aden tedn təsə naade ki ʋo deete ə je j'aden dan: jee dooy jeege.

---

* **23:5** Nakŋ naade ted se k'raanŋoga raan maakŋ Ko Taar kən Raa ədo Musa ki naʋo naade se tedŋ magal ə jərɛ taa jeege aden kaaka aan gəə naade ʋo jee daan Raa cir jeege.

⁸ Num naase ɔnten 'kɔŋki j'asen danj *jee dooy jeege* taa naase 'paacki se gɛnaage ɔɔ debm dooyse ɛ kalan sum.

⁹ Do naan ki ara se ɔnten 'danji nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase ɔkki Bubu kalan sum ɔɔ naan ken inj maakɔ raa ki.

¹⁰ ɔnten 'kɔŋki j'asen danj *Debm dooy jeege*, taa naase mɛl dooyse se *al-Masi kalin ki sum.

¹¹ Debm jaay tɛdn magala maakse ki se, ɔn ron tɛdn debm tɛdn naabse.

¹² Taa debm magal ron se utu kɔɔpm baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp ron baat se, ron utu kookɔ raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɔ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛdn ɔɔn aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakɔ Gaar Raa jeege tu. ɔɔ naase mala kic ɛ baate kendki, ɔɔ jeegeen je kendɛ se ɛ, naase 'gaasdeki doobo.

¹⁴ [Naasen jee taadn tɔɔkɔ mɛtn taar Raage ute Parizigen ken 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛdn ɔɔn aak eyo! Taa naase ɔski ji mɛnd daayge ɔɔ tɔndki mɛtn *Raa ɔnki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se ɔo bɔɔɔ utu kooɔn dose ki se utu asen tɛdn ɔɔn aak eyo.]†

¹⁵ Naasen jee jeel taadn tɔɔkɔ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛdn ɔɔn aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ɔɔ gɔtɔ ɔaa se paac ɔɔ jeki aki tɛdn jeege 'tɛdn Yaudge aan gɔɔ naase se ɔɔ ken naase ɔnkiga deb kalan jaay uunga doobse se,

---

† **23:14** Bersen ara se, maakɔ Kitapge tun do dɔkin se, mɛtinge maakde ki se, gɔtɔ.

debm se naase 'tɛdɪŋki debm aas ɣɛn ɓaa maakŋ pood ki mɛt dio cirse naase se.

16 «Naasen jee kaam-tɔɔkgen jee tɔɔdn jeege utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Naase taadki ɔki: <Ƙɛn nam jaay naam te ro *Bee Raa se tɛd dɪm eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakŋ Bee Raa ki se, kɛse ɓo kɛn ɔŋɔ.>

17 Naase jee kaam-tɔɔkgen jee dɛrlge ara! Ƙɛn gay ɓo ɔŋ ciri? Daab lɔbu Bee Raa kɛn k'ɓaanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛd ɣɛn Raa se ne?

18 Ter naase 'deeki ɔ: <Ƙɛn nam jaay naam roŋ te *gɔtn k'j'iin k'daapin ɣɛn tɛdn sɛrke do ki se, tɛd dɪm eyo, num kɛn naan jaay naam roŋ te nakŋ k'ɓaano do ki ɣɛn tɛdn *sɛrke Raa ki se, kɛse ɓo kɛn ɔŋɔ.>

19 Jee kaam-tɔɔkge 'taadumki tu: nakŋ k'ɓaano ɣɛn tɛdn sɛrke se ɓo cir lɔbu, gɔtn k'j'iin k'daapin ɣɛn tɛdn sɛrke ɔ sɛrkŋ k'j'ɔmbinga do ki num, taad ɔ sɛrkŋ se tɛdga ɣɛn Raa se ɓo cir ne?

20 Bin num debm jaay naam roŋ te gɔtn k'j'iin daapin ɣɛn tɛdn sɛrke do ki se, kɛse naan naam te ro nakgen paacŋ k'ɓaano ɣɛn tɛdn sɛrke do ki se kici.

21 Debm kɛn naam roŋ te Bee Raa se, kɛse naan naam roŋ te ro mɛlin Raa kɛn inɣ maak ki se kici.

22 Debm jaay naam roŋ te maakŋ raa se naan naam roŋ ute kaag do Raa ɔ ute mɛlin kɛn inɣ do ki.

23 «Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se, utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Nakgen naase ɔkki sɛɛm sɛɛm kɛn 'lee 'tɔmbki maakŋ taadsege tu kɛn tɛdɪŋ nijim se kic ɓo, naase 'lee 'niginŋki gɔtɔ kaam sik ɔ kɛn kaam kalan se ɛdki Raa ki. Naɓo taargen maakŋ Ko Taar kɛn Raa ɛdo

*Musa ken bεε bεε tap 6o, naase aalinki maak ki eyo ken taadsen ɔɔ 'tɛdki nakɲ ute doobina, kεεjɲ do jeege tu ɔɔ gen tujɲ ɔrm eyo. Kεse 6o nakgen, bεεki num, aɲki lee tɛda ɔɔ nakgen ken naase lee gaɲɲɛki gɔtɔ kaam sik jaay ken kalan ɛdki Raa ki se kic 6o ɔɲten 'dirigiɲki kici.

24 Jee kaam-tɔɔkgen 'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔɔyki maanse te rεεε taa bɔtɔr kalan bɔɔy maak ki eyo, gaɲ naase tap 6o tulki ginjge‡.

25 «Naasen jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen 'tɛdɲ ɔɲɲ aak eyo! Taa naase 'tugki naagɲ nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num gaɲ maakiɲ tap 6o, naase 'doociɲki ute nakgen naase '6oogkiro ɔɔ 'tujkiro gen jeege.

26 Kɔd Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakiɲ naki ken naai lee aay maak ki se jaay 6o naagiɲ kic 'tɛdɲ aak bεε.

27 «Naase jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdɲ ɔɲɲ aak eyo! Taa naase 'tecki do 6aadgen k'tɛddɛn raap kaar kaar aak bεε kaam ki, gaɲ maakdege dooc te cɛɲ jeegeen ooyga kooyo ɔɔ ruumga ruumu maak ki se paac.

28 Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tɛdki rose jee bεε, gaɲ maakse dooc te taar mɛt ki eyo ɔɔ te *kusiɲa.

29 «Naasen jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔɔ jee taad

‡ 23:24 Maakiɲ nakge tun sεεm sεεm ken Yaudge lee yeemde se bɔtɔrɔ se 6o ken baat cirde ɔɔ maakiɲ daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se 6o ken magal cirde.

taar mɛt ki se, asen tɛdn ɔn aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina, ɔ jeegen ken leedo ute ken mɛt ki se, naase 'tamardeki do baaddege aak bɛɛ bɛɛ.

³⁰ Ɔ tɛr naase 'deekki ɔki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tɔl jee taad taar teeco taar Raa ki.

³¹ Ken bin num naase mala ɓo 'taadki ɔki naase se ɓo mɛtjil jee ken tɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki.

³² Ken bin num 'baaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd nanjɪnki sɔrɔk cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔ mɛtjil k'mɔrpɔpɔgen ara! Naase aki kɔn kaan kɔtn dubar poof ken gen daayum se ɔ ɗi?

³⁴ Taa naan se ɓo 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-targe ute jee jeel taadn tɔkn mɛtn Ko Taar Raage. Num jee mɛtinge utu adeki tɔlɔ ɔ jee mɛtinge adeki tupm tɔl ro kaag ki, jee mɛtinge utu adeki tɔnd te mɛɛjɛ maakɪ *ɓeege tun naase lee tusnki maak ki. Ɔ kengen mɛtinge adeki tuuru ɔ adeki lee je maakɪ gɛgɛrge tu.

³⁵ Ɔ jee ken lee ute ken mɛt ken naase tɔldɛki jaay moosde ɔy do naan ki se, ken iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tɔlɪnki daan Bee Raa ute *gɔtn ken k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki.

³⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: moosn jeegen k'tɔldɛ paac se utu kɔɔpm do jeege tun ɓorse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic ɓo, naai ɓo debm tund tɔɔlde! Mɛt kando, maam m'je m'tusn gɛnige aan gɔɔ ko kɔrɔnj ken lee tus gɛninge taa bɛɛkɲ keyiɲ ki tu, naɓo naase 'jeki te eyo.

³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu.

³⁹ Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔɲ kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekɲ ɔɔki: *Ɔɲ Mɛlje Raa tɛdn bɛɛɲa do deb ken utu baado ute ro naana!*§»

24

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔko
(Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad ken se Isa teecoga naatn maakɲ Bee Raa ki ɔɔ ken ɓaa ɓaa se, jee mɛtiɲ ki ɓaado ɔɲiɲa taa an taadn Bee Raa ken k'j'iiniɲga aak bɛɛ se.

² Isa tɛrlden ɔɔ: «Bee se paac aakiɲki se jiga daamo? Naɓo 'booyki bɛɛ m'asen taada: ɓee daar aak bɛɛ se jeege utu an ru nan tak. Kongen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkɲ kalan kalan ɔɔ ko tap ɓo 'kɔɲ toodn do naapiɲ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan ken se, Isa iɲg do *kɔsn ɔlib ki. Gɔtn se jee mɛtiɲ ki ɓaado ɔɲiɲa ɔɔ tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «'Taadjɛn tu nakgen se 'kaan nun ki? Ɔɔ naan se 'tɛdn ɔɔ di jaay ɓo naaje j'an kaakɲ jeel ro ki gɛn ɓii kaani ɔɔ ɓiin dunia an nan se?»

⁴ Isa tɛrlden ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ nam ɔɲten 'dɛrlse!»

⁵ Taa jeege dēna utu adē baa ute roma əw naŋa kic utu asen taadn əw: maam bo *al-Masi! Ɔw kēn naade 'tēf bin se utu 'dērl jeege dēna.

⁶ Naase utu aki booy gətn bəwəw əw jeege utu asen kəwəsn maan bəwəw, anum bεεε, əndki kəndə, ənten 'bēerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naḅo duni se 'kəŋ naŋ ey bərtə.

⁷ Jee taa naaŋ kaam kalaŋ utu kiin bəwəw ute jee taa naaŋ kuuy. Taa naaŋ gaar kaam kalaŋ utu kiin bəwəw te taa naaŋ gaar kēn kuuy. Maakŋ naaŋge tun mētiŋ naaŋa utu 'tea əw gətn mētiŋ bo utu təw jeege.

⁸ Aan gəw mēnd kēn maakin tuuniŋ gēn koojo se, nakgen se paac kic bo baaga kaana num, kēse je taadn əw dunia əwpgə gəwəw.

⁹ «Kaad kēn se j'utu j'asen dabar dēna əw j'asen təw. Ɔw taa maam se jee do naaŋ ki se paac utu asen kəwədn kundu.

¹⁰ Gaŋ kaad kēn se jeege dēna utu an rēsn ute kaal maakden do *Raa ki. Naade kutn naapge naan təwge tu əw təwədn tund naapa.

¹¹ Jee tēf rode aan gəw jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu adē baa dēna əw dērl jeege dēna.

¹² *Kusiŋ se ziidn baa ute naaniŋa əw jeege dēna maakjedege utu tēdn baata do naapge tu.

¹³ Naḅo debm jaay aayga kaamiŋ bini aanga do taar təwliŋ ki num, naaŋ se utu 'kəŋ kaaja.

¹⁴ Labar Jigan gēn *maakŋ Gaar Raa ese se j'utu j'aŋ taadiŋ jeege tun do naaŋ ki paac, kēse tēdn saada jeege tun baa se paac jaay bo səm kaam məwtŋ duni naŋa.»

Dubar əwŋ utu baado

15 «Naase utu aki kaakη Deb tuj deelga te gōtin se utu kēnd king maakη *Bee Raa ki, gōt kēn *salal se, aan gōo debm taad taar teeco taar Raa ki, roη Daniel, taado do dōkin se. Bin num debm jaay dooy taar ese se η'booy η'ōkin jiga jaayo!

16 Kaad kēn se oη jee kēn inη taa naan Jude ki se, k'j'aan j'ook maakη koge tu.

17 Debm inη king do beēη ki raan se, η'ōnte bōoyo naan ki gēn tōsn nakingen maakη beēη ki.

18 Debm jaay baaga maakη-gōtin ki kic ε, η'ōnten terlo beene gēn kuun kalina.

19 Bii kēn se, mēndgen mēndkaamge ute ko gaangen gēdege aay kaay si se, aden tēdn oη aak eyo.

20 Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey ε *bii sebit ki eyo.

21 Kaad kēn se jeege utu dabar dēna o dubar se gōtn Raa aal dunia tap bo nam naam te eyo, o mōōtn dubar naan ki jaay 'kōōn cir naan ese se gōto.

22 Num Raa se bii dubar ese se, naan gaaninga duuku taa jeege naan bēer tōōdde se. Kēn biigen se jaay naan gaanden te duuk ey num, nam 'kōn kaaja tap bo gōto.

23 Kaad kēn se jaay nam taadsenga o: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey ε taadsen o: Naan utu naane! Oηten 'tookki taarina.

24 'Booyki! Jeege kēn tēd rode o naade bo al-Masige ute jeege tēd rode o naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 'tēdn nakη-kōōge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. O jee kēn Raa bēer tōōdenga tōōd se kēn naade oηga dōobo num, aden kaan dal kici.

25 'Booyki! Bēre, taar se ε, maam m'aalsenga kaal bise ki.

26 «Ken k'taadsenga j'ɔɔ: Al-Masi utu do kɔd-baar ki naane num, ɔnten baaki. Ey le ken j'ɔɔ: naan̄ utu oom ara! Num ɔnten 'tookki taarde.

27 Taa bii ken *Goon Deba ade baa se tecn̄ aan gɔɔ maan aalo kaam kooko wusuk bini dɔɔk te gɔtn̄ kaada toocni.

28 Bii kaanum kic tecn̄ aan gɔɔ gɔtn̄ daa dim gam ooyga jaay ɓo marlge kic lee bɔɔy tus ro ki se.

29 «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num, kaada se utu 'tedn̄ ilim dib
ɔɔ laapa se le wɔɔr eyo.

K-dijgen maakn̄ raa ki ade si naan̄ ki

ɔɔ *nakgen ɔk tɔɔgɔ maakn̄ raa ki se utu 'tea.**

30 «Gɔtn̄ se jeege an kaakn̄ nakn̄ jeel maakn̄ raa ki ken taad ɔɔ Goon Deba utu baado ɔɔ jeegen do naan̄ ki paac keem nɔɔ an kaakn̄ Goon Deba ade bɔɔy maakn̄ gapara ki ute tɔɔgn̄ Raa ɔɔ gɔtɔ wɔɔr kelɛn̄.

31 Pulu 'keem makɔn̄ɔ maakn̄ raa ki ɔɔ Goon Deba ade kɔl kɔd̄inge taa te 'tusn̄ jee ken naan̄ bɛɛr tɔɔdde metn̄ naan̄ ken kaam sɔɔ ɔɔ ken inj̄ metn̄ raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagn̄ taara ute ko ba

32 «Naase ɔndki doa te ko ba: ken naan̄ jaay baaga kɔɔdn̄ taa-oomo ɔɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki met-kijiri aanga ɔɔ bara ɔɔpga gɔɔrɔ.

33 Bin num naase kic ɓo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan̄ aan ɔn̄sega gɔɔr kaam taarse ki.

34 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee duni ken ɓorse se 'kooy nan̄ ey sum ɓo nakgen se paac utu 'kaana.

* 24:29 Aak Eza 13.10 ɔɔ 34.4.

35 Maakŋ raa ute do naaŋa se utu 'deele, num taar maam se 'kəŋ deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se gətə

36 «Num gaŋ kən gen kaadŋ ute biin *Goon Deba ano baa se, nam tap ɓo jeel eyo. *Kədn Raage maakŋ raa ki kic ɛ jeel eyo, əə Goono kic ɛ jeel eyo. Nam jeel biin se, gətə. Kən jeel se, Bubu kalin ki sum.

37 Bii kən Goon Deba ade baa se, 'tecŋ aan gəə nakgen deelo do Noe† ki.

38 Naan kən naane se, kaad kən maan magala bəəyo gəəb te jeege ey ɓərt se, jeege əəə, aaye, tək mɛndge, tək gaabge əə əl gɛndege kic ɓo təkŋ naapge bini aan bii kən Noe ɛnd maakŋ markab kən magala.

39 Gətn se jeege se, nakŋ utu kaan dođe ki se, naade ənd eyo bini maan magala baado gəəb təalde paac. Kən Goon Deba ade baa se kic ɓo 'tecŋ bini.

40 Bii kən se gaabge dio tɛd tɛd naaba maakŋ-gətdɛ ki se, deb kalan j'aŋ kuunu əə deb kalan 'kəəpə.

41 Əə mɛndgen di ɗaar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'aŋ kuunu əə deb kalan 'kəəpə.

42 Inŋki zɛɛɛ daayum, taa naase kic ɓo 'jeelki eyo biin Mɛlse ade baa se.

43 Naase 'jeelki kən mɛl ɓee jaay jeel kaadŋ debm ɓoogo ano baa nəər num, naan toodŋ bi eyo əə kəŋ debm ɓoogo aŋ tɛɛɛŋ ɓeeŋ eyo.

44 Taa naan se ɓo naase kic 'ɗaapki rose, inŋki do mɛtɛkse ki, taa Goon Deba jaay ade baa se ɛ, kaad kən naase 'jeelki eyo.»

† 24:37 Aak Jɛn koŋ 6-8.

*Debm tēdn naabm mēteke əw tuj ərmin̄ eyo
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ Isa deek əw: «Debm tēdn naabm mēteke əw tuj ərmin̄ ey se kēn gay? Naan̄ ʒo debm kēn mēlin̄ ənin̄ jee tēdn naabgen kuuy kaam jin̄a, əw kēn aanga kaadin̄ ki num, lee eɗɗen kəsə.

⁴⁶ Maak-raapo debm tēdn naabm kēn mēlin̄ aan jaay ənin̄ naan̄ utu tēdin̄ tēdn naabm kēn naan̄ ənin̄sin̄ kaam jin̄ se.

⁴⁷ 'Booyki bεε m'asen taada: debm tēdn naabm bin se, mēlin̄ utu an̄ kən̄ nakiŋge paac kaam jin̄a.

⁴⁸ Num gan̄ kēn naan̄ ʒo debm tēdn naabm jig eyo əw taad ute maakin̄ əw: Mēlum se aɗe kən̄ tərɪ yəkəɗ eyo,

⁴⁹ əw gətn se iin̄ baag tənd jeengen k'tēɗ naaba tēl se, naan̄ əw əw aay te jee kaay koonge.

⁵⁰ Gan̄ mēl gaabm ese se, ʒiin̄ jaay naan̄ ano tərɪ se, naan̄ ənd eyo əw kaad kēn naan̄ aan kaan̄ kic le, naan̄ saap do ki eyo.

⁵¹ Debm tēdn naabm bin se, kēn mēlin̄ jaay aanga num, utu an̄ tuur naata əw an̄ kəlin̄ 'dabar ute jeegen tēɗ roɗe aan gəw jee taad taar mēɪ ki. Ɔw gətn se ʒo gətn naade təyɔ əw taan̄ naan̄dege.»

25

Isa aal naagŋ taara gēn gaan mēndgen sik

¹ Tər Isa aal naagŋ taara deek əw: «Maakŋ *Gaar Raa se, naan̄ tec aan gəw gaan mēndgen sik təs ləmpɗege əw teec ʒaa dəɗɗn̄ gaabm ʒaa kəkŋ mēnda*.

---

* **25:1** Gaabm ʒaa kəkŋ mēnda se, mēnd naan̄ ʒaa kəkə se maakŋ gaan mēndge tun sik se eyo.

² Num maakŋ gaan mēndge tun sik se, jee mii se mēnd dērlge ɔ kēngen kuuy mii se mēnd mētkge.

³ Mēnd dērlge se, tɔs ɓaan te lɔmpɗege ɔk uubu maak ki, naɓo uun te zaadŋ uubm kuuy ey sum.

⁴ Gaŋ mēndgen mii mēnd mētkge se tɔs ɓaan te lɔmpɗege ɔk uubu maak ki ɔ tēr ɔk maakŋ nakge tun kuuy do ki.

⁵ Aan gɔɔ gaabm mēnda lɛ aan yɔkɔɗ ey dɛy se, gaan mēndgen se bi ɓaa tɔɔɗe ɔ naade paac tood bia.

⁶ Kēn aan daan ɓee se k'booy nam baag taadŋ makŋ ɔ: 'Booyki! Gaabm mēnda se, ɓere, aanga. 'Teec ɓaa 'dɔɔɗiŋki!

⁷ Gɔtn se gaan mēndgen sik se paac iin duru ɔ tɔɔc tɔl tɔnd daap lɔmpɗege.

⁸ Num gaŋ mēnd dērlge se tɔnd mētn mēnd mētkge se ɔ: «Ɛɗjekiro uubsege se cɔkɔ, ey num lɔmpjege se uubiŋ ɓaa ɓaa nanja.»

⁹ Gaŋ mēnd mētkge se tērlɗen ɔ: «A-a, uubu se ajenki kŋŋ kaasn k'paacki eyo! Naase 'ɓaa 'dugkiro gɔtn jee zoge tu.»

¹⁰ Kaad kēn mēnd dērlge se iin ɓaa gen dugŋ uubu se, gaŋ gaabm mēnda se iin aana. Ɔɔ naan ɔŋ gaan mēndgen mēnd mētkge se inŋ aak kaak kaamina. Naan end ute naade maakŋ ɓee mēnd mɔrɔɓ ki se ɔ kēn naade jaay end se, kaam-taara se k'gaasiŋa.

¹¹ Cɔkɔ se, mēnd dērlge se aana ɔ baag tɔnd kaam taara deek ɔ: Mɛlje, Mɛlje, ɔɔɗen kaam taara!

¹² Gaŋ naan tērlɗen ɔ: 'Booyki ɓere m'asen taada: ɓere, maam se m'jeelsen eyo.»

¹³ Tēr Isa taadɗen ɔ: «Taa naan se ɓo, inŋki zere!

Taa bii ute kaadn maam m'ano baa se, naase 'jeelki eyo.»

*Isa aal naagɲ taara ute jee tɛdn naabgen mato
(Lk 19.12-27)*

14 «Tɛr daala, kɛse tec aan gɔɔ debm baa baa mɛrtɛ jaay dan tus jee tɛdn naabiŋge ɔɔ ɔɲden maaliŋ paac se kaam jidɛ.

15 Deb kalan naan ɛdiŋ gɔkɔl† daab magal magal mii, debm kuuy naan ɛdiŋ gɔkɔl daab magal magal dio, ɔɔ kɛn kuuy naan ɛdiŋ gɔkɔl daab magal kalan. Nana kic bo naan ɛdiŋ kaam do ron ronɔ, jaay bo naan naar iin baa gɔtn mɛrtiŋ ki.

16 Debm j'ɛdiŋ gɔkɔl daab magal magal mii se, naan naar baa tɛdiŋ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy mii do ki.

17 Debm j'ɛdiŋ gɔkɔl daab magal magal di se, naan kic baa tɛdiŋ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy di do ki.

18 Naɔo debm kɛn meliŋ ɛdiŋ gɔkɔl daab magal kalan se, naan baa uɔ gɔɔ duubiŋ naan ki, nam jeel gɔtiŋ eyo.

19 «Gɔtn mɛrtiŋ ki se, mɛldɛ se baa iŋgoga den jaay ɔk tɛrl baado. Ɔɔ kɛn naan jaay aan se, dan tɔnd mɛtdɛ do gɔkɔl daabge tun magal magal kɛn naan nigdesiŋ se.

20 Debm kɛn j'ɛdiŋ gɔkɔl daab mii se iiko cɛɛɲ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Meluma, naai ɛɔumo gɔkɔl daab mii ɔɔ maam m'tɛdiŋ oojga kɛn kuuy mii do ki daala.»

21 Meliŋ deekiŋ ɔɔ: «Kɛse jiga. Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakɲ maam m'ɛdi cɔkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɔrse maam m'ai

† 25:15 Gɔkɔl se ɔɲɲ dɛna kaam kɔgɲ deba laapa kando kando.

keɗn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

²² Debm ken j'edīn gəkəl daab di se kic iiko ceen ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛluma, naai edumo gəkəl daab dio ɔɔ maam m'tedīn oojga ken kuuy di do ki daala.»

²³ Mɛlin deekin ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tedn naabm beɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakn maam m'edi cəkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; borse maam m'ai keɗn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm ken j'edīn gəkəl daab kalan se, naan kic iiko ceen ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛluma, maam m'jeele naai se debm aali ɔɔnɔ. Maakn-gətn naai ɔɔc te ey kic ɓo, naai ɔj naai ki ɔɔ gətn naai duub te ey kic ɓo, naai ɔjɔ.»

²⁵ Bin num maam se beere ɔkuma. Taa naan se ɓo gəkəl daabi ken naai edumsin se, maam m'ɓaa duubiŋo naan ki ɔɔ borse ara ɔk naki.»

²⁶ Gaŋ mɛlin terlin ɔɔ: «Naai se debm tedn naabm jig eyo ɔɔ debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakn-gətn maam m'ɔɔc te ey kic ɓo, maam m'ɔjɔ ɔɔ gətn maam m'duub te dim ey kic le, maam m'ɔj maam ki.»

²⁷ Beeki num, gəkəl daabum se, naai aŋo kəmb maakn ban ki ki; ɔɔ kər maam m'ade terl se, m'an kəŋin am koojn ziidn do ki.

²⁸ Gəkəl daabm jin ki se, uunin ki ɔɔ edin ki deb ken ɔk gəkəl daabge sik se.

²⁹ Taa, debm ken ɔk se, j'an keɗn do ki, taa nakin an ziidn tedn dena. Num gaŋ debm ɔk ey se le, ken naan ɔk cəkən se kic ɓo, j'an kuun naatn.

³⁰ Num debm tedn naabm jaay tɔl ser ey se, ɔk undin ki naatn maakn gət ken ɔɔɔ. Ɔɔ gətn se ɓo

gətn təyɔ ɔɔ gətn taan naan̩a.»»

Bii kəjn̩ bəər kaam məətn

³¹ Isa deek daala ɔɔ: «Bii kən maam *m'Goon Deba m'ade bəy maak̩ gaarum ki ute kəɔdumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki.

³² Jee do naan̩ ki paac tus naanum ki ɔɔ maam m'aden nig̩n̩ aan gəɔ debm gaam nig̩n̩ baatinge ute beɲ̩ing̩e se.

³³ Baatge se, maam m'aden kəl do ji daamum ki ɔɔ beɲ̩ge se ɛ, do ji jeelum ki.

³⁴ Gətn se maam gaarge m'deek̩ jeege tun do ji daamum ki m'ɔɔ: <'Baakiro, naasen kən Bubum tedsenga tɛɔn̩ beɲ̩ se; ɛndki maak̩ gaarin̩ kən naan̩ daapsesinga daap do dəkina, kaaf kən naan̩ utu aalo kaal do naan̩a se.

³⁵ Taa maam ɔɔ təɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiroga kəɔɔ; maane təɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiroga m'aayga; m'ingoga merte gətse ki ɔɔ naase ɔkumkiroga jiga.

³⁶ Kən maam mət-beere, naase ɛdumkiroga kal kuusu. Kən maam m'kəɔn̩o naase 'ɔaa aakumkiroga. Kən maam j'ɔkum dangay ki, naase 'ɔaa aakumkiroga.»

³⁷ «Gan̩ jeegegen tɛɔo nak̩ ute ɔoobin̩ se utu an̩ tɛrl ɔɔ: «Mɛlje, nun̩ ki jaay naaje k'j'aakio naai ɔɔ təɔlio jaay k'j'ɛɔio kəɔɔ se? Ey ɛ kən maane təɔlio jaay k'j'ɛɔio maan kaaye se?

³⁸ Naai ingo merte gətje ki nun̩ ki jaay naaje k'j'ɔkkio jiga se? Ey ɛ nun̩ ki jaay naaje k'j'aakio naai 'mət-beere jaay naaje k'j'ɛɔio kal tuusu se?

39 Nun ki jaay naai ooco kooṅṅo ey le maakṅ dangay ki, jaay naaje k'baado k'j'aakkiga se?)

40 Gōtn se gaarge aden tērl ɔɔ: <'Booyki bεε m'asen taada: maakṅ gēnaamge tun se debm baat aan gɔɔ dī kic jaay, naase 'tēdīṅkiroga bεε se, kεse gɔɔ 'tēdīṅkiro maam ki.>

41 «Tēr gaarge utu deekṅ jeege tun do ji jeeliṅ ki se ɔɔ: <Iikki naatn cεεm ki dōkō, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakṅ pood kēn gēn daayum kēn Raa tēdīṅ gēn *Bubm sitange ute kōdīnge.>

42 Taa maam ɓo tōolumo ɔɔ naase εdumkiro te kōs eyo; maane tōolumo ɔɔ naase εdumkiro te maan kaay eyo.

43 Maam m'ingō merte gōtse ki ɔɔ naase dōɔd ɔkumkiro te eyo. Maam mēt-beere ɔsumo kic ɓo, naase εdumkiro te kal kuus eyo; kēn m'ooco kooṅṅo ɔɔ j'okumo dangay kic ɓo, naase 'ɓaa aakumkiro te eyo.>

44 «Gaṅ jee do ji jeeliṅ ki utu aṅ tērl ɔɔ: <Mēlje, nun ki jaay kēn naaje k'j'aaki naai ɓo tōolio, ey le maane tōolio, kēn merte, kēn mēt-beere, kooṅṅo ey le maakṅ dangay ki, jaay naaje k'baado k'naaki te ey se?>

45 Gōtn se naaṅ utu aden tērl ɔɔ: <'Booyki bεε m'asen taada: maakṅ gaange tun sεεm se, debm baat aan gɔɔ dī kic jaay naase 'tēdīṅkiro te bεε ey se, kεse gɔɔ naase 'tēdumkiro te maam ki eyo.>

46 Jee do ji jeeliṅ ki se utu ɓaa tiṅg maakṅ dubar ki gēn daayum, ɔɔ jeege kēn tēd'nakgen ute doobiṅ se le, kōṅ *kaajṅ gēn daayum.»

*Jee magalge end tɛl kutn Isa
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)*

¹ Kɛn Isa jaay dooy jeege aas sum se, naan̄ taad̄ jeege tun mɛtin̄ ki ɔɔ:

² «'Jeelki *laa Paak gɛn Yaudge se ɔɔpɔga ɓii di sum ɓo 'kaana ɔɔ *Goon Deba se j'utu j'an̄ kɔkɔ kɔl ji jeege tu ɔɔ naade an̄ ɓaa tupm̄ tɔɔl ro kaag ki.»

³ Gɔtn se *magal jee tɛdn̄ sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa ɓee Yaudge tus maakɔ ɓee magal debm̄ tɛdn̄ sɛrke Raa ki kɛn roŋ Kayip se,

⁴ naade tus dɔɔk taardɛ je dɔobm̄ an̄ goon̄ kɔkɔ Isa taa an̄ ɓaa tɔɔɓ.

⁵ Naade taad̄ ute naapa ɔɔ: «J'ɔntɛ kɔkiŋki ɓii laa ki, ey num jeege kiin̄ gɛn tɛdn̄ taara ɔɔ gɔtɔ taju.»

*Mɛnda ɓaado ɔɔy itir do Isa ki
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)*

⁶ Kaad̄ kɛn Isa Betani ki maakɔ ɓee Simon kɛn k'dan̄in̄ debm̄ bikid̄i se,

⁷ mɛnda kalan̄ ɓaado ɔɔɲina. Naan̄ se ɔk naka kalan̄ aan̄ gɔɔ k-ɓɔkɔɓ, nakɔ se ko ɓo k'cɔɔc k'daapina. K-ɓɔkɔɓ se k'dan̄in̄ *albatir*. Ɔɔ itir maak̄ ki se itir salal ɔɔ ɔɔŋɔ. Naan̄ ɓaado ɔɔyin̄ do Isa ki, kaad̄ kɛn Isa in̄g ɔs kɔsɔ.

⁸ Kɛn jee mɛtin̄ ki jaay aak nakɔ mɛnd se tɛd se, maakdɛ taju ɔɔ ɓaag taad̄n̄ ute naapa ɔɔ: «Gɛn d̄i jaay itir se naan̄ tujin̄ bin se?

⁹ Itir se j'an̄ dugin̄ te zo ɔɔŋɔ ɔɔ gursin̄ se j'an̄ nigin̄ jee daayge tu.»

¹⁰ Kɛn Isa jaay booy taardɛ se, naan̄ dɛekden ɔɔ: «Gɛn d̄i jaay naase 'tɛɛcki mind mɛnda se? Nakɔ naan̄ tɛdum̄ maam̄ ki se, kɛse nakɔ jiga.

11 Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kəŋ king te naase eyo.

12 Itir mēnd əyüm rom ki se, daapumga roma gēn kēnd maakŋ baad ki.

13 'Booyki bεε, m'asen taada: do naaŋa ute magaliŋ se gətn gay gay kic ɓo, kēn jeege utu 'taadŋ Labar Jiga se, nakŋ kēn mēnd se jaay tɛdum se, jeege paac utu kəɔsn maaniŋa əɔ saapm do nak kēn naaŋ tɛd ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 Tɛr Judas Iskariot, naaŋ maakŋ jee mɛtn Isa kēn sik-kaar-di se, ɓaa ŋŋo *magal jee tɛdŋ sɛrkɛ Raage tu,

15 əɔ deekden əɔ: «Kēn maam m'ək m'ɛdsenga Isa num, naase amki kɛdŋ dŋo?» Gətn se naade mɛd ɛdŋ gurs tamma si-məto.

16 Naaŋ kēn se sum ɓo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa tɛd *laa Paak gēn Yaudge ute jee mɛtiŋ ki*

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

17 Bii deet deetn gēn laa mappan ək ɔrəm ey se, jee mɛtn Isa ki baado tond mɛtiŋ əɔ: «Kəsn gēn laa Paak se, naai 'je j'aisiŋ tɛdŋ kaam gay?»

18 Isa deekden əɔ: «'Baaki maakŋ gɛgɛr ki, gətn gaab ki kalaŋ bini əɔ deekiŋki əki: «Debm dooyje deek əɔ bεε, kaadiŋ əppga gəɔrə əɔ naaŋ ute jee mɛtiŋ ki se je ɓaa tɛdŋ laa Paak se bei ki.»

19 Jee mɛtiŋ ki ɓaa tɛdŋ aan gəɔ kēn Melde taaddeno əɔ naade ɓaa tɛd kəsn gēn laa Paak se gətn ese.

Isa taad jeege tun metin ki ə deb kalan utu an kutu

²⁰ Ken aan do teger gətə baa ək jin se, Isa ute jee metin ken sik-kaar-di se baado ing əs do tabil ki.

²¹ Kaad ken naade ing əs kəs se, Isa deekden ə: «'Booyki bεε m'asen taada: maakse ki se, deb kalan utu am kutu.»

²² Gətn se jee metin ki se maakde tuj kasak kasak ə nanə nanə kic 60 baag tənd metn Isa ə: «Meluma, lə nakj se tɛdn maam lɛ?»

²³ Isa tərlden ə: «Debm ken əl jin maakj baay ki ute maam se, naan 60 debm utu am kutu.

²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gəə ken *Raa taadno maakj Kitap ki, num gan ən deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic 60 bεε kaca.»

²⁵ Judas, naan 60 debm ken utu kutn Isa se, tənd metin ə: «Debm dooyje, lə nakj se tɛdn maam lɛ?»
 Ə Isə tərliŋ ə: «Aan gəə ken naai deekin se.»

Isa edden kəsn taad metn taar yonə

²⁶ Kaad ken naade əs kəs se, Isa uun mappa jin ki, təəm Raa ə dup εdn jeege tun metin ki deekden ə: «Ək əski, kεse roma.»

²⁷ Tər naan uun *kəəp dooc te tətn koojn kaagn k'danin bin se jin ki, təəm Raa ə εdɛsina, deekden ə: «Paacki se, nanə nanə kic 60 ək aaye aaye,

²⁸ kεse moosuma ken taad ə *Raa dəkga ute naase. Moosn se əy taa jee dɛna, taa Raa adən təl *kusiŋdege.

²⁹ 'Booyki m'asen taada: tətn ese se, məətn maam m'kaay ey sum, bini m'6aa kaay tətn koojn bin kiji ute naase se maakj gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad ɔɔ Pier utu an baate

³⁰ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec ɓaa ook do *kɔsn ɔlib ki.

³¹ Ken naade utu ɓaa ɓaa sum ɓo, Isa taad jeege tun metin ki ɔɔ: «Maakɲ nɔɔr ken jaaki se, naase paacki utu amki kaan rɛsɛ. Taa Raa taadga taad maakɲ Kitapin ki ɔɔ: *Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge, ɔɔ baatinge se le utu 'kaan wɔɔkɔ.**

³² Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana m'asen ɓaa booy taa naan Galile ki.»

³³ Gɔtn se Pier deekin ɔɔ: «Ken jee meti ki jaay rɛsi paac kic ɓo, maam se m'ai kɔɲ rɛs eyo!»

³⁴ Isa terlin ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: maakɲ nɔɔr ken jaaki se, kɔr kɔrɔɲɔ 'kɔɔy ey sum ɓo, naai am 'baatn dɔɔl mɔtɔ 'deekɲ ɔɔ 'jeelum eyo.»

³⁵ Pier deekin ɔɔ: «Maam se ken am kaan te yoa kic ɓo, m'ai baati eyo!» Ɔɔ jee metin ken kuuy se kic ɓo paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

*Isa tɔnd metn Raa Getsemene ki
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)*

³⁶ Gɔtn se Isa ute jeege metin ki aan gɔt ken k'danin Getsemene ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Inɲki gɔtn ara, kɔr maam m'kiikɲ cɔkɔ m'ade ɓaa tɔnd metn Raa se.»

³⁷ Naan ɔk ɓaan ute Pier ɔɔ gaan Zebedege dio, gɔtn se maakin baag tuju ɔɔ taar maakin ki nan tak.

³⁸ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se inɲki gɔtn ara; ɔɔ ɔɲten 'toodki bia, inɲki zɛɛɛ ute maama.»

---

* **26:31** Aak Zak 13.7.

39 Naan̄ iin̄ iik naan̄ ki cəkə se, ɓaa ɛrg ɔnd naan̄ naan̄ ki ɔɔ baag tɔnd mɛtn Raa deek ɔɔ: «Bubuma, kɛn naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se† rom ki naata! Naɓo 'tɛd aan gɔɔ kɛn naai maaki jea, num aan gɔɔ kɛn maam ɓo m'je se eyo.»

40 Kɛn naan̄ ɔk tɛrl ɓaado ɔŋ jee mɛtin̄ kɛn mətɔ se, toof toof bia, ɔɔ naan̄ deek Pɛr ki ɔɔ: «Lɛr kalan̄ kic ɓo naase ɔŋ aasin̄ki te gɛn king zɛɛr te maam ey ne?

41 Naase in̄gki zɛɛrɛ, 'tɔndki mɛtn Raa, taa naase aki kooçŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo. Maakŋ de-bkilimi se je tɛdn̄ nakŋ bɛɛ, naɓo daa ron̄ ɓo ɔŋ aasin̄ eyo.»

42 Tɛr naan̄ ɔk tɛrl gɛn k-dige iik naan̄ ki cəkə daala ɔɔ ɓaa tɔnd mɛtn Raa ɔɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsin̄ kiik eyo ɔɔ kɛn m'an̄ kaay tak num ɔŋ maakje naai ɓo 'tɛda!»

43 Kɛn naan̄ ɔk tɛrlo daal se, ɓaado ɔŋ jee mɛtin̄ ki toof toof bia ɔɔ kɛn bi ɔkde se, kaamde kic ɔŋ aak eyo.

44 Isa iin̄ ɔnde kɛn naan̄ iik naan̄ ki cəkə se, naan̄ baag tɔnd mɛtn Raa gɛn k-mətɔge, ɔɔ maakŋ tɔnd mɛtin̄ ki se naan̄ in̄g dɔɔl taar ese sum.

45 Tɛr naan̄ ɔk tɛrl ɓaado ɔŋ jee mɛtin̄ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakŋ toodn̄ bise ki se naase utu 'toof 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rək la? Bɛrɛ, bɛɛga, kaadn̄ aasga ɔɔ *Goon Deba se j'an̄ kəkŋ kəl ji jee tɛdn̄ kusinge tu.

46 Iin̄ki, k'ɓaaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkina

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

† 26:39 Kɔɔpm ara taadn̄ ute kaadn̄ kɛn naan̄ utu dabara dena do kaag ki aan gɔɔ debm kusina.

47 Kaad ken Isa utu taad nan te taarin ey sum bo, gan maakn jeege tun metin ken sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan baado ute dool jeege dena metin ki ken ok gard-jerldege do te sirddege. Jee se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge bo aldeno.

48 Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se do: «Debm jaay maam m'an baam koka do m'kaay ciilin se, keese bo naana! Okinki.»

49 Judas naar baado ceε Isa ki do deekin do: «Debm dooyje, tase!» Gotn se naan baam okina do aay ciilina.

50 Do Isa terlin do: «Meduma, nakn naai 'baado teda se, 'tedina.» Gotn se jee denggen k'baado tel se, iij-okina.

51 Gan ken Isa jaay j'okin se, maakn jeege tun metin ki se, deb kalan do do gard-jerlina do og gaan te bi debm tedn naabm magal debm tedn serke Raa ki.

52 Gotn se Isa deekin do: «Gard-jerli se 'terl olin maakn saapin ki gotin ki. Taa jeegen tool jeege ute gard-jerldege se, naade j'utu j'aden tool ute gard-jerlege kici.

53 Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m'tondga metn Bubum num, naan am naar naakn ute dool kodinge sik-kaar-di se?

54 Ken bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobin ki do dio?»

55 Naan ken se Isa deek jee denge tu se do: «Naase 'teeckiro ute gard-jerlsege do te sirdsege jaay, 'baamkiro koka aan go do debm boogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan boor

*Bee Raa ki se, naḅo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo.

⁵⁶ Num gaŋ nakŋ se jaay aan se, taa taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki raanŋiŋo maakŋ Kitap ki do dɔkiŋ se, 'kaan doobiŋ ki.» Gaŋ gɔtn se, jee metiŋ ki paac baatiŋa ɔɔ aan ɾesiŋa.

Isa j'ɔk k'ḅaansiŋ naan Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge

(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee ɔko Isa se ḅaansiŋo ḅee Kayip ki, naan ḅo *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki. Ɔɔ maakŋ ḅee naan ki se ḅo jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute magal taa ḅee Yaudge ḅaado tusn maak ki.

⁵⁸ Pier ɔko metn Isa daande goon dɔkɔ, daaniŋo bini aan daan ḅɔɔr ḅee magal debm tɛdn sɛrke Raa ki. Pier ɛndo ḅaa iŋg ute jee tɛdn naabge, taa kaakŋ nakŋ kɛn utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ metn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa aŋ kɔkŋ mindiŋ num j'aŋ ḅaa tɔɔɔ,

⁶⁰ naḅo naade ɔŋ te taar ḅim eyo. Ey num saadge dɛna ḅaado tɔliŋ taar-kɔɔḅɔ doŋ ki taa aŋ kɔkŋ mindiŋa.

Cɔkɔ se maakŋ naade ki se jeege di ḅaado,

⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'aŋ tɔɔkŋ naatn ɔɔ maakŋ ḅiige tun mɔtɔ sum ḅo m'aŋ kiiniŋ gɔtiŋ ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se iin ḅaara ɔɔ ḅeek Isa ki ɔɔ: «Naai tap ḅo 'ɛrlɛn taar ḅim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?»

⁶³ Gaŋ Isa do ḅek ɔɔ ɛrliŋ taar ḅim eyo. Tɛr magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se taadiŋ daala ɔɔ: «Ute ro

Raa zεεε m'tond meti, 'taadjēn tu naai 60 *al-Masi, Goon Raa se la?»

⁶⁴ Isa tērliŋ ɔɔ: «Kεse naai 60 'deekiŋa. Na60 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakŋ *Goon Deba se, iŋg kiŋg do ji daam Sidburku ki ɔɔ kēn naaŋ ade bɔɔy se ade kiŋg do gapar ki.»

⁶⁵ Gɔtn se magal debm tēdn sērke Raa ki iin nεεpm te kalina ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naaŋ naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen dī daala! Naase lε 'booykiga te bise kēn naaŋ naaj Raa se.

⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔɔki dī?» Jee dēn se tērliŋ ɔɔ: «Deere, naaŋ se nakiŋ yoa!»

⁶⁷ Gɔtn se naade tupiŋ 60oro daan-kaamiŋ ki ɔɔ tōndina. Jee kuuy se tōndiŋ metn biŋ ki,

⁶⁸ deekiŋ ɔɔ: «Naai al-Masi, debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjēn tu: debm kēn tōndi se, naŋa?»

Pier naaj ɔɔ naaŋ jeel Isa eyo

(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naaŋ kēn se, Pier ɔɔp iŋg naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se mēnda kalaŋ, mēnd tēdn naaba, 6aado ɔŋina ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Bεε, naai kic 60 debm Isan kɔd Galile.»

⁷⁰ Gaŋ naan jeege tu paac se, naaŋ naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se lε, maam m'booy m'ɔk metiŋ eyo.»

⁷¹ Tēr Pier iin ɔŋ gɔtn se ɔɔ 6aa 6aa kaam taa ɔɔob kēn magal se, mēnd tēdn naabm kuuy aakiŋa ɔɔ deek jeege tun gɔtn ese se ɔɔ: «Bεε, gaabm ese kic debm Isan kɔd Nazarēt se!»

⁷² Gōtn se Pier baag naaja daala ḡ naam taarin ḡ: «Bεε, gaabm se maam m'jeeliḡ eyo!»

⁷³ Ken naade jaay ing cōkō se, jeeḡen paacḡ ing ḡōtn ese se iiko cεεḡ ki deekiḡ ḡ: «Deer deer, naai se meḡn naade, taa taari taad se kic ḡo tec ḡen naade!»

⁷⁴ Gōtn se Pier baag naam taarin ḡ: «Bεε, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ḡ: gaabm se maam m'jeeliḡ eyo!» Gaḡ ḡōtn se sum ḡo kōrōḡḡo naar ḡḡḡḡḡḡ.

⁷⁵ Gōtn se, Pier naar saap do taar ken Isa taadiḡo ḡ: «Kōr kōrōḡḡo tḡḡ ey sum ḡo, naai am baatn ḡḡḡ mōḡ.» Gōtn se naaḡ teeco ḡ baag keem gab gab.

27

Isa j'ōk k'baansin naan tḡḡ ki roḡ Pilat (Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanḡarin naḡrin se, *magal jee teḡn serke Raage tu paac, ute magal taa ḡee Yaudge tus ḡḡk taarde kalan ḡen tḡḡ Isa.

² Gōtn se naade ḡ j'ōk k'dḡḡk Isa ḡ naade ḡaa eḡin magal *Rōmeḡe tu, roḡ Pilat.

Kooy Judas (NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm ken ut Isa se, ken naaḡ jaay aak Isa j'ōkinga ḡen ḡaa kutu se, ḡōtn se naaḡ nirlin teece. Gursn tamman si-mōḡo ken j'eḡin se, naaḡ ḡk terl ḡaa eḡin *magal jee teḡn serke Raage tu ute magal taa ḡee Yaudge tu ḡōtin ki.

⁴ Naaḡ deekden ḡ: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te ḡim ey se!» Gaḡ naade terlin ḡ: «'Baa teḡn gam naane, keḡe ḡlen naaje eyo!»

⁵ Gətn se Judas ɓaa sin te gurs se maakŋ *Bee Raa ki ɔɔ naan malin ɓaa aal ooc ooyo.

⁶ Magal jee tɛdn sɛrke Raage tu tɔs gursn se ɔɔ deek ɔɔ: «Gursn se naaje j'ɔkki doobm jaay j'anŋi kɔmb maakŋ Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.»

⁷ Naade tus dɔɔk taarde kalaŋ ɔɔ gursn se naade ɓaa dugŋ maakŋ-gətn debm kɔɓm dukulge ɔɔ maakŋ-gətn se naade ɔŋin gətn duubm mɛrtge.

⁸ Taa naan se ɓo maakŋ-gətn se ɓorse kic naade utu danin *Maakŋ-gətn ut ko debkilimi.*

⁹ Bin ɓo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Jeremi taadno do dakin se, aanga doobin ki ken ɔɔ: *Naade took ɔkga tamman si-mətɔ se, kɛse ɓo zo ken gaan *Israelge jen ro ki,*

¹⁰ ɔɔ *gursn se naade dugŋ maakŋ-gətn debm kɔɓ dukulge ɔɔ kɛse ɓo taar Mɛljege Raa ɔlum ɔɔ m'aden taada.**

Pilat tɔnd mɛtn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ɔk k'ɓaansin naan magal *Rɔmɛge tu ron Pilat ɔɔ naan tɔnd mɛtin ɔɔ: «Naai ɓo Gaar Yaudge la?» Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekin se.»

¹² Gətn se *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge ɔkin mindina, naɓo naan tɛrlɛn taar dim eyo.

¹³ Gətn se Pilat se deekin ɔɔ: «Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkŋ mindi se?»

---

* **27:10** Aak Zak 11.12-13 ɔɔ Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

14 Naḅo do taarge tun k'təlin̄ don̄ ki se, taar dīm tap ḅo Isa tərlin̄ te eyo. Kən magal Rəm̄eḡe jaay aakiṅ se paac ḅo, əkiṅ taad̄ ey paac paac.

Jeege je yo Isa

15 Kən aanga *laa Paak ḡen Yaudge se tak ḅo, magal *Rəm̄eḡe se lee təəd̄ təlden̄ təl debm danḡay kalan̄ kən jee dənḡe jenga ro ki.

16 Kaad̄ kən se, naade ək debm danḡay kalan̄ kən jeege jeelin̄ paac, roṅ Isan Barabas.

17 ḡətn̄ se Pilat tənd̄ m̄etn̄ jee dənḡen tus se ə: «Naase 'jeki m'asen̄ kəəd̄n̄ kəl nan̄a: Isan Barabas ləḅu Isan k'dan̄iṅ *al-Masi se?»

18 Taa Pilat se jeele kən naade ək ḅaano ute Isa se, naade tēd̄ tēd̄ maak-kilimi ḅo roṅ ki.

19 Kaad̄ kən Pilat utu ḡətn̄ kəjṅ ḅəər ki se, m̄endiṅ əlo jeege ḅaado taadiṅ ə: «Gaabm ese se naan̄ debm b̄eə ə tuj te dīm eyo! B̄eḡe, əṅten̄ kəl doi maakṅ taariṅ ki taa maakṅ nəər kən deel se, maakṅ nim ki se, maam m'dabarga d̄ena taa naan̄a.»

20 ḡaṅ *magal jee tēdn̄ s̄erke Raage tu ute magal taa ḅee Yaudge əl m̄etn̄ jee dənḡe ə k'tənd̄ m̄etn̄ Pilat num aden̄ kəəd̄n̄ kəl Barabas ə Isa se l̄, k'təlin̄ naatn̄.

21 Magal Rəm̄eḡe se eḡp taariṅ daala ə: «Maakṅ naade kən di se, 'jeki m'asen̄ kəəd̄n̄ kəl nan̄a?» Naade tərlin̄ ə: «Barabasi.»

22 Pilat tənd̄ m̄etde ə: «Num debm k'dan̄iṅ Isa al-Masi se m'an̄ tēdn̄ m'ə d̄i?» Naade paac tərlin̄ ə: «K'tup k'təlin̄ ro kaag ki!»

23 Pilat tənd̄ m̄etde ə: «Naan̄ tap ḅo tujga d̄i?» T̄er naade dəəb əy makəṅ cir daala ə: «K'tup k'təlin̄ ro kaag ki!»

24 Ken Pilat jaay aak naan 'kəŋ tɛdn dīm eyo, ɔ jeege lɛ tɔy dɔək taara ɔŋ ey se, naan uun maane, tug jin naan jee dɛnge tu ɔ deekden ɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kɛse naase mala aakiŋki!»

25 Jeege paac se tɛrliŋ ɔ: «Ŋ moosn naan se ajen kɔɔpm mindje ki ɔ mind genjege tu!»

26 Gətn se Pilat ɔl k'baa k'j'ɔɔd j'ɔlden Barabas. Gaŋ gen Isa se, naan ɔl k'j'ɔndiŋ ute mɛɛjɛ ɔ ɔk ɔliŋ ji jeege tu taa j'an baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mɛtn Isa ki

27 Gətn se asgargen gen magal *Rɔmɛge ɔk baan te Isa maakŋ bɛe magalde ki maak ki naane, ɔ gətn se dɔɔl asgarge paac baado tus ɔl gurugiŋa.

28 Naade tɔɔdn te kalinge naata ɔ uun uusiŋ kal kuuy aac boŋ†.

29 Tɛr naade uj daapo jɛkɛ gen kərəndɔ baado ɔndiŋ doŋ ki ɔ ɛdiŋ naka aan gɔɔ naala ji daamiŋ ki. Gətn se naade ɛrg naaniŋ ki ɔ tooyiŋ koogo mɛtiŋ ki ɔ: «'Tɔɔsɛ naai ki, Gaar Yaudge!»

30 Naade tupiŋ booro roŋ ki ɔ uun kaagŋ tec naala se, tɔndiŋ doŋ ki.

31 Ken naade tooyiŋ koogo mɛtiŋ ki aas se, naade ɔk ɔɔdn naatn te kal aac boŋ ken naade uusiŋo se, ɔ tuusiŋ kal naange gətiŋ ki, jaay ɔk baansiŋ naata taa j'an baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

32 Ken asgarge ɔko Isa teecŋsiŋo teec naatn maakŋ gɛgɛr ki se, naade dɔɔd ute gaaba kalaŋ kɔd

† 27:28 Kal aac boŋ j'uusiŋ se kɛse kal gaariŋge.

Sirɛn k'danɪ̃n Simon. Naade ɔkĩn taa tɔɔgɔ ɣɛn kuun kaagɪ̃ j'aɪ̃n tupm Isa ro ki.

³³ Naade ɔk ɓaansĩn ɔt kɛn k'danɪ̃n Golgota; Golgota se je deekɪ̃ ɔɔ: ɔtɪ̃n kaadɪ̃n do deba.

³⁴ ɔtɪ̃n se naade ɛdɪ̃n n'aay tɔtn koojɪ̃n biɪ̃n deep te yɔrlɔ, naɓɔ kɛn Isa jaay uum naamĩn se, baate kaaye.

³⁵ Kɛn naade jaay tup tɔɔlo Isa ro kaag ki ɔɔ uun ɗaarĩn raan se, kalinge se naade tɛdɪ̃n salatia jaay ɓo nigina ɔɔ debm oociɪ̃ga ɓo uunu uunu.

³⁶ Ter naade iɪ̃g naan ki ɔtɪ̃n ese ɔɔ ɓɔɔɓ Isa.

³⁷ Naade raan ɔliɪ̃n kaam doɪ̃n ki metɪ̃n taar kɛn naade tɔɔlsĩn ro ki ɔɔ: Kɛse ɓo Isan, Gaar Yaudge se.

³⁸ ɔtɪ̃n se asgarge tup jee ɓoogge dio ro kaagge tu cɛɛ Isa ki se kici, deb kalaɪ̃n k'j'uun k'ɗaarĩn do ji daamĩn ki ɔɔ deb kalaɪ̃n k'j'uun k'ɗaarĩn do ji jeelĩn ki.

³⁹ Jee deel deel ɔtɪ̃n se jaay ɗaar aakĩn se, naade siik dode ɔɔ naajĩna,

⁴⁰ deek ɔɔ: «Naai ɓo kɛn ɔɔ tɔɔkɪ̃ *Bee Raa ɔɔ an kiɪ̃n kuuy daan ɓiige tun mɔtɔ se, aaj roi mala. Kɛn naai jaay Goon Raa num, 'ɓɔɔɔ do kaag ki se naata!»

⁴¹ *Magalgen jee tɛdɪ̃n serke Raage tu, jee jeel taadɪ̃n tɔɔkɪ̃ metɪ̃n Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se kic, tooyiɪ̃n koogo metiɪ̃n ki ɔɔ deek ɔɔ:

⁴² «Jee kuuy se, naan aajɗenoga num ɔɪ̃n aasiɪ̃n ɣɛn kaajɪ̃n ro naan maliɪ̃n eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, n'ɓɔɔɔ naatɪ̃n ɓɔrse ro kaag ki ɔɔ naaje j'tookɪ̃n kaal maakje doɪ̃n ki.

⁴³ Naan ɔɔ aal maakiɪ̃n do Raa ki, ɔɔ kɛn Raa jaay ɓo jeɪ̃n ɗeer num, ɔɪ̃n ɓɔrse an kaaja! Taa naan

taadga taad do: Maam se m'Goon Raa.»

⁴⁴ Jee booggen k'tup taldde do kaagge tun ceesn Isa ki se kic bo naajin bin kici.

Kooy gen Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naanja te magalin se goto baa ted ilim dib bini aan katar do teger ki.

⁴⁶ Aan katar do teger ki se, Isa doo doo makon ute taar naanina do: «Eli, Eli‡, lema sabaktani?» Taar se je deekn do: Raama Raama, naai 'resum gen diS?

⁴⁷ Maakn jeege tun daar gotn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa do: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.»

⁴⁸ Deb kalan naar aan baa uuno naka kalan ken uun maane, alin maakn totn koojn bin ken mooyo jaay uun alin taa gard ki do uun alin taar Isa ki taa n'suubu.

⁴⁹ Jee metinge doo se taad do: «Onki jaay som j'utu j'an kaaka ken Eli jaay utu ade baa an kaajin se!»

⁵⁰ Gotn se Isa doo doo makono daala do on kon tece.

⁵¹ Gotn se, kal deer k'gaan maakn *Bee Raa se neepo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea do linge top pak pak.

⁵² Taa baadn jeegeen *salal ooyga kooy do dokin se doo kalde ki do naade duro daan yoge tu,

⁵³ do teeco maakn baaddege tu. Do ken Isa jaay ooy duro se, naade baa end maakn geger ken salal Jeruzalem ki, do jeege dena aakdenga.

⁵⁴ Ken bubm asgarge ute asgargen kuuy ken daar boob Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se,

‡ 27:46 Maakn kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naanina ken k'danin Aramayik. § 27:46 Aak KKR22.2.

beere akde taad oo: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'olinga maakn baad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gōtn se mēndge dēna dāar dōkō aak Isa. Mēndgen se, baago kōkn mētn taa naan Galile ki oo naade tēdīno naaba.

⁵⁶ Maakde ki se Mari kēn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup oo ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Kēn kaada baa baa kooco se, gaaba kalan debm maala, kōd Arimate roñ Yusup baado. Naan kic debm maakn jeege tun mētn Isa ki.

⁵⁸ Gaabm se baa on Pilat oo tōnd mētna taa an kōn ro Isa se naan an baa kōl maakn iib ki. Gōtn se Pilat tooko undin kulu oo k'bōoyinō.

⁵⁹ Yusup uun ro Isa se oo teelin ute kal duubm kiji.

⁶⁰ Naan uun baa ol aalin maakn iib kēn j'on ko sum bo j'ud* k'daapina oo baadn se le kiji, oo dircil aalin ko magal taar ki jaay bo naan baa.

⁶¹ Mari kēn iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu ing dōk cōkō ute taa baada.

Asgarge bōb do baadn Isa

⁶² Bii kēn Yaudge daap daap rode gen *dii sebit jaay deel se, mēbeenki se, *magal jee tēdn serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado on Pilat,

⁶³ oo deekin oo: «Jaamus, naaje k'saap j'onga taar kēn debm taar-kōōbm se taado kaad kēn naan utu zēer se oo: «Maakn biige tun mōtō se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.»

* **27:60** Yaudge se ud baada maakn koge tu se.

64 'Deek asgarge tu se, 'bɔɔbm taa ɓaada se bini kaan ɓii k-mɔtɔge tu, ey num sɔm jee mɛtiŋ ki se aɗe ɓaa te aŋ ɓoogo ɔɔ taadŋ jeege tu ɔɔ: ‹Naan duroga daan yoge tu!› Ken bin num taar-kɔɔbm naade tɛɗ se 'cir ken deete†.»

65 Pilat ɗeekden ɔɔ: «Naase kic ɔkki asgarge kaam jise. Bin num ɔɗɛki asen ɓɔɔbm do ɓaada aan gɔɔ ken naase 'jenki ro ki.»

66 Naade ɓaa ɗaap roɗe geŋ ɓɔɔbm do ɓaada se, ɔɔ ko magal ken naade dircil aaliŋ taa ɓaad ki se, naade gaasn taa ɓaada tak tak tɛɗiŋ nakŋ kaakŋ jeele ro ko ken naade gaasiŋ se ɔɔ ɔɗ asgarge ɗaar ɓɔɔbiŋa.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kɔr 15.4-7)

1 Ken *ɓii sebit jaay deel se, ɓii dumas ki tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, Mari ken iino Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade ɓaa geŋ kaakŋ taa ɓaada.

2 Gɔtn ese sum ɓo naaŋa naar te makɔŋɔ ɔɔ kɔɗŋ Meljege ɓɔɔyo maakŋ raa ki ɓaado dircil ko taa ɓaad ki se ɔɔ iŋg do ki.

3 Naan se ron wɔɔr gɔtɔ aan gɔɔ maan aal wusuk wusuk ɔɔ kaliŋ kic ɓo raap lak lak aan gɔɔ kuubu.

4 Anum asgargen ɗaar ɓɔɔb do ɓaada gɔtn ese se, ken naade aakiŋ se, ɓeere ɔkɗe se, roɗe ook marga jɛg jɛg ɔɔ si naan ki aan gɔɔ jee ooyga kooyo.

---

† **27:64** Isa tɛɗ ron ɔɔ naan ɓo *al-Masi ken utu aɗe ɓaa. Kɛse ɓo taar-kɔɔbm ken Yaudge saap ɔɔ Isa taad jeege tu deet deet se.

5 Gaŋ *kɔdn Raa se deek mɛndge tu se ɔɔ: «Naase se, ɔnten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'tɔolin ro kaag ki se.

6 Bεε, gɔtn ara se naan gɔtɔ! Naan se duroga daan yoge tu aan gɔɔ ken naan mala taado. 'Baado aakki gɔtn ken j'ɔl j'aalsina.

7 'Naar 'baa 'taadki jeege tun mɛtin ki ɔɔki: naan se duroga daan yoge tu ɔɔ ɔndga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se bo naase anki 'baa kaaka.» Kεse bo taar m'taadsono.

8 Ey num mɛndge beere ɔkdega, nabo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun mɛtn Isa ki.

9 Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden ɔɔ: «'Tɔɔse ki.» Gɔtn se, naade iiko cεen ki, baam ɔk jεna ɔɔ erg naanin ki.

10 Gɔtn se, Isa taadden ɔɔ: «ɔnte 'beerki! 'Baa 'taadki gɛnaamge tu k'baa taa naan Galile ki. Gɔtn naane bo, naade utu am kaakɲ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bɔɔb do baada

11 Kaad ken mɛndgen ese iino taa baad ki jaay ɔk terlo terle aan te ey sum bo, gaŋ asgargen jee bɔɔbm do baada se, mɛtinge baa maakɲ gɛger ki, ɔɔ baa taad *magal jee tɛdn serke Raage tu nakgen deel paac se.

12 Ken magal jee tɛdn serke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa beε Yaudge. Naade dɔɔk taarde kalan, uun gurs dena ɔɔ εd asgarge tu,

13 dejde ɔɔ: «'Baa 'taadki ɔɔki num: «Nɔɔr kaamje ɔk bi sum bo, jee mɛtin ki baado boog ɔɔd uun baansinga.»

14 Ɔo kɛn taar se jaay oocga bi magal *Rɔmɛge tu kic ɓo, naaje j'an̄ kurl maakiŋa ɔɔ taar ɗim tap ɓo 'kooon̄ dose ki eyo.»

15 Gɔtn se asgarge took uun gurs ɔɔ ɓaa taad jeege tu aan gɔɔ taar k'dɛjdeno se. Anum taar se Yaudge paac ɓaa booyiŋa ɔɔ ɓorse kic ɓo taar se j'utu k'lee k'taadɪŋ taada.

Isa ɔl jee mɛtiŋ ki naaba

16 Anum jee mɛtn Isa kɛn sik-kaar-kalan se, naade iin̄ ɓaa taa naan̄ kɛn Galile ɔɔ ɓaa ook do ko kɛn Isa taadden ɔɔ k'ɓaa do ki se.

17 Kɛn naade jaay aan do ko ki se, gɔtn se naade aak Isa ɔɔ erg naanin̄ ki. Naɓo maakde ki se, jee mɛtinge maakde naaja.

18 Gɔtn se, Isa iiko cɛɛde ki ɔɔ deekden ɔɔ: «*Raa ɛɗumga tɔɔgɔ do nakge tu paac kɛn maakŋ raa ki ɔɔ kɛn do naan̄ ki.

19 'Baa 'taadki mɛtjil jeege tun do naan̄ ki se paac ɔɔ 'tɛɗɗeki naade tɛɗn̄ jee mɛtum ki. *'Batizɗeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal.

20 'Dooyɗeki naade tookŋ kuun taar kɛn maam m'dooyeno paac se ɔɔ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini ɓii kɛn dunia an nan̄ ro ki.»

Kitapm kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94